

CIVITTA

Pētījums par Valgas-Valkas uzņēmējdarbības vidi un pārrobežu darbaspēka plūsmu

Galīgais ziņojums

Pasūtītājs:

Valgas pagasta valde (Reģ. Nr. 75004748)
Puiestee 8, Valga, 68203

Sastādītājs:

Civitta Eesti AS (Reģ. Nr. 11092241)
Lõõtsa 8, 11415 Tallina
Riia 24a, 51010 Tartu

2019. gada jūnijā

SATURS

KOPSAVILKUMS	4
EXECUTIVE SUMMARY	7
I DAĻA. PĒTĪJUMA FONĀ INFORMĀCIJA UN METODIKA	10
1. IEVADS.....	10
2. PĀRSKATS PAR PĒTĪJUMA METODIKU	11
II DAĻA. PĀRSKATS PAR VALGAS-VALKAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDI UN DARBASPĒKA TIRGU	13
3. UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDES ATTĪSTĪBU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI	13
3.1. Valgas-Valkas uzņēmējdarbības profils.....	13
3.2. Uzņēmējdarbību ietekmējošās reģionālās īpatnības.....	17
3.3. Pārskats par Valgas-Valkas reģionā pieejamiem atbalstiem un iespējām ar mērķi attīstīt uzņēmējdarbības vidi	21
3.4. Projekts “Valga-Valka mobilitāte”	23
3.5. Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda un Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūras uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalsts Valgas-Valkas reģionā.....	24
3.6. Valkas vietējās pašvaldības pabalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai.....	27
3.7. Valgas apriņķa Attīstības aģentūras un Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras aktivitātes atbalsta sniegšanā uzņēmumiem	27
3.8. Valgas apriņķa Uzņēmēju kluba tikšanās	30
3.9. Latvijas valsts programma “Izaugsme un nodarbinātība”	31
4. PĀRROBEŽU DARBASPĒKA PLŪSMAS ATTĪSTĪBU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI.....	32
4.1. Demogrāfisko rādītāju ietekme uz darba tirgu	32
4.2. Vidējā alga un sociālās garantijas	35
4.3. Valodas barjeras, meklējot darbu, strādājot un izmantojot pakalpojumus	40
4.4. Iespējas apgūt valodu	40
4.5. Aktivitātes projektā “Valga-Valka mobilitāte” pārrobežu darbaspēka plūsmas veicināšanai.....	42
4.5.1 Livonijas darba tirgi	42
4.5.2 Kopīgs darba piedāvājumu laikraksts	42
4.6. EURES darba meklēšanas tīkla pakalpojums Valgā un Valkā	43
4.7. Darbaspēka neatbilstība reģiona darba devēju vajadzībām	43
5. CITI BŪTISKI REĢIONA ATTĪSTĪBU IETEKMĒJOŠI FAKTORI	45
5.1. Valgas-Valkas dvīņu pilsētas centra attīstība.....	45
5.2. Informācijas kanāli un sadarbība.....	45
5.3. Marginalizācija un tēls	46
5.4. Ar nekustamo īpašumu un apdzīvojamajām telpām saistītās problēmas	47
5.5. Atbalsts reģiona līdzsvarotai attīstībai	48

III DAĻA. PĒTĪJUMA REZULTĀTI	49
6. VALGAS-VALKAS REĢIONA STIPRĀS PUSES UN NEPIECIEŠAMIE UZLABOJUMI	49
7. KOPSAVILKUMS UN IETEIKUMI ATTĪSTĪBAS IESPĒJU ATBALSTAM	53
IV DAĻA. PIELIKUMI	56
8. PIELIKUMS 1 – INTERVIJU DALĪBNIEKU SARAKSTS	56
9. PIELIKUMS 2 – DATI PAR VALGAS UN VALKAS PILSĒTAS UZŅĒMUMIEM DAŽĀDĀS NOZARĒS 2015.-2018. GADĀ.....	58

KOPSAVILKUMS

Valgas-Valkas reģions atrodas uz Igaunijas un Latvijas robežas un ir unikāls sava dvīņu pilsētas statusa dēļ. Lai nodrošinātu vienotu attīstību, pagājušā gadsimta 90. gados pilsētas savā starpā noslēdza līgumu ar mērķi atbalstīt ilgtspējīgu reģiona attīstību, kā arī iedzīvotāju labklājību; tajā īpaši uzsvērts atbalsts uzņēmējdarbības attīstībai un darbaspēka pārrobežu kustībai. Šī pētījuma ietvaros tiek analizēti Valgas-Valkas uzņēmējdarbības vidi un pārrobežu darbaspēka kustību sekmējošie un bremsējošie faktori. Datu apkopošanai tiek izmantotas kvalitatīvās metodes – dokumentu analīze, daļēji strukturētas intervijas, fokusa grupu tikšanās un apstiprināšanas seminārs. Pētījums veikts divos posmos. Pirmajā konstatēta šī brīža situācija, savukārt otrajā posmā noteiktas notikušās izmaiņas un secināts, kuras ir vājās vietas.

Pētījuma laikā noskaidrojušies vairāki Valgas-Valkas uzņēmējdarbības vidi raksturojoši pozitīvi un negatīvi aspekti. Uzņēmējdarbības vides stiprās puses ir saistītas ar reģiona īpašo stāvokli, kura dēļ **vietējos lietvedības jautājumus iespējams atrisināt ļoti ātri**. Abu pilsētu uzņēmēji un darba devēji par sava reģiona īpatnību uzskata **iespēju iepirkt izejvielas no otras valsts**, kur tās ir lētākas, un vieglu to transportēšanu, **pateicoties ātrajai robežas šķērsošanai**. Tāpat uzņēmumiem pārrobežu darījumos ir iespējams izmantot 0% pievienotās vērtības likmi, kā rezultātā uzņēmumiem un darba devējiem paliek vairāk resursu, ko ieguldīt attīstībā. Valsts robežas tuvums un ātra tās šķērsošana ir radījusi iespēju Igaunijas uzņēmējiem un darba devējiem **sadarboties ar Latvijas uzņēmējiem**, lai kopīgi attīstītu uzņēmējdarbības vidi. Paplašinot savus uzņēmumus, Valgas darba devējiem problēmas radījusi Latvijas **tirgus aizsardzība** un atšķirības normatīvajos dokumentos. Lai arī **uzņēmuma darbības izmaksas Latvijā ir zemākas, uzņēmēji Igaunijas uzņēmējdarbības vidi tomēr uzskata par pievilcīgāku**. To pierāda arī apstākļi, ka Valkas pilsētas darba devēji arvien biežāk savus uzņēmumus reģistrē Igaunijā vai arī uzņēmējdarbu nolemj uzsākt kaimiņvalstī.

Valgas un Valkas **pašvaldības sadarbojas**, lai atrastu jaunus darba devējus un uzņēmējus, kas vēlētos paplašināties un līdz ar to radīt jaunas darbavietas. Tādēļ tiek vākta informācija par telpām un citiem uzņēmējdarbības attīstības nodrošinājumiem; tā pa dažādiem kanāliem tiek nodota tālāk. Par vienu no pozitīvākajām aktivitātēm var uzskatīt projektu **“Valka-Valga mobilitāte”**¹, ar kura palīdzību Valgas-Valkas reģionā var iegūt dažādus atvieglojumus, kā arī piedalīties pasākumos. Valgā ir iespējams saņemt pabalstu, lai, algojot pārrobežu darba ņēmēju celtu viņa **kvalifikāciju un pilnveidotu valodas prasmi**, tāpat ir iespējams pieteikties **mentora atlīdzībai, lai apmācītu darbinieku**. Valkas pilsētā šobrīd līdzīgi pakalpojumi ir tikai izstrādāšanas stadijā. Reģionā piedāvātās iespējas Valgā diemžēl netiek pilnībā izmantotas, piemēram, pieteikumi valodas apmācībai nav iesniegti. Iespējams, tam par iemeslu ir darba devēju nezināšana vai pakalpojuma neilgā darbība, kā dēļ informācija līdz visiem darba devējiem vēl nav nonākusi. Tikmēr mentora atlīdzības kompensēšana ir pieprasīta ļoti bieži, tādēļ atbalsta šis mērķis ir sevi attaisnojis. No projekta “Valga-Valka mobilitāte” finansēti arī abu pašvaldību organizēti **brokastu rīti ar uzņēmējiem**, kuru laikā uzņēmējiem tiek sniegta informācija par izmaiņām un jauninājumiem, kas skar reģionu.

Valgas un Valkas pilsētās jaunus uzņēmējus atbalsta arī **Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds (Töötukassa)** un **Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra**, kas sniedz iespēju iziet ar uzņēmējdarbību saistītus apmācības kursus, izveidot biznesa plānu un pozitīva lēmuma gadījumā saņemt arī uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalstu. Vairumā gadījumu tā saņemšanas nosacījumi ir līdzīgi, tomēr galvenā atšķirība ir piešķiramajā summā, kas Valgas pilsētā ir 4474 eiro, bet Valkas pilsētā – 3000 eiro. Raugoties no uzņēmējdarbības attīstības viedokļa, jāpiemin atbalsts, **ko piešķir Valkas novada pašvaldība** un kas domāts uzņēmējdarbības uzsākšanai. Diemžēl Valgas pašvaldība šāda veida atbalstu nesniedz.

Valgas pilsētā ir arī **Valgas apriņķa Attīstības aģentūra (Valgamaa Arenguagentuur)**, kas sniedz padomus gan jaunajiem, gan jau esošajiem uzņēmējiem par to, kas nepieciešams, lai uzsāktu uzņēmējdarbību, kā arī par dažādām finansēšanas iespējām un pieteikumu iesniegšanu. Valkas pilsētas uzņēmumiem šādas

¹ INTERREG Estonia-Latvia Cross-Border Cooperation Programme "Promotion of Cross-Border Labour Market Integration and Employment"

pakalpojumus iespējams saņemt līdzīgā iestādē **Latvijas Investīciju un attīstības aģentūrā**, kas gan lielākoties darbojas ar mērķi piesaistīt ārējas investīcijas, tomēr atbalsta arī vietējās uzņēmējdarbības attīstību. Tādējādi gan jaunizveidotie, gan arī jau darbojošies uzņēmumi aģentūrā var uzzināt par dažādām atbalsta programmām un citām iespējām. Pētījuma rezultāti atklāj, ka daudzi uzņēmēji atsakās pieteikties pabalstam **stingro prasību un nosacījumu dēļ**. Viņi baidās no **lietvedības un lielās birokrātijas**, kuru neievērojot var nākties pilnā apmērā atmaksāt naudu. Neskaitot iespējas pieteikties dažādiem finansējumiem, aktīvi tiek izmantoti **banku aizdevumi**. Tā kā gan Valgā, gan Valkā nekustamo īpašumu vērtība ir zema, uzņēmēji nevar savu nekustamo īpašumu izmantot par galvojuma ķīlu. Tā rezultātā vietējiem darba devējiem zūd iespēja investēt savos uzņēmumos un radīt reģionā jaunas darbavietas.

Pēc Valgas pašvaldības un vietējo uzņēmēju vārdiem, reģionā nozīmīga loma ir **Uzņēmēju klubam (Āriklubi)**, kuram ir dziļas tradīcijas un kurā uz tikšanās reizēm tiek aicināti dažādu valsts un vietējo iestāžu pārstāvji, kas uzņēmējiem sniedz padomus un dalās savā pieredzē. Arī Valkā mēģināts uzsākt ko līdzīgu, taču līdz šim tas vēl nav izdevies.

Valkas pašvaldība atzīst, ka viena no uzņēmēju visvairāk iedrošinošajām programmām ir **“Izaugsme un nodarbinātība”**, kas ļauj palielināt investīcijas reģionā, kā arī paplašināt iespējas saistībā ar uzņēmumu infrastruktūru. Turklāt programma “Izaugsme un nodarbinātība” ar dažādiem projektiem ietekmē reģiona sociālo vidi, lai uzlabotu situāciju darba tirgū un atbalstītu cilvēkus, kas tajā iesaistās.

Uzņēmējdarbības vides attīstību un darbaspēka plūsmu gan Valgā, gan Valkā ievērojami bremsē demogrāfiskie rādītāji, kam raksturīga **sabiedrības novecošanās**, kā arī **iedzīvotāju skaita samazināšanās**. Tāpat abās pilsētās stipri **sarucis darbspējīgo cilvēku skaits**, tomēr reģionā vienalga trūkst atbilstošu darbavietu. Bezdarba rezultātā patlaban izplatīta prakse, ka **darbaspēka plūsma lielākoties notiek Valgas pilsētas virzienā**. Galvenie iemesli tam ir **augstākas algas, sociālās aprūpes sistēma, veselības aprūpes pieejamība un kvalitāte**. Pārrobežu darbaspēka plūsma notiek arī uz Valkas pilsētu, taču daudz mazākā mērā.

Pārrobežu nodarbinātība ir saistīta ar dažādām valodas problēmām. Lielākoties reģionā tiek runāts igauņu, krievu un latviešu valodā, taču arvien pieprasītāki kļūst **vairākas valodas protoši darbinieki**. Īpaši tas jūtams nozarēs, kas saistītas ar komunikāciju un klientu apkalpošanu, taču reģionā šādu cilvēku ir maz. Igauņu valodas neprasmē ir radījusī lielākas problēmas pārrobežu darba ņēmējiem no Latvijas, jo **tiem bieži jāizjūt igauņu kolēģu neapmierinātība par nespēju pilnvērtīgi komunicēt**. Reģionā igauņu, latviešu un angļu valodu iespējams apgūt gan Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda, gan Latvijas-Igaunijas institūta piedāvātajosursos, taču cilvēki neredz **vajadzību** pēc tiem vai arī **pārtrauc mācības** dažādu iemeslu dēļ – **mājas darbi, laika patēriņš un nauda**. Neprotot igauņu valodu, pārrobežu darba ņēmēji no Latvijas saskaras ar birokrātiska rakstura problēmām – **bankas konta atvēršana, ID kartes saņemšana, likumdošana** utt. Gan darba devējiem, gan darbiniekiem vislielākās grūtības rodas, kad, beidzoties darba līgumam, darbinieks vienas dienas laikā pārtrauc darba attiecības. Šādā situācijā cieš ražošana darba devēja uzņēmumā, kā arī nav iespējas pilnvērtīgi nodrošināt darbinieka tiesības. Tāpat nepilnīgās igauņu valodas zināšanas var ietekmēt latviski runājošo darbinieku izaugsmes iespējas. Igaunijas pusē nodarbinātie Valkas iedzīvotāji lielākoties pārvalda krievu valodu, taču Bezdarba apdrošināšanas fonda piedāvātās apmācības krieviski runājošajiem galvenokārt notiek Tallinā vai Austrumviru apriņķī, un tādēļ pierobežas iedzīvotājiem nav pietiekami sasniedzamas. Igaunī kā problēmu nav minējuši valodas prasmes, bet norādījuši uz grūtībām, kas saistītas ar ienākumu deklarācijas iesniegšanu, īpaši tiem, kas reģistrējušies kā pašnodarbinātie.

Darbaspēka plūsmu starp divām valstīm veicina arī iepriekšminētais projekts “Valga-Valka mobilitāte”, kura ietvaros tiek izdota **kopīga avīze** un organizēti darba gadatirgi. Būtiska loma ir arī Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fondam un Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūrai, ar kuru palīdzību reģionā ir iespējams izmantot **EURES tīkla pakalpojumu**. Pārrobežu darbaspēka pieaugums Valgas pilsētā ir saistīts ar to, ka **latvieši ir gatavi strādāt par zemāku atalgojumu nekā igauņi**. Lai sameklētu darbiniekus, Valgas uzņēmēji savā darbībā ir centušies kļūt elastīgāki, nodrošinot saviem darbiniekiem **transporta iespējas** nokļūšanai darbā. Lielākoties pārrobežu strādnieki veic **vienkāršos darbus metālapstrādē, šūšanā, kokapstrādē un pārtikas ražošanā**, jo šajās nozarēs iespējams **veikt apmācības uz vietas**. Valgas pilsētas iedzīvotāji darbu citā valstī ir meklējuši galvenokārt darbavietu trūkuma dēļ, lai gan būtu gatavi strādāt arī savā valstī. Igauņu

izvēle par labu darbam otrpus robežai ir viņu **latviešu valodas zināšanas**, kas rada tiem plašākas darba iespējas. Salīdzinot Valgas un Valkas pārrobežu nodarbinātos, var teikt, ka **igauņi dodas pāri robežai strādāt augstākos un labāk apmaksātos amatos**, taču igauņu darbinieku otrpus robežai ir krietni mazāk nekā latviešu.

Par vienu no pārrobežu nodarbinātību samazinošiem faktoriem var uzskatīt **darbaspēka pieprasījuma un darbaspēka piedāvājuma neatbilstību**, tādēļ cilvēki darbaspējīgā vecumā no Valgas un Valkas pilsētām dodas prom. Valgas Profesionālās izglītības centra (*Kutsehariduskeskus*) piedāvāto profesiju klāsts neatbilst reģionā darbojošos uzņēmēju pieprasījumam. Tas rada situāciju, ka izglītotie jaunieši izbrauc no reģiona, bet uzņēmējiem rodas trūkums pēc **kvalificēta darbaspēka**. Cilvēku aizbraukšanas cēlonis ir arī **zemāks algu līmenis un darbavietu esamība**.

Reģiona attīstībai ir būtiski, lai vienāda informācija ātri nonāktu līdz visām iesaistītajām pusēm. Šobrīd svarīgākais informācijas avots ir **pašvaldību mājaslapas, nodarbinātības dienestu mājaslapas, laikraksts "Darbs Valgā-Valkā", kā arī citas valsts iestādes**. Pētījums atspoguļo, ka informācija starp uzņēmējiem un publisko sektoru lielākoties tiek nodota **elektroniski un savstarpējā komunikācija un lietu risināšana tiek uzskatīta par adekvātu**.

Valgas pilsētā viena no problēmām ir nelielā dzīvojamo platību pieejamība. Tā kā liela daļa pārrobežā nodarbināto dodas uz Valgu, daudzi vēlētos tur arī atrast mājokli, kas ir priekšnoteikums, lai varētu deklarēt dzīvesvietu Igaunijā. Lai panāktu savu iedzīvotāju atgriešanos, Valkas pilsēta ir ieviesusi **augstāku nekustamā īpašuma nodokli** personām, kurām pieder nekustamais īpašums Valkā, bet kuras nav tajā deklarējušas savu dzīvesvietu. Valgas pašvaldība ir gan organizējusi konsultācijas pārrobežu nodarbinātajiem **par dzīvesvietas meklēšanu**, gan dalījusi kontaktus, gan citādi mēģinājusi palīdzēt. Dzīvi Valgā un Valkā ietekmē pilsētu atrašanās **perifērijā**, jo vairāku **valsts iestāžu darbība un ar tām saistīto pakalpojumu sniegšana pakāpeniski tiek pārvietota vairāk uz katras valsts centru**; arī pierobežas tirdzniecības negatīvajam atspoguļojumam medijos ir sava nozīme.

Vietējās pašvaldības, meklējot šo problēmu risinājumu un piedāvājot savus ieteikumus, ir vairākkārt vērsušās gan pie Latvijas, gan Igaunijas valdībām, lai nodrošinātu reģiona vienmērīgu attīstību. Diemžēl ne vienas, ne otras valsts vadošās organizācijas nebija gatavas pietiekamā apmērā **finansēt kopprojektus**, tādējādi bremsējot uzņēmējdarbības vides vienmērīgu attīstību un ilgtspēju. Problēmu risināšanai pašvaldības no savas puses ir uzsākušas kopīgas pilsētvides atjaunošanas projektu, kura gaitā **tiks atjaunoti dvīņu pilsētu centri**. Papildus tiek plānots atklāt gājēju ceļiņu, paplašināt transporta iespējas, kā arī izveidot tūrisma centru un biznesa inkubatoru.

Šobrīd par reģiona uzņēmēju tālākas attīstības galveno virzienu tiek uzskatīta **prasme izmantot Valgas-Valkas labo atrašanās vietu un ceļu tīklojumu**, kas padara iespējamu vietējās uzņēmējdarbības attīstību. Tāpat, lai nodrošinātu Valgas-Valkas reģiona ilgtspējīgu attīstību, ir būtiski **piešķirt tam īpašu statusu un veidot vienotus sabiedriskos pakalpojumus**. Pētījumā noskaidrots, ka dažādām iesaistītajām pusēm liekas svarīga **transporta un naktsmītņu piedāvājuma** radīšana, lai atbalstītu reģionā **abpusēju darbaspēka kustību**. Turklāt par nozīmīgu ieguldījumu attīstībā tiek uzskatīta nepieciešamība radīt jaunas iespējas ģimenēm ar bērniem, meklēt risinājumu latviešu audzēkņu apmācībai Profesionālās izglītības centrā un atjaunot dzelzceļa maršrutu Tartu – Valka.

Pētījuma par Valgas-Valkas uzņēmējdarbības vidi un pārrobežu darbaspēka plūsmu otrajā daļā atklājās, ka būtiskas izmaiņas reģionā nav notikušas un pirmajā pētījuma daļā noteiktās stiprās un vājās puses ir saglabājušās. Tomēr Valkas un Valgas pašvaldību darbību un iniciatīvas var uzskatīt par sekmīgām, jo informācija par dažādām iespējām kļūst aizvien pieejamāka, tai skaitā informētība par dažādām uzņēmējdarbības atbalsta iespējām. Ir skaidrs, ka sekmīgai reģiona darbībai ir būtiski, lai **Igaunijas un Latvijas valdības to veicinātu**.

EXECUTIVE SUMMARY

The Valga-Valka region is located on the border of Estonia and Latvia and is unique due to its double-city status. For the purpose of joint development and support, cities in the mid-90s concluded an agreement to ensure the region's sustainability and well-being of its inhabitants, including a significant emphasis on the development and promotion of an entrepreneurial environment and cross-border workforce. The study analyses main factors which are affecting Valga-Valka business environment and the cross-border labor movement. The base data was collected using qualitative methods - document analysis, semi-structured interviews, focus group discussion and validation seminar. The study was carried out in two phases - the first part mapped the current state, and the second part evaluated the changes that took place as well as identified the final bottlenecks.

Several positive and negative aspects are associated with Valga-Valka's business environment. One of the strengths is related to the specificity of the region, which makes it **possible to organize local business very quickly**. Employers and companies consider it important to **purchase raw materials from the other side of the border**, which are cheaper and easy to transport due to rapid border crossings. It is also possible for companies to receive a **VAT deduction**, which will leave businesses and employers more resources to contribute to the company's development. Due to the closeness of border and its fast crossing Estonian companies have seen **cooperation with Latvian companies** as one of the ways to promote the development of the business environment. Unfortunately, Valga's entrepreneurs have had to face the challenge of **market protection** and the **differences in legislation due to expansion**. Despite the fact that the **business operating costs are lower in Latvia**, many Estonian companies do not want to expand their companies beyond the border. This may also be due to the fact that employers in the city of Valka are increasingly registering their businesses in Estonia or starting their entire business activity in Estonia.

Both **Valga and Valka local governments work together** to find new employers and businesses who would like to expand to the region and thereby create new jobs. In order to reach the aim, governments gather and spread information about existing premises and other facilities. One of the most important positive factors is **Valga-Valka Mobility program**, which allows to receive various benefits in the Valga-Valka region and take part in various events. Employers from Valga can get support for hiring a cross-border employee to improve their **qualifications and language skills**, as well as apply for **mentoring fees** to carry out training for a worker. Today, only the qualification improvement allowance can be used in Valka city, because other services are still in the development phase. Unfortunately, in Valga city, the created possibilities in the region have not been fully utilized. For example, language learning compensation has not been used by employers. The reason for this may be the lack of awareness of employers or the short duration of the program. However, many applications have been submitted in order to get mentoring fees compensated. The Valga-Valka Mobility program has also funded **informative breakfasts with entrepreneurs** which are organized by both municipalities. The aim of the meetings is to provide different information about business environment announcements and changes which will affect the region.

Starting companies in Valga and Valka are also supported by the **Töötukassa and Latvian Unemployment Agency** through which entrepreneurship training can be completed, a business plan can be conducted and, in the case of a positive decision, an entrepreneur can get start-up subsidy. Mostly, the conditions for obtaining a grant from Töötukassa or the Latvian Unemployment Agency are similar, but the main difference is the amount of the grant – in Valga it is 4474 euro and in Valka the grant is 3000 euro. From the business development view, it is possible to highlight the **compensation, which is provided by the Valka municipality** to support start-up entrepreneurs. Unfortunately, there is no such support in Valga local government.

Valgamaa Development Agency operates in Valga in order to support business environment and its sustainability. Agency provides advice to start-up and active businesses - how to start a business, what are the different funding opportunities and how to apply for the rounds. Valka companies can use services from the similar institution - Latvian Investment and Development Agency, which is mostly focused on foreign investments, but also on the development of local business. Both start-ups and operating

companies will be able to get information about different support programs and other options. The survey revealed that many companies abandon the application for funding due to **strict requirements and conditions**. In case the entrepreneur receives support, they are afraid the **accompanying business and bureaucracy**, which could lead to the inconsistencies and the money must be returned to its fullest extent. In addition to different application rounds, one of the most popular investment opportunity is **getting a loan from a bank**. Unfortunately, both Valga and Valka have **low real estate prices**, which means that companies cannot secure their property as collateral. As a result, local employers will not be able to invest in enterprises and create new jobs in the region.

According to Valga local government and entrepreneurs, the long-established **Ärikubi** plays an important role in the region. Meetings involve representatives from different national and local authorities who give advice to entrepreneurs and talk about their experiences. Valka has been trying to start a similar institution, but, unfortunately, it has not been successful yet.

Based on Valka municipality information, **“Growth and employment”** is promotion program for the business environment, which will allow to increase investment in the region and improve infrastructure opportunities in companies. In addition to that, “Growth and employment „affect the social environment through various projects in order to promote the labour market and its target group.

The development of the business environment and the cross-border labour movement are severely inhibited by the demographic situation in Valga and Valka, which is characterized by an **ageing society and decline in the population**. There are also **a lot of disabled people in both towns**, but unfortunately there are not enough jobs for them in the area. Due to the high unemployment rate, today's practice is that **cross-border labour movement is more likely to take place in the direction of Valga**. The main reason for this is the **higher salary level in Estonia, the social security system, the availability and quality of healthcare services**. The cross-border labour movement is also taking place in the city of Valka, but it is much more modest.

Cross-border work involves various linguistic problems. In most cases, Estonian, Russian and Latvian are common languages in the region, therefore **multilingual staff is becoming increasingly important**. Especially in areas which are related to communication and customer service, but unfortunately, there is lack of employees with multilingual skills. Different language problems are more common among cross-border workers from Latvia, because **lack of Estonian language skills has caused co-worker's disapproval**.

There are opportunities for studying Estonian, Latvian and English in the Töötukassa as well as in the Latvian-Estonian Institute. However, in many cases people **do not see the need for language learning or interrupt their studies** for various reasons - **home exercises, time and funding**. Due to the lack of Estonian language skills among Latvian cross-border workers there are problems with various **bureaucratic processes - opening a bank account, getting an ID card, legislation, etc**. For employers and employees, most problems have been encountered in the termination of employment contracts, when employees quit instantly. This kind of behaviour affects company's work division, but also the rights of the employee. In addition, lack of Estonian-language skills can affect Latvian cross-border workers possibilities for self-improvement, because usually they speak Russian. In order to develop skills and knowledge, it is important to understand the core of the study. However, different pieces of training in the Russian language are available in Tallinn or Ida-Viru county, but not in Valga region. There are no specific linguistic problems for cross-border workers from Estonia, but it has been difficult to make a tax return, especially for self-employed people.

In addition to business environment, Valga-Valka Mobility affects also cross-border labour movement with **joint newspaper** and **well-organized job fairs**. Another important role is also played by the Töötukassa and Latvian Unemployment Agency through which the **EURES job placement service** can be used in the region. The increase in the cross-border labour force in Valga is due to the fact that **Latvians are willing to work cheaper than Estonians**. As a result of the increased number of cross-border workers, Valga companies have had to become more flexible in their activities by **offering transport facilities for cross-border workers**. Based on the study, cross-border labour is working in the **metal, sewing, wood and food industries**, there is a possibility of **“on-the-job” training**. Mostly, Valga citizens have been looking for job

opportunities from another country due to the unemployment. Although, if possible, they would still work in their home city. In most cases, the main benefits of Estonian cross-border workers are their **Latvian language skills**, which gives them greater opportunities in the labour market. Compared to Valga and Valka's cross-border workers, **Estonians are more likely to work higher and better-paid jobs**, but the number of cross-border workers is much lower among Estonians than among Latvians.

Non-compliance of the labour market and region needs are factors which are affecting cross-border work. As a result of that, a large share of working people will leave the area to find better jobs and challenges. One of the reasons could be choice of specialities taught at Valga Kutsehariduskeskus, which are not compliant with existing jobs in the region. As a result, educated young people move away from the area and there is a shortage of skilled labour. The departure of the people is also caused by **lower wages** and the **nature of exciting jobs**.

For the development of the region, it is important to promote fast information movement across all the parties. Today, the main sources of information **are local government websites, Töötukassa home page, Latvian Unemployment Agency homepage, joint newspaper, notaries and other government agencies**. The study pointed out that mostly different parties exchange information **electronically and communication between the parties is considered fast**.

Due to the increasing cross-border labour movement in Valga, many people want to find accommodation that is prerequisite for address registration in Estonia. Because of the low real estate cost, it is not possible to buy living space in the Valga city as long as the queues are long or occupied by cross-border workers. In order to attract people back to their hometown, Valka local government has imposed a **higher real estate tax** on persons who own real estate in the region but have not been registered there. The Valga local government has **advised cross-border workers to find accommodation**, share contacts and helpful information. Valga-Valka is located in the **peripheral area**, which is caused by the **departure of public authorities and services, negative reputation and increasing border trade**.

Valga and Valka local governments have repeatedly turned to Estonian and Latvian governments to solve problems and find solutions in order to ensure equal development of the region. Unfortunately, both governments have not been interested in **financing joint projects**, which limits the sustainability and development of Valga-Valka area. Today, municipalities have started a **joint project to renovate the centre of twin-city**. In addition, it is planned to open the pedestrian road, expand transport facilities and create a tourist centre and business incubator.

The main future direction for Valga-Valka is the **ability to take advantage of good location and road network**, which will enable local businesses to grow. It is also considered important to **establish a special status for the region** and to **provide common public services** in order to ensure the sustainability of Valga-Valka's development. In the study, several parties identified the need to create more transport and accommodation facilities to promote **two-way workforce** in the region. In addition, it is important to create **opportunities for families with children, finding solutions for Latvian students from the vocational centre and restoring the route Tartu-Valka**.

The second phase of the Valga-Valka Business Environment and Cross-Border Labour Movement study revealed that there are no significant developments in the area and the strengths and weaknesses of the region have largely remained the same. Nevertheless, it can be said that both Valga and Valka local governments are successful in their initiatives and the actions they have taken as the information regarding different opportunities is increasingly accessible and the awareness regarding assistance provided in the business environment has risen. The most significant matter that was highlighted repeatedly, was the necessity of interest and intervention from the Estonian and Latvian governments in order for the region to have a fully functioning business environment.

I DAĻA. PĒTĪJUMA FONĀ INFORMĀCIJA UN METODIKA

1. Ievads

Valga un Valka ir pilsētas, kas atrodas uz Igaunijas-Latvijas robežas un kas vēstures gaitā ir bijušas gan kā viena vesela, gan divas dažādas teritoriālas vienības. 1995. gadā tika noslēgts sadarbības līgums, kura mērķis bija atbalstīt abpusēji vienotu pārrobežu attīstību un izveidot sadarbības iespējas dažādās nozarēs. Pēc iestāšanās Eiropas Savienībā Valgu un Valku var dēvēt par divīņu pilsētām, kurās kopā dzīvo gandrīz 17 000 iedzīvotāju un kuras raksturo sauklis “viena pilsēta-divas valstis”.²

Viena no svarīgākajām abu pilsētu sadarbībā ir ilgtspējīga reģiona uzņēmējdarbības vides attīstības atbalstīšana, kas, balstoties uz reģiona īpatnībām, lielā mērā ir saistīta ar darbaspēka tirgus un plūsmas tematiku. Pēc Igaunijas un Latvijas pievienošanās Šengenas zonai un robežpunktu izzušanas 2007. gadā Valgas un Valkas pilsētu dzīve un uzņēmējdarbības vide savijušās vēl ciešāk aktīvās pārrobežu darbaspēka kustības un svārstveida pārvietošanās dēļ, kas vietējiem uzņēmējiem rada atvērtāku vidi. Taču iedzīvotājiem un uzņēmējiem ir jāņem vērā, ka pilsētās spēkā esošie tiesību aktu nosacījumi, uzņēmējdarbības vide un darba tirgu ietekmējošie faktori un apstākļi ir atšķirīgi.

Valgas un Valkas vienoto reģiona darba tirgu visvairāk ietekmē atšķirība starp **Igaunijas un Latvijas pakalpojumu pieejamību, algu līmeni, sociālo sistēmu** un ar to saistītais pabalstu apjoms, ko nosaka iedzīvotāju darba un dzīvesvietas izvēle.³ Algu līmenis Igaunijā ir ievērojami augstāks, un tādējādi Igaunijas dienvidu robežas tuvumā aktivizējies darbaspēks no Ziemeļlatvijas. Tāpat Igaunijas vispārējā bezdarba līmeņa samazinājuma un darbaspēka trūkuma dēļ daudzi **Dienvidigaunijas darba devēji aktīvi paplašinājuši savus nodarbināto meklējumus pāri valsts robežai, konkrētāk – Latvijā.**

Nosauktie faktori padara divīņu pilsētu uzņēmējdarbības vidi un darba tirgu unikālu, gan nodrošinot bezrobežu kustību starp divām valstīm, gan arī papildus piedāvājot saviem iedzīvotājiem daudzveidīgas iespējas darba un dzīvesvietas meklēšanā, savukārt uzņēmējiem – meklējot darbiniekus, klientus un partnerus. Lai šāda situācija būtu iespējama, jābūt ļoti ciešai sadarbībai starp abām pašvaldībām, jo tām nepieciešams palielināt gan vietējo uzņēmēju, gan iedzīvotāju informētību par plašākām iespējām, kā arī nodrošināt problēmu, kas rodas abu valstu dažādo prasību dēļ, ātru risinājumu.

Tāpēc efektīvākai sadarbībai ir svarīgi iegūt pilnīgu pārskatu par reģiona specifiku un to ietekmējošajiem faktoriem. Arī iepriekš ir veikti pētījumi ar līdzīgiem mērķiem, taču tie vairāk fokusējušies uz katru pilsētu atsevišķi vai arī aprakstījuši pilsētvidi vispārīgi, līdz ar to nav snieguši visaptverošu analīzi par abu pilsētu uzņēmējdarbības vidi un darba tirgus iespējām, stiprajām pusēm, kā arī iespējamo problēmu salīdzinājumu.

Šajā pētījumā tiek analizēti abu pilsētu uzņēmējdarbības vides un pārrobežu nodarbināto plūsmas pozitīvie un negatīvie aspekti, to savstarpējā ietekme. Pētījuma mērķis ir **noteikt Valgas-Valkas reģiona vienotās stiprās puses, problēmjautājumus, kā arī noskaidrot svarīgākos potenciālās attīstības virzienus.**

Pārrobežu darbaspēka plūsma lielākoties notiek Valgas virzienā un mazākā mērā – pretēji. Taču pētījuma rezultāti atspoguļo arī Igaunijas pārrobežu nodarbināto pieredzi un nostāju, kas ir salīdzināta ar Latvijas nodarbināto redzējumu, priekšplānā izvirzot svarīgākos problēmjautājumus.

Pētījums par Valgas-Valkas uzņēmējdarbības vidi un pārrobežu darbaspēka plūsmu ir daļa no projekta “Valga-Valka mobilitāte” aktivitātēm, lai gūtu pārskatu par esošo stāvokli reģionā. Papildus tam projekts

² “Sadarbības līgums starp Valgu-Valku” Valgas pagasta valde

<http://www.valgalv.ee/et/Linnakodanikule/Valissuhted-ja-koostoo/Koostoolepinjg>

³ “Igaunijas algas rada grūtības Latvijas uzņēmējiem” (2016) Rapp, J.

<https://lounapostimees.postimees.ee/3908851/eestlaste-palgad-seavad-lati-tooandjad-raskesse-olukorda>

ietver arī šādas aktivitātes: darba gadatirgi, brokastu rīti ar uzņēmējiem, kopīga reģiona avīze, informatīvo dienu un semināru organizēšana, valodu kursi un mentoru pakalpojumi. Projekta mērķis ir veicināt pārrobežu darbaspēka migrāciju Valgas un Valkas reģionā un uzlabot situāciju nodarbinātībā. Projekta "Valga-Valka mobilitāte" kopējais budžets ir 422 683,98 eiro, no kura 85% sedz Eiropas Reģionālās attīstības fonds. Projekta īstenošanas laiks ir 01.08.2017.-31.07.2019., un tā vadošais partneris ir Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra. Projekta sadarbības partneri ir Valgas pilsētas valde, Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds un Valkas novada dome.⁴

2. Pārskats par pētījuma metodiku

Valgas-Valkas uzņēmējdarbības vides un pārrobežu darbaspēka pētījums tika realizēts divos posmos. Pētījuma pirmā daļa tika īstenota 2018. gadā, kad par galveno tika noteikta situācijas apzināšana un raksturošana, kuras gaitā būtu iespējams noteikt Valgas-Valkas uzņēmējdarbības vides un pārrobežu darbaspēka kustības pozitīvos aspektus un pašreizējos attīstības virzienus. Pētījuma pirmās daļas rezultātā tika izveidota visu reģionu raksturojoša kopaina. Pētījuma otrais posms notika 2019. gada sākumā, un tā mērķis bija analizēt izstrādes posmā radušās izmaiņas uzņēmējdarbības vides un pārrobežu darbaspēka plūsmā un vērojamās tendences, kā arī izteikt priekšlikumus un ieteikumus, lai spertu nākamsoļus.

Valgas-Valkas uzņēmējdarbības vides un pārrobežu darbaspēka plūsmas pētījumā uzmanība pievērsta trim mērķgrupām: **vietējo pašvaldību un iestāžu pārstāvjiem, reģiona uzņēmējiem un vietējiem iedzīvotājiem.**

Pētījumā izmantotas kvalitatīvās datu vākšanas metodes – **dokumentu analīze, intervijas, fokusa grupu apspriedes**; savāktā informācija tika analizēta, lai iegūtu vispusīgu un vienotu galarezultātu. Lai nodrošinātu iegūto datu iespējamo subjektīvo elementu filtrēšanu, par vienu tēmu tika vākta informācija no vismaz diviem avotiem ar mērķi apstiprināt vai noliegt no pirmā avota nākušo informāciju, vai atrast alternatīvas interpretācijas iespējas. Ja no dažādiem avotiem iegūtā informācija bija pretrunīga, tika analizēta resursu kvalitāte vai uzticamība, kā arī nepieciešamības gadījumā, ja bija tāda iespēja, tika izmantoti papildu avoti. Rezultāti, kas iegūti aprakstītās analīzes metodes ceļā, nodrošina, ka pētījuma rezultātā iegūtie secinājumi ir objektīvi un atbilstoši.

Tālāk ir sniegts pārskats par datu iegūšanas metodēm.

Dokumentu analīze

Šī pētījuma ietvaros dokumentu analīzes mērķis bija ievākt ziņas par Valgas-Valkas uzņēmējdarbības vidi un pārrobežu darbaspēka plūsmu, par ko tika veiktas intervijas un fokusa grupu tikšanās. Tāpat dokumentu analīzes laikā savāktā informācija tika izmantota, lai apstiprinātu interviju un fokusa grupu apspriežu laikā iegūtos rezultātus, kā arī secinājumu apkopošanai.

Dokumentu analīzes laikā tika apkopoti rakstiskie materiāli par Valgas-Valkas reģionu, tostarp vietējo pašvaldību attīstības programmas, agrākie pētījumi un abu pilsētu mājaslapās atrodamā informācija par pētāmajām nozarēm. Pārskatam tika savākti un analizēti reģionu raksturojošie dati no Centrālās statistikas pārvaldes, Lursoft⁵, Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda, Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūras un iedzīvotāju reģistra. Tāpat, lai izvairītos no datu dublēšanās, tika izskatīti un analizēti iepriekš veiktie Valgas-Valkas reģiona pētījumi. Šī pētījuma izklāstā atrodamas atsauces uz izmantotajiem dokumentiem un materiāliem.

⁴ [http://www.valgalv.ee/et/Linnakodanikule/Projektid-ja-arengukavad/Teostamisel-projektid/Valga-Valka-Mobility-\(Piiriulese-tooturu-integratsiooni-ja-toofoive-edendamine\)](http://www.valgalv.ee/et/Linnakodanikule/Projektid-ja-arengukavad/Teostamisel-projektid/Valga-Valka-Mobility-(Piiriulese-tooturu-integratsiooni-ja-toofoive-edendamine))

⁵ Latvijas Uzņēmumu reģistrs u.c. komercinformācijas reģistrs, <http://www.lursoft.lv>

Dokumentu analīzi apgrūtināja statistikas datu trūkums par Valgu un Valku un esošo datu savstarpējās saturiskās atšķirības. Ņemot vērā, ka abas robežpilsētas Igaunijas un Latvijas izpratnē ir mazpilsētas, liela daļa datu un informācijas bija pieejama vien novadu mērogos. Par situāciju vairākās svarīgās jomās datu nav vispār, vai arī tie abās pilsētās nav fiksēti pēc vienādiem standartiem, tādēļ ir grūti izvērtēt interviju un fokusa grupu laikā iegūto datu objektivitāti. Piemēram, pētījuma laikā noskaidrots, ka Valkas novada pašvaldībai un Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūrai trūkst datu par pārrobežu nodarbināto skaitu no Igaunijas. Kopumā pētījumam nepieciešamos statistikas datus bija vieglāk savākt par Valgas pilsētu. Taipat laikā statistisko datu trūkums neietekmē pārskata nozīmīgumu, jo kvalitatīva informācijas gūšana intervijās un fokusa grupās deva pietiekami labu priekšstatu par situāciju, lai izdarītu secinājumus.

Intervijas

Viena no svarīgākajām pētījuma daļām bija daļēji strukturētās intervijas, kurās piedalījās Valgas-Valkas publiskā sektora pārstāvji, uzņēmēji, darbinieki un citu iesaistīto atbalsta organizāciju pārstāvji. Interviju laikā tika noskaidroti aptaujāto uzskati un pieredze, kas saistīta ar pārrobežu uzņēmējdarbības vidi un pārrobežu darbaspēka kustību. Lai arī intervijām bija līdzīgs mērķis, no vietējām pašvaldībām un no citām iestādēm tika iegūta informācija par uzņēmējdarbības vidi, bet vietējie darbinieki vairāk atklāja savu pieredzi, kas tieši saistīta ar pārrobežu nodarbinātību. Aptaujājot uzņēmējus, fokusēšanās uz abiem tematiem bija vienāda. Pirmajā pētījuma fāzē Valgā kopumā notika 5 daļēji strukturētas intervijas ar visu mērķgrupu pārstāvjiem, kurās piedalījās 7 cilvēki. Valkā notika 3 daļēji strukturētas intervijas, kurās piedalījās 6 cilvēki, kas pārstāvēja visas mērķgrupas. Intervijas notika aptaujājamiem ērtās norises vietās, un vidējais intervijas ilgums bija 1 līdz 1,5 stunda. Otrajā pētījuma posmā tika veiktas telefonintervijas ar 18 cilvēkiem no visām mērķa grupām. Izvēle par labu telefonintervijām bija, lai palielinātu interviju skaitu salīdzinājumā ar pētījuma pirmo posmu. Turklāt telefonintervijas palielina dalībnieku motivāciju, jo telefonsaruna pieļauj lielāku elastību, vienojoties par intervijas laiku un vietu. Pētījuma otrajā fāzē vēl tika iesaistīti dažādi pakalpojumu sniedzēji, lai rastu viengabalainu pārskatu, ko tālāk atspoguļot, aprakstot pašreizējo situāciju reģionā. Visu pētījuma laikā intervēto saraksts ir pievienots Pielikumā 1.

Fokusa grupas

Fokusa grupu mērķis bija noskaidrot reģiona nozares, kas attīstās, iespējas, kā arī attīstību bremzējošos faktorus, aicinot dažādas puses pie sarunu galda diskutēt par tēmām. Fokusa grupu, kurās bija iesaistīti gan uzņēmēji, gan vietējo pašvaldību, gan atbalstošo institūciju pārstāvji, apspriedes notika gan Valgā, gan Valkā. Tēmu izvēlē tika akcentēta uzņēmējdarbības vide, kā arī pārrobežu darbaspēka plūsma. Pirmajā Valgā notikušajā fokusa grupā piedalījās 10 cilvēki, starp kuriem bija vietējie uzņēmēji, Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļas pārstāvji, Valgas apriņķa Attīstības aģentūras un vietējā pašvaldības darbinieki. Pirmajā Valkā notikušajā fokusa grupā piedalījās 6 cilvēki, tostarp vietējās pašvaldības darbinieki un lielākie reģiona uzņēmēji. Pētījuma otrajā posmā Valgas fokusa grupā piedalījās 11 cilvēki, un papildus vietējiem uzņēmējiem, Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļas un vietējās pašvaldības pārstāvjiem tajā piedalījās arī nekustamā īpašuma uzņēmuma, transporta uzņēmuma, slimnīcas un profesionālās izglītības centra darbinieki. Salīdzinot ar pētījuma pirmā posma fokusa grupu, otrajā fokusa grupā tika iesaistīti arī vietējie pakalpojumu sniedzēji, lai iegūtu lielāku priekšstatu par reģiona vājajām vietām un iedzīvotāju vajadzībām pēc ikdienas pakalpojumiem. Valkas latviski runājošo fokusa grupā piedalījās 7 cilvēki, bija iesaistīti vietējie uzņēmēji, vietējā pašvaldība, Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra un Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde. Diemžēl valodas barjeras dēļ nebija iespējams organizēt fokusa grupas apspriedi, kurā piedalītos gan Valkas, gan Valgas puses. Visu pētījuma laikā notikušo fokusa grupu dalībnieku saraksts ir pievienots Pielikumā 1.

Apstiprināšanas seminārs

Pēc datu apkopošanas un sākotnējās analīzes abos pētījuma posmos notika apstiprināšanas seminārs, kura gaitā dalībnieki tika iepazīstināti ar reģiona attīstību ietekmējošiem pozitīvajiem un negatīvajiem faktoriem, kas atklājās intervijās, lai tādējādi izvērtētu to būtiskumu un plašāku ietekmi. Apstiprināšanas seminārā piedalījās Valgas un Valkas vietējo pašvaldību un iestāžu pārstāvji, kā arī uzņēmēji. Tā rezultāti tika ņemti vērā pētījuma rezultātu apkopošanā.

II DAĻA. PĀRSKATS PAR VALGAS-VALKAS UZŅĒMĒJDARBĪBAS VIDI UN DARBASPĒKA TIRGU

Šajā daļā tiek sniegts pārskats par pašreizējo situāciju Valgas-Valkas uzņēmējdarbības vidē un darba tirgū, kā arī tiek aplūkoti svarīgākie faktori, kas, izskanējuši pētījuma gaitā veiktajās intervijās, būtiski ietekmē uzņēmējdarbības vides un darba tirgus attīstību. Pirmajā sadaļā tiek raksturota reģiona uzņēmējdarbības vide, īpaši izceļot vietējo uzņēmumu profilu un sniedzot pārskatu par uzņēmējdarbības vidi ietekmējošiem faktoriem. Otrajā sadaļā ir pārskats par situāciju darba tirgū un nosaukti faktori, kas ietekmē pārrobežu darbaspēka plūsmu. Noslēgumā tiek aplūkoti pētījuma gaitā vēl citi atklājušie faktori, kas ir saistīti ar kopējo Valgas-Valkas reģionu un tam raksturīgajām īpatnībām. Uzkrāto datu analīzē iegūtie būtiskākie rezultāti, tostarp attīstību veicinošie un kavējošie faktori, atainoti pētījuma III daļā SVID analīzes veidā.

3. Uzņēmējdarbības vides attīstību ietekmējošie faktori

3.1. Valgas-Valkas uzņēmējdarbības profils

Valgas-Valkas reģionā 2018. gadā kopumā darbojās 1138 saimnieciskās vienības, no kurām 909 bija reģistrētas Valgas pilsētā un 229 – Valkas pilsētā (1. tabula). Valgā salīdzinājumā ar 2015. gadu ir par 198 uzņēmumiem vairāk, kamēr Valkā tikai par 2.

1. tabula: saimniecisko vienību skaits Valgas un Valkas⁶ pilsētās

Pilsēta	2015	2016	2017	2018
Valgas pilsēta	711	774	861	909
Valkas pilsēta	227	235	240	229

Avots: Igaunijas Ieņēmumu un muitas dienests, Lursoft

Valgas pilsētas uzņēmumi ar lielāko apgrozījumu galvenokārt darbojas rūpnieciskās pārstrādes nozarē. Laikā no 2015. līdz 2018. gadam apgrozījums šajā sektorā pieaudzis par 32,79%, perioda beigu posmā pārsniedzot 86 miljonus eiro, 2017. gadā veidojot 44% no visa pilsētas uzņēmumu apgrozījuma (1. attēls). Papildus rūpnieciskajai pārstrādei laikā no 2015. līdz 2017. gadam par 18% pieaudzis vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības uzņēmumu, kā arī motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonta pakalpojumu apgrozījums. Lai arī 2016. gadā bija ekonomikas kritums, aplūkojamā perioda beigā apgrozījums strauji pieauga, 2018. gadā veidojot 24% no visa pilsētas uzņēmumu apgrozījuma. Laikā no 2015. līdz 2018. gadam lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības uzņēmumu apgrozījums ir

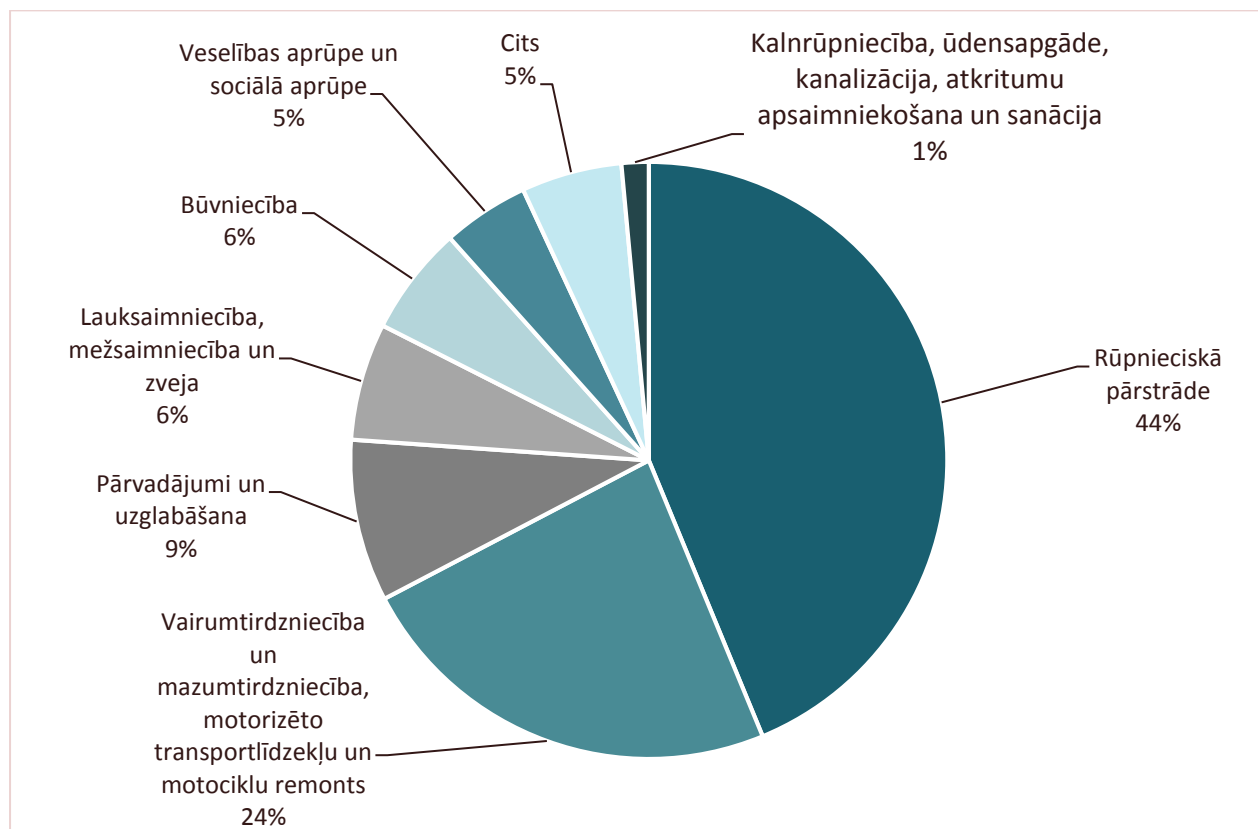
⁶ Starp Valkas uzņēmumiem ir gan uzņēmumi, kas ir iesnieguši gada pārskatus, gan tādi, kas to nav izdarījuši. Nākamajās tabulās, kas sastādītas pēc Lursoft datiem, atklājas tikai to uzņēmumu dati, kas gada pārskatus ir iesnieguši.

sarucis par 17%, bet pārvadājumu un uzglabāšanas uzņēmumu apgrozījums – par 24%. Laikā no 2015. līdz 2017. gadam par 28 % ir pieaudzis būvniecības sektorā darbojošos uzņēmumu apgrozījums (Pielikums 2⁷).

Lielākie uzņēmumi Valgas pilsētā ir “AS Valga Haigla” (stacionārās aprūpes pakalpojumi), “Atria Eesti AS” (gaļas un putnu gaļas izstrādājumu ražošana), “Gomab OÜ” (mēbeļu ražošana), “AS Moodul” (metāla konstrukciju un to daļu ražošana), “AS Valga Depoo” (transporta līdzekļu remonts un apkope), “A.Karuse AS” un “TÜ EHA Metall- ja puidutooted” (piekabju, puspiekabju un konteineru ražošana)⁸.

Lielāko uzņēmumu kontekstā jāpiemin izmaiņas 2018. gadā, kad uzņēmumā “Gomab” nomainījās īpašnieks un tika samazināts strādājošo skaits.⁹

1. attēls: Valgas pilsētas uzņēmumu apgrozījuma īpatsvars dažādās darbības jomās 2018. gadā

Avots: Igaunijas Ieņēmumu un muitas dienests

Valkas pilsētas uzņēmumi ar lielāko apgrozījumu darbojas ražošanas sektorā. 2018. gadā kopējais ražošanas uzņēmumu apgrozījums veidoja 24% no kopējā uzņēmumu apgrozījuma pilsētā (2. attēls). Pēc Lursoft datiem, 2018. gadā samazinājās ražošanas sektora, vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības, kā arī motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonta uzņēmumu apgrozījums. Te jāņem vērā, ka minēto sektoru kopējais apgrozījums pēc statistikas samazinājies, jo daļa lielo uzņēmumu nav iesnieguši 2018. gada pārskatu. Tādējādi nav iespējami pilnvērtīgi secinājumi par apgrozījuma izmaiņām šajos sektoros. Taču ir vērojams pieaugums Valkas būvniecības un nekustamā īpašuma sektoros, tajos apgrozījums audzis attiecīgi

⁷ Pielikums 2 – dati par Valgas un Valkas pilsētas uzņēmumiem dažādās nozarēs 2015.-2018. gadā – izcelta informācija par visām darbības jomām.

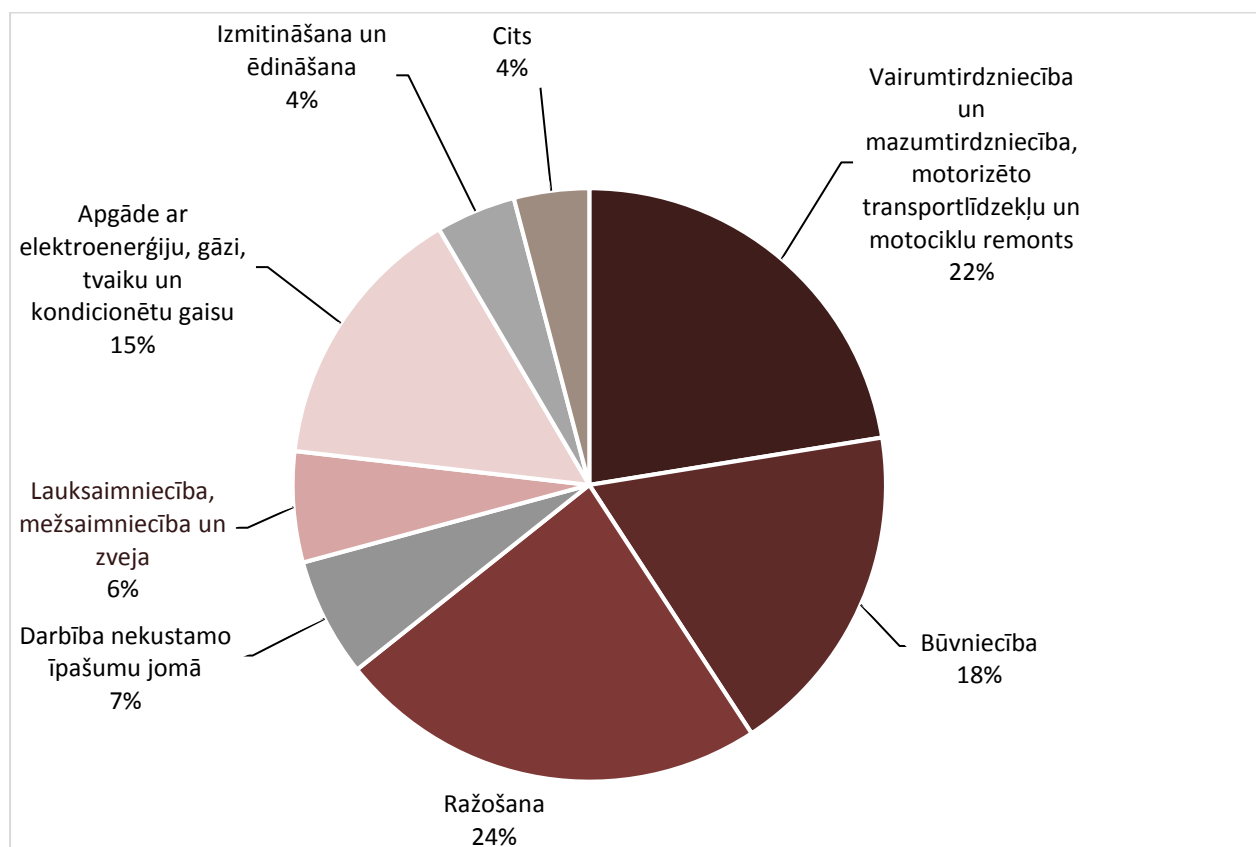
⁸ Valgas pilsētas valdes dati

⁹ <https://lounapostimees.postimees.ee/5910036/valga-mooblitehas-koondab-osa-tootajaid>

par 25% un 16%. Var pieņemt, ka nozarēs, kurās daļēji trūkst gada pārskatu datu, reālā situācija ir stabila vai ar tendenci uzlaboties, ņemot vērā vispārējo ekonomisko pieaugumu.

Lielākie uzņēmumi Valkā ir SIA "Vārpas 1" (kokapstrāde un mežkopība), SIA "PEPI RER" (polietilēnu saturošu produktu un burbuļplēves ražošana), SIA "Akords 3" (metāla pārstrāde), SIA "efn NORD" (auto rezerves daļu ražošana), SIA "Elēģija Vīle" (šūšana), SIA "Valkas Būvnieks" (būvniecība) un SIA "Servilat" (pārtikas produktu ražošana).¹⁰

1. attēls: Valkas pilsētas uzņēmumu apgrozījuma īpatsvars dažādās nozarēs 2018. gadā

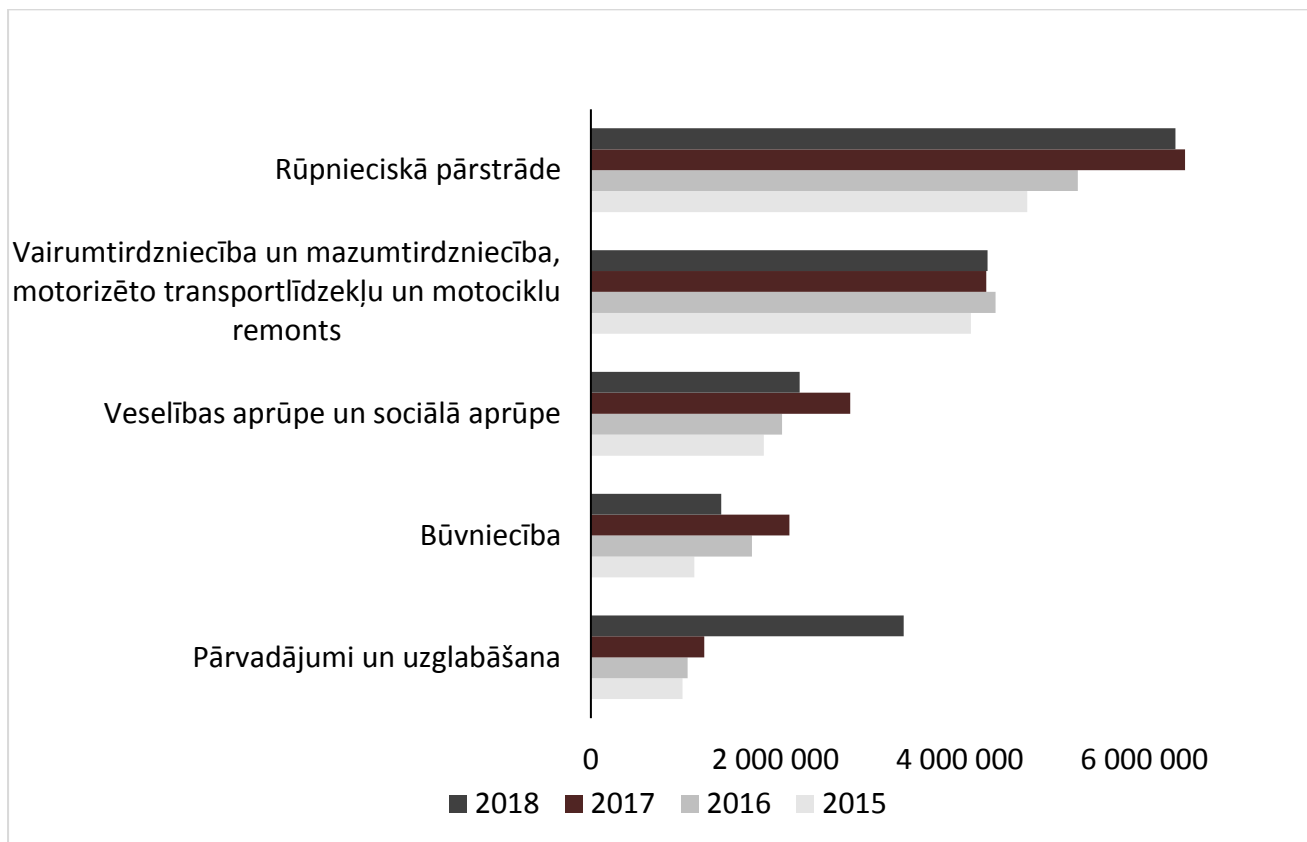

Avots: Lursoft

Papildus apgrozījuma lieluma un izmaiņu analīzei reģiona uzņēmumu aktivitāti un izaugsmi palīdz izvērtēt analīze par uzņēmumu nomaksājamiem nodokļiem. To pieaugums norāda uz uzņēmumu tirdzniecības izaugsmi, darbinieku skaita pieaugumu un citiem attīstību veicinošiem rādītājiem. Laikā no 2015. līdz 2018. gadam Valgā iekasēto valsts nodokļu summa pieaugusi par 24%, un 2017. gadā nodokļos kopumā samaksāti 24,7 miljoni eiro. Valgā visvairāk nodokļos ir maksājuši uzņēmumi, kas darbojas rūpnieciskās pārstrādes nozarē. Būtisku daļu summas veido arī nodokļi, ko iemaksājuši vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības uzņēmumi, kā arī motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonta pakalpojumus sniedzēji. Trešo vietu ieņem nodokļu apmērs, ko iemaksājuši būvniecības nozarē strādājošie uzņēmumi (2. attēls).

¹⁰ <https://issuu.com/vidzemesplanosanasregions/docs/valka>

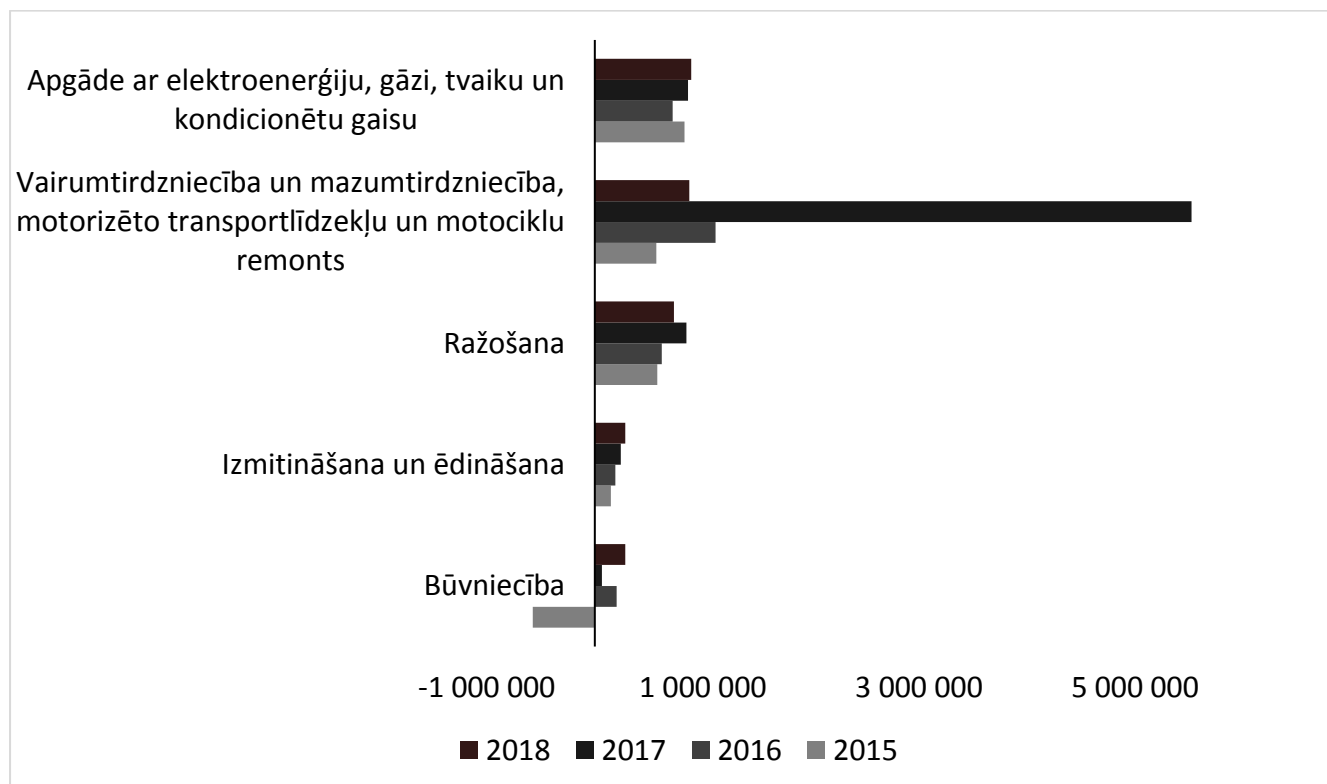
2. attēls: Valgas pilsētas uzņēmumu valsts nodokļu nomaksa dažādās nozarēs 2015.-2018. gadā

Avots: Igaunijas Ieņēmumu un muitas dienests

Pēc Lursoft datiem, 2018. gadā lielākie valsts nodokļu maksātāji Valkas pilsētā bijuši uzņēmumi, kas saistīti ar elektroenerģijas, gāzes, tvaika un kondicionētā gaisa apgādi. Nozīmīgu daļu veido arī nodokļi, ko iemaksājuši vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības uzņēmumi, kā arī motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonta pakalpojumu sniedzēji. Tiem seko ražošanas nozarē darbojošies uzņēmumi. Laikā no 2015. līdz 2018. gadam elektroenerģijas, gāzes, tvaika un kondicionētā gaisa apgādes sektorā darbojošos uzņēmumu iemaksāto nodokļu īpatsvars pieaudzis par 7%, vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības, kā arī motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonta jomā strādājošo uzņēmumu – par 54%, bet ražošanas uzņēmumu – par 91%.

3. attēls: Valkas pilsētas uzņēmumu valsts nodokļu nomaksa dažādās nozarēs 2015.-2018. gadā

Avots: Lursoft

3.2. Uzņēmējdarbību ietekmējošās reģionālās īpatnības

Igaunija un Latvija atrodas Eiropas Savienības Šengenas zonā, tādēļ arī starp abām valstīm esošās robežas šķērsošana ir ļoti vienkārša gan vietējiem iedzīvotājiem, gan strādājošajiem, gan arī tūristiem. Iepriekš veiktajos pētījumos ir noskaidrots, ka pārrobežu sadarbības pamatā ir ātra robežas šķērsošana, kas palīdz arī kopīgu aktivitāšu plānošanā un ieviešanā.¹¹ Intervijās minēts, ka starp Valgas un Valkas uzņēmējiem jau par tradīciju ir kļuvusi izejvielu ieviešana no pārrobežas. Iemesli tam ir **izejvielu lētākas izmaksas, vienkārša robežas šķērsošana, tās transportējot**, un iespēja pārrobežu darījumos izmantot **0 % PVN likmi, iegādājoties preces un pakalpojumus**. Iepriekšminēto priekšrocību rezultātā vietējiem uzņēmējiem paliek vairāk resursu, un tādējādi palielinās arī naudas plūsma. Balstoties uz to, reģionā esošajiem uzņēmumiem rodas labākas iespējas veikt investīcijas un attīstīt uzņēmumu.

“Mūsu uzņēmumam par priekšrocību noteikti var uzskatīt ātru robežas šķērsošanu un ātru preču kustību.” (Latvijas uzņēmuma pārstāvis, stāstot par reģiona priekšrocībām)

Tā kā valsts robeža atrodas tuvumā un to var brīvi šķērsot, Igaunijas uzņēmumi un darba devēji kā vienu no iespējām savā attīstībā saskata sadarbības veicināšanu ar Latvijas uzņēmumiem. Diemžēl problēmas rada **atšķirības tiesību aktos (nodokļu sistēma, noteikumi utt.) un sava tirgus sargāšana** no jaunu Latvijas

¹¹ “Opportunities of cross-border cooperation between small and medium cities in Europe” (2015) Luxembourg Institute of Socio-Economic Research http://www.espaces-transfrontaliers.org/fileadmin/user_upload/documents/Themes/Agglomerations/Opportunities-of-cross-border-cooperation-between-small-and-medium-cities-in-Europe_LISER_.pdf

uzņēmēju dibinātu uzņēmumu rašanās. Latvijas uzņēmēji intervijās akcentēja, ka Igaunijas uzņēmēji katrā darbības jomā ir galvenie konkurenti, bet, tā kā tā ir neatrisināma problēma, uzņēmumiem vajadzētu specializēties nozarēs, kurās tiem ir priekšrocības. Minētie faktori ir bremzējuši uzņēmumu sadarbības iespējas un savas darbības paplašināšanu. Valkas uzņēmēji domā, ka Valgas uzņēmumiem ir labas iespējas darboties Latvijā, jo te **uzņēmumu darbības izmaksas ir zemākas nekā Igaunijā**. Tomēr Igaunijas uzņēmēji nav īpaši ieinteresēti dibināt jaunus uzņēmumus un paplašināt savu darbību Latvijā. Pēdējā laika tendence ir pilnīgi pretēja, proti, **Latvijas uzņēmumi tiek pārreģistrēti Igaunijā vai uzņēmējdarbība tiek uzsākta Igaunijā**.

2018. gadā Latvijā tika mainīta nodokļu sistēma, par piemēru izmantojot Igaunijā esošo. Tomēr Latvijā tika izveidota jauna sistēma, kurā vērojamas gan līdzības ar Igauniju, gan arī atšķirības.¹² Tās galvenokārt saistītas ar nodokļu būtību un noteikumiem, kas attiecas uz konkrētiem nodokļiem. Par vienu no lielākajām līdzībām starp Igaunijas un Latvijas nodokļu sistēmām var uzskatīt progresīvā iedzīvotāju ienākuma nodokļa esamību, ar nodokli apliekot konkrēta maksātāja kalendārajā gadā gūtos ienākumus (2. tabula). Standarta pievienotās vērtības nodokļa apmērs abās valstīs ir līdzīgs – Igaunijā 20 % un Latvijā 21 %. Papildus tam Latvijā pastāv arī samazinātā PVN likmes 12 % un 5 %, bet Igaunijā – 9 %. Par lielāko atšķirību starp abu valstu nodokļu sistēmām var uzskatīt mikrouzņēmumu nodokli, kas Igaunijā neeksistē vispār, bet Latvijā nodokļa likme tāda mikrouzņēmuma, kura ienākums nepārsniedz 7000 eiro, apgrozījumam ir 15 %. Atšķirības parādās arī attiecībā uz uzkrāto pensiju un apdrošināšanu bezdarba gadījumā. Latvijā šāds maksājums nav ieviests, Igaunijā pensiju uzkrājuma likme ir 2 %, bet bezdarba apdrošināšanas nodokļa likme darbiniekam ir 1,6 %, bet darba devējam – 0,8 %. Turpretim Latvijā ir augstāks sociālais nodoklis, kura apmērs ir atkarīgs no gada ienākuma – ienākumam līdz 55 000 eiro noteikta 35,09 % likme, bet, summu pārsniedzot, tiek piemērots solidaritātes nodoklis 11 % apmērā. Igaunijā 2018. gadā tika ieviesta solidaritātes nodokļa likme 33 %. Atšķirības parādās arī attiecībā uz dividendžu izmaksām – Igaunijā ieviesta 14 % nodokļa likme, bet Latvijā – 25 %. Abās valstīs dividendes apliekamas ar nodokli brīdī, kad tās tiek izmaksātas. Gan Igaunijā, gan Latvijā ar akcīzes nodokli tiek aplikti tabakas izstrādājumi, alkohols un degviela. Papildus tam Igaunijā ar nodokli tiek aplikta arī elektroenerģija un iepakojumi, bet Latvijā – bezalkoholiskie atspirdzinošie dzērieni, kafija, dabasgāze un e-cigarešu šķidrums. Igaunijā ir ieviests zemes nodoklis ar likmi 0,1-2,5 %, bet Latvijā ieviests nekustamā īpašuma nodoklis ar likmi 0,2-3 %. Abās valstīs konkrētā likme atkarīga no nekustamā īpašuma tirgus cenas un izmantošanas mērķa.

¹² “Latvijas nodokļu sistēma atšķirībā no kādreiz esošās līdzinās vairāk Igaunijas nodokļu sistēmai” BNS (2018) <https://majandus24.postimees.ee/4361613/lati-maksususteem-on-eilsest-veidi-rohkem-eesti-nagu>

2. tabula: Igaunijas un Latvijas nodokļu sistēmu salīdzinājums 2018. gadā

Valsts	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Pievienotās vērtības nodoklis	Sociālais nodoklis	Nekustamā īpašuma nodoklis/zemes nodoklis	Nodokļu likme par dividendēm	Mikro uzņēmuma nodoklis	Bezdarba apdrošināšana	Pensiju uzkrājums	Akcīzes
Igaunija ¹³	Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme ir 20% Gada ienākums līdz 14 400 eiro netiek aplikts ar ienākuma nodokli 6000 eiro gadā. Gada ienākumam no 14 400 eiro līdz 25 200 eiro neapliekamais minimums samazinās atbilstoši formulai $6000 - 6000 \div 10 800 \times$ (ienākuma summa - 14 400). Gada ienākumam virs 25 200 eiro neapliekamais minimums ir 0.	Pievienotās vērtības nodokļa standarta likme ir 20%, tiek piemērota arī samazinātā PVN likme 9%.	Sociālā nodokļa likme ir 33%, ko maksā darba devējs.	Zemes nodokļa likme ir 0,1-2,5%, atkarībā no nekustamā īpašuma tirgus vērtības, izmantošanas mērķa un atrašanās vietas.	Nodokļu likme par dividendēm ir 14%. Dividendes tiek apliktas ar nodokli tikai brīdī, kad tās tiek izmaksātas.	Nav	Bezdarba apdrošināšanas nodokļa likme darbiniekam ir 1,6%, bet darba devējam – 0,8%.	Pensiju uzkrājuma nodokļa likme ir 2%.	Ar akcīzes nodokli tiek aplikti tabakas izstrādājumi, alkohols, degviela, elektroenerģija un iepakojumi.

¹³ "Nodokļu likmes" (2018) Igaunijas Ieņēmumu un muitas dienests <https://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/maksumaarad>

Valsts	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	Pievienotās vērtības nodoklis	Sociālais nodoklis	Nekustamā īpašuma nodoklis/ zemes nodoklis	Nodokļu likme par dividendēm	Mikro uzņēmuma nodoklis	Bezdarba apdrošināšana	Pensiju uzkrājums	Akcīzes
Latvija ¹⁴	<p>Gada ienākumam līdz 20 004 tiek piemērota 20% ienākuma nodokļa likme.</p> <p>Gada ienākumam no 20 005 līdz 55 000 tiek piemērota 23% ienākuma nodokļa likme.</p> <p>Gada ienākumam virs 55 000 tiek piemērota 31,40% ienākuma nodokļa likme.</p> <p>Neapliekamais ienākums ir 900 eiro gadā.</p>	Pievienotās vērtības nodokļa standarta likme ir 21%, tiek piemērota arī samazinātā PVN likme 12% un 5%.	Sociālais nodoklis gada ienākumam līdz 55 000 eiro ir 35,09 %, no kura darbinieks maksā 11 % un darba devējs – 24,09 %. Summai, kas pārsniedz 55 000 eiro, tiek piemērots solidaritātes nodoklis, kura likme ir 11%.	Nekustamā īpašuma nodokļa likme ir 0,2%-3% atkarībā no nekustamā īpašuma tirgus vērtības vai izmantošanas mērķa.	Nodokļu likme par dividendēm ir 25%. Kopš 2018. gada dividendes tiek apliktas ar nodokli tikai brīdī, kad tās tiek izmaksātas.	Juridiskie un fiziskie mazie uzņēmumi, kuru gada ienākums nepārsniedz 7000 eiro, maksā 15 % no gada neto apgrozījuma.	Nav	Nav	Ar akcīzes nodokli tiek aplikti tabakas izstrādājumi, alkohols, degviela, bezalkoholiskie atspirdzinošie dzērieni, kafija, dabasgāze un e-cigarešu šķidrumi.

¹⁴ "Taxes" (2018) Valsts ieņēmumu dienests <https://www.vid.gov.lv/en/taxes>

3.3. Pārskats par Valgas-Valkas reģionā pieejamām iespējām, kas sekmētu uzņēmējdarbības vides attīstību.

Nākamajā tabulā nosaukti nozīmīgākie atbalsti un iespējas Valgas-Valkas reģionā pašvaldībām, uzņēmējiem, darbiniekiem un iestādēm, lai attīstītu uzņēmējdarbības vidi. Šis saraksts nav pilnīgs, tomēr tajā minēti izplatītākie piemēri, kas nosaukti interviju laikā un fokusa grupu apspriedēs. Šie pakalpojumi galvenokārt pieejami nomaļajiem reģioniem, arī Valgas-Valkas reģionam. Nākamajās sadaļās atspoguļota visu reģiona atbalstu un iespēju esamība, mērķi un izlietojums.

3. tabula: Valgas-Valkas reģionā esošās iespējas un atbalsti, lai attīstītu uzņēmējdarbības vidi

Valgas-Valkas reģionā esošās iespējas un atbalsti, lai attīstītu uzņēmējdarbības vidi	Valgas pilsēta	Valkas pilsēta
Projekts “Valga-Valka mobilitāte”	<ul style="list-style-type: none"> Izdevumu kompensēšana par kvalifikāciju apliecināšanu dokumentu pielīdzināšanu Igauņu valodas apmācības kursu izdevumu kompensēšana Ar darbu saistīto mentora izdevumu kompensēšana 	<ul style="list-style-type: none"> Izdevumu kompensēšana par kvalifikāciju apliecināšanu dokumentu pielīdzināšanu Izdevumu par igauņu un latviešu valodas apmācības kursiem kompensēšana Ar darbu saistīto mentora izdevumu kompensēšana
	<ul style="list-style-type: none"> Brokastu rīti ar uzņēmējiem – informācijas apmaiņa starp pusēm 	<ul style="list-style-type: none"> Brokastu rīti ar uzņēmējiem – informācijas apmaiņa starp pusēm
Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, ko piešķir Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds un Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra	<ul style="list-style-type: none"> Iespēja piedalīties uzņēmēju apmācībasursos, kā rezultātā top biznesa plāns Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds pozitīva lēmuma gadījumā piešķir pabalstu uzņēmējdarbības uzsākšanai 4474 eiro. 	<ul style="list-style-type: none"> Apmācības kursi uzņēmējdarbības uzsākšanai, kā rezultātā top biznesa plāns Pozitīva lēmuma gadījumā iespēja saņemt papildu konsultācijas Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra uzņēmējdarbības uzsākšanai piešķir 3000 eiro.
Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, ko piešķir vietējā pašvaldība	<ul style="list-style-type: none"> Nav 	<ul style="list-style-type: none"> Vienreizējs pabalsts līdz 1000 eiro vienam uzņēmumam
Iestādes, kas veicina uzņēmējdarbības vides attīstību un konkurētspēju	<ul style="list-style-type: none"> Valgas apriņķa Attīstības aģentūra – konsultācijas pakalpojumi jaunajiem un esošajiem uzņēmumiem, projektu 	<ul style="list-style-type: none"> Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra – konsultācijas jaunajiem un esošajiem uzņēmumiem par investīcijām, attīstību un finansēšanas iespējām

	<p>konsultācijas un apmācības kursu organizēšana</p> <ul style="list-style-type: none"> Igaunijas Uzņēmējdarbības nodibinājuma (EAS) pabalsti un valsts atbalsts 	<ul style="list-style-type: none"> Atbalsta programmu piedāvājums – DOMĀ (<i>THINK!</i>), UZSĀC (<i>START!</i>), ATTĪSTI (<i>DEVELOP!</i>) un PAPLAŠINI (<i>EXPAND!</i>)
Biznesa klubs	<ul style="list-style-type: none"> Konsultēšana un dalīšanās ar pieredzi 	<ul style="list-style-type: none"> Nav
Valsts programmas uzņēmējdarbības vides attīstībai	<ul style="list-style-type: none"> Nav 	<ul style="list-style-type: none"> Latvijas vairāku fondu darbības programma “Izaugsme un nodarbinātība” (<i>“Growth employment”</i>), ar kuru tiek palielināta privāto investīciju piesaiste nomaļajos reģionos un uzlabotas infrastruktūras iespējas.

3.4. Projekta "Valga-Valka mobilitāte" aktivitātes uzņēmējdarbības vides veicināšanai

Par vienu no nozīmīgākajām reģiona uzņēmējdarbības vidi attīstošām aktivitātēm var uzskatīt **projektu "Valga-Valka mobilitāte"**, kura īstenošanas gaitā tiek radītas dažādas iespējas gan vietējiem uzņēmējiem, gan arī darba meklētājiem. Šā projekta ietvaros darba devējiem Valgā un uzņēmumiem, kuru juridiskā adrese ir Valgas pilsētā, iespējams **pieprasīt kompensāciju, lai algotu darbinieku no Valkas reģiona, kurš apmācītu Valgas reģionam nepieciešamo speciālistu**. Darba devējam Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fondā iespējams pieprasīt¹⁵:

- **kvalifikāciju apliecināšanu dokumentu pielīdzināšanu** – darba devējam iespējams saņemt kompensāciju par sava darbinieka kvalifikācijas celšanu, profesionālās kompetences sertifikāta vai kādas citas apliecības (tostarp motorizētā transportlīdzekļa vadīšanas apliecības) iegūšanu;
- **igauņu valodas apmācības kursu izdevumu kompensēšanu** – darba devējam tiek kompensēti izdevumi, kas saistīti ar darbinieka apmācību, apgūstot igauņu valodu ;
- **ar darbu saistītā mentora izdevumu kompensēšanu** – darba devējam iespējams pieprasīt izdevumu atmaksu mentora algošanai, lai savā uzņēmumā veiktu darbinieka apmācību. Mentora izdevumi tiek atmaksāti, balstoties uz iesniegumu līdz četriem mēnešiem pēc darbinieka stāšanās darbā.

Saskaņā ar Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļas datiem uz 30.04.2019. no projekta "Valga-Valka mobilitāte" mentora izdevumu segšanai ir izmaksāti 10 898 eiro. Līdz šim ir iesaistījušies 9 uzņēmumi, 21 darbinieks, turklāt visi darbinieki bija no Latvijas Republikas. Pēc Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda vērtējuma, ar mentora pakalpojumu finansēšanu saistītā projekta mērķis ir attaisnojies. Projekta "Valga-Valka mobilitāte" ietvaros ir piešķirts arī viens pabalsts 75 eiro apmērā kvalifikāciju apliecināšanu dokumentu pielīdzināšanai. Lai kompensētu izdevumus par igauņu valodas apmācību, no uzņēmumiem un darba devējiem nav saņemts neviens iesniegums. Atbalsta nepieprasīšanas iemesli var būt **mazā informētība par reģionā esošajām iespējām, ar pieteikuma iesniegšanu saistītā birokrātija, kā arī prasība sākotnēji apmācību finansēt pašiem**. Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda pārstāvji apgalvo, ka darījuši visu, lai uzņēmējiem piedāvātu šādu iespēju, tomēr darba devēju iniciatīva ir bijusi gaužām vāja.

Saskaņā ar Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūras datiem līdzīgi kā Valgā, arī Valkā uzņēmējiem un darba devējiem projekta "Valga-Valka mobilitāte" ietvaros ir iespējams pieprasīt **kompensāciju par izdevumiem, kas radušies, pielīdzinot pārrobežu darba ņēmēja kvalifikāciju apliecināšanu dokumentus**. Diemžēl Valkas pilsētā vēl nav radītas iespējas, lai darba devējam varētu kompensēt pārrobežu darba ņēmēja valodas apmācību un atbalstīt darba ņēmēja apmācību uz vietas, izmantojot mentora izdevumu atmaksu. Tas ir jauna veida pakalpojums, ar kura izstrādi Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra patlaban aktīvi nodarbojas. Gan Igaunijā, gan Latvijā pabalstu izmaksas pārrobežu darba ņēmējiem ir ierobežotas. Ar mentoru algošanu un valodu apmācību saistītos atbalstus Valgā un Valkā kopā izmaksā līdz 50 darba devējiem. Abās robežas pusēs galvenais kritērijs, lai saņemtu pabalstu, ir pārrobežu darba ņēmēja pieņemšana darbā.

Lai radītu atbalstošu un attīstošu uzņēmējdarbības vidi, svarīgi, lai visas iesaistītās puses būtu informētas par reģionā piedāvātajām iespējām un atbalstu. Lai uzņēmēji, darba devēji un darba meklētāji saņemtu kvalitatīvu informāciju, dažādas iesaistītās puses cieši sadarbojas. Šim nolūkam abas pašvaldības rīko **informatīvus brokastu rītus uzņēmējiem**, lai sniegtu informāciju par izmaiņām valsts un vietējā mērogā, kā arī lai apkopotu informāciju par uzņēmēju problēmām. Pēc projekta "Valga-Valka mobilitāte" ieviešanas šī aktivitāte tiek finansēta no programmas budžeta, lai nodrošinātu iesaistīto pušu labāku informētību un

¹⁵ "INTERREG Igaunijas-Latvijas pārrobežu sadarbības programma" (2018) Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds <https://www.tootukassa.ee/content/tooandjale-ja-partnerile/interreg-eesi-lati-piiriulese-koostoo-programm>

uzņēmējdarbības vides ilgtspējību. Pētījuma otrajā posmā intervijās noskaidrojās, ka uzņēmēju brokastis kopumā tiek raksturotas pozitīvi un uzskatītas par derīgu pasākumu. Vienlaikus tika pausta vēlme dažādot aicināmo uzņēmēju sastāvu, kā arī iesaistīt uzņēmumus un pārstāvjus no citiem reģioniem.

“Esmu bijis uzņēmēju brokastīs, kur piedalījās arī Latvijas uzņēmēji. Pasākumi ir labi, tiek veicināta komunikācija ar latviešiem. Es, protams, pazīstu visus. Bet pasākumā iesaistās arī jauni dalībnieki, kā arī jaunieši. Vienkārši puse runā latviski. Skaidrs, ka noderīgi, tā taču viena liela pilsēta. Jaunus kontaktus var iegūt arī viņu organizētajos pasākumos.” (Valgas uzņēmējs par informatīvajām uzņēmēju brokastīm)

Programmas ietvaros organizēti arī mācību braucieni. 2018. gada maijā tāds notika uz Pērnavu Igaunijā, bet novembrī – pa Vidzemi Latvijā, bet 2019. gada maijā uz Engures un Kuldīgas novadiem Latvijā. Mācību braucieniem mērķis ir iepazīties ar dažādu nozaru uzņēmumiem un uzņēmējdarbības uzsākšanas pieredzi. Pērnavas mācību braucienā piedalījās 8 uzņēmēji, bet Vidzemes braucienā – 11 interesenti. Kāds no jauniešiem uzņēmējiem, kas piedalījās vienā no mācību braucieniem, izteicās, ka brauciens bijis ļoti noderīgs, jo attiecās tieši uz viņa nozari. Aptaujātais uzņēmējs uzskata, ka šādi pasākumi noteikti ir noderīgi un tos vajadzētu turpināt.

3.5. Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda un Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūras uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalsts Valgas-Valkas reģionā

Gan Valgā, gan arī Valkā iestādes, kas nodarbojas ar darba tirgus pakalpojumiem, piedāvā atbalstus, kas ļauj uzsākt uzņēmējdarbību. Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds bezdarbniekiem vai nestrādājošajiem, kas sasnieguši vecuma pensijas gadus un atrodas darba meklētāju uzskaitē, var piešķirt **pabalstu uzņēmējdarbības uzsākšanai (EVAT)**, lai motivētu un veicinātu iedzīvotāju iekļaušanos darba tirgū. Personai, kas piesakās uz atbalstu, jābūt vismaz 18 gadus vecai, tai jāiziet uzņēmējdarbības kursi vai jābūt izglītībai ekonomikā. Uzņēmējdarbības atbalstu var pieprasīt personas, kurām ir uzņēmējdarbības pieredze vismaz viena kalendārā gada garumā. Ja atbilstošas pieredzes vai izglītības nav, Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds piedāvā iziet apmācības kursus, kuros tiek iegūts priekšstats par uzņēmuma veidošanu un vadīšanu. Obligātais uzņēmējdarbības apmācību kurss ir 56 stundas, tomēr Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds par pieredzi uzskata arī augstskolā apgūtos priekšmetus, ja tie atbilst paredzētajam saturam un apjomam. 2018. gadā atbalsta apmērs uzņēmējdarbības uzsākšanai bija 4474 eiro.¹⁶

4. tabula: uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalsta summa Valgas pilsētā 2015.-2018. gadā

Atbalsta saņemšanas gads	Atbalsta saņēmēji	Atbalsta summa (eiro)
2015	4	17 891
2016	4	16 783
2017	10	44 221
2018	4	17 823
Kopā	22	96 718

Avots: Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds

Laikā no 2015. līdz 2018. gadam Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļā kopumā iesniegti 52 pieteikumi uzņēmējdarbības pabalsta saņemšanai. Valgas pilsētā šajā laika posmā iesniegti vidēji 10-15 pieteikumi, kas norāda uz cilvēku pastāvīgu interesi par uzņēmējdarbības uzsākšanu. No visiem 2015. un 2016. gadā iesniegtajiem pieteikumiem tika apstiprināti astoņi, kas ir samērā pieticīgs rādītājs

¹⁶“Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai” (2018) Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds <https://www.tootukassa.ee/content/teenused/ettevotluse-alustamise-toetus>

salīdzinājumā ar iesniegto pieteikumu skaitu. Saskaņā ar Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda datiem gandrīz 92% gadījumu iemesli pabalsta atteikumam ir bijuši trūkumi biznesa plānā vai atskārsme par tā neīstenojamību, kā dēļ plānojamai darbībai piemīt liels risks. Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai nav ticis piešķirts arī nodokļu parādu un uzturlīdzekļu parādu dēļ. Tāpat atbalsta saņemšana ir atteikta, ja pieteikuma iesniedzējs ir dalībnieks kādā aktīvā uzņēmumā vai no iepriekšējā atbalsta saņemšanas brīža nav pagājuši seši mēneši. 2017. gadā pieteikumu skaits atbalstam uzņēmējdarbības uzsākšanai bija iepriekšējo gadu līmenī, tomēr apstiprināto pieteikumu skaits pieauga līdz 10. 2018. gadā tika iesniegti 10 pieteikumi, no kuriem apstiprināti tikai 4.

5. tabula: Valgas pilsētas iedzīvotāju iesniegto uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalstu pieteikumu skaits un pozitīvo lēmumu saņēmušo iedzīvotāju skaits 2015.-2018. gadā

Prasībām atbilstoša pieteikuma iesniegšanas gads	2015	2016	2017	2018	Kopā
Iesniegto pieteikumu skaits atbalstam par uzņēmējdarbības uzsākšanu	15	12	15	10	52
Apstiprināto pieteikumu skaits	4	4	10	4	22

Avots: Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds

Laikā no 2015. līdz 2018. gadam Valgas pilsētā visbiežāk atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai pieprasīts un pozitīvas atbildes saņemtas profesionālās, zinātņu un tehnikas jomās (5 pieteikumi) un apkalpojošajā sfērā (5 pieteikumi). 2018. gadā iepriekš minētajām darbības nozarēm pievienojās būvniecība, kā arī viesnīcu un ēdināšanas pakalpojumi (pa vienam pieteikumam katrā nozarē). Ņemot vērā Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda datus, var secināt, ka darbības jomas, kurās Valgas pilsētā saņemts atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, nav jaunas, tajās jau ir attīstīta uzņēmējdarbība, tādēļ svarīgi turpināt pabalstu piešķiršanu, lai nodrošinātu uzņēmējdarbības vides ilgtspējību un mazinātu bezdarba īpatsvaru reģionā.

6. tabula: Valgas uzņēmumu, kas dibināti ar uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalsta palīdzību, sadalījums pēc darbības jomas 2015.-2018. gadā

Uzņēmuma galvenā darbības joma (darbības jomu klasifikators)	2015	2016	2017	2018	Kopā
Būvniecība				1	1
Administratīvās un palīgdarbības		1			1
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonts			2		2
Māksla, izklaide un brīvais laiks	2				2
Darbība profesionālā, zinātņu un tehnikas jomā	1	1	3		5
Izmitināšana un ēdināšana	1			1	2
Darbība citās apkalpojošās jomās		1	2	2	5
Veselības aprūpe un sociālā aprūpe		1	1		2
Rūpnieciskā pārstrāde			2		2
Kopā	4	4	10	4	22

Arī Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra ir izstrādājusi pasākumu plānu, lai atbalstītu uzņēmējdarbības uzsākšanu. Reģistrētajiem bezdarbniekiem, kuriem ir pieredze uzņēmējdarbībā, ar uzņēmējdarbību un komercvadību saistīta vai līdzīga izglītība, ir iespējams pieteikties pabalstam uzņēmējdarbības uzsākšanai. Tāpat to var darīt iedzīvotāji, kuri izgājuši 120 akadēmisko stundu kursu uzņēmējdarbībā. Reģistrētie bezdarbnieki dažādos uzņēmējdarbības uzsākšanas posmos Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūrā saņem konsultācijas un atbalstu. Sākumposmā 6 nedēļu garumā tiek organizētas 20 konsultācijas, kuru laikā dalībniekiem tiek sniegta informācija par biznesa plāna sastādīšanu un izstrādi. Laikā no 2015. līdz 2018. gadam Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūras rīkotajās konsultācijās par uzņēmējdarbības uzsākšanu piedalījās 14 personas; tās tika konsultētas par pasākumu organizēšanu, metālapstrādes produkcijas izgatavošanu, juridisko konsultāciju sniegšanu, virtuves piederumu izgatavošanu utt.

7. tabula: dalībnieku skaits uzņēmējdarbības uzsākšanas konsultācijās Valkas pilsētā 2015.-2018. gadā

Gads	Personu skaits, kas saņēmušas konsultācijas
2015	2
2016	2
2017	7
2018	3
Kopā	14

Avots: Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra

Kad saņemts eksperta pozitīvais lēmums un atsauksmes, bezdarbnieks var uzsākt biznesa plāna īstenošanu, tomēr, ja nepieciešams, uzņēmuma pirmajā darbības gadā var saņemt arī konsultācijas Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūrā. Biznesa plāna īstenošanai ir paredzēts arī atbalsts līdz 3000 eiro, taču galīgā summa tiek noteikta atbilstoši biznesa plānā atspoguļotajam budžetam un jaunā uzņēmuma kopējai idejai. Sešus mēnešus no uzņēmuma dibināšanas brīža pieteikuma iesniedzējam iespējams saņemt arī ikmēneša atbalstu, līdzvērtīgu valsts minimālās mēnešalgas likmei.¹⁷ Laikā no 2016. līdz 2018. gadam uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalstu saņēma 3 personas, pusgada laikā 3000 eiro apmērā katrs (2018. gadā atbalsta saņēmēju nebija). Turklāt Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra jaunajiem uzņēmējiem piešķir arī papildu atbalstu minimālās mēnešalgas apmērā (380 eiro). 2019. gadā pabalsta apmērs tika palielināts līdz 5000 eiro. Beidzoties pētījuma otrajam posmam, var secināt- lai gan ir dažādas atbalsta iespējas jaunajiem uzņēmējiem, viņi paši ir maz ieinteresēti tās izmantot. Izskaidrojums varētu būt saistīts ar to, ka daudzi nav informēti par šīm iespējām vai nevēlas tās izmantot birokrātisko procedūru dēļ, kas tiek uzskatītas par sarežģītām. Tomēr ir uzņēmumi, kas ir sadarbojušies ar Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fondu un Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūru un ir apmierināti ar to darbību un saņemto atbalstu.

¹⁷ http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=320&mid=383&new_lang=en

8. tabula: uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalsta summa Valkas pilsētā 2016.-2018. gadā

Atbalsta saņemšanas gads	Atbalsta saņēmēju skaits	Atbalsta summa (eiro)
2016	1	3000
2017	2	6000
2018	0	0
Kopā	3	9000

Avots: Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra

3.6. Valkas vietējās pašvaldības pabalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai

Uzņēmējdarbības vides attīstībā svarīgs ir vietējās pašvaldības piešķirtais atbalsts, kas ļauj cilvēkiem nodibināt jaunus uzņēmumus un atbalstīt to ilgtspējību. Valkas pašvaldība **jaunos uzņēmumus var atbalstīt ar 1000 eiro pabalstu**¹⁸. Valgas pašvaldībā šāda veida atbalsta nav, un ar uzņēmumiem saistītie pabalsti un konsultācijas galvenokārt tiek saņemti Valgas apriņķa Attīstības aģentūrā. Saskaņā ar Valkas pašvaldības datiem pēdējos gados naudas atbalstus ir saņēmuši mazie uzņēmumi, kuru darbība saistīta ar gaļas pārstrādi, šūšanas rūpniecību, kokapstrādi, siera fasēšanu, saldumu ražošanu un dažādu pakalpojumu – masāžas, automašīnu tehniskās apkopes un tūrisma – sniegšanu. Diemžēl vietējā pašvaldībā uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalstu budžets ir mazs, un visiem uzņēmumiem nav iespējams nepieciešamo atbalstu pieprasīt. Valkas pašvaldības piešķirtā uzņēmējdarbības uzsākšanas atbalsta saņemšanas rezultativitāte tiek vērtēta pēc gada pārskata, ko iesniedz uzņēmējs. Uzņēmumi, kas līdz šim saņēmuši atbalstu, ir aktīvi līdz pat šim brīdim un reģionā piedāvā savus pakalpojumus un produkciju. Lai arī atbalsta summa ir neliela, vietējie uzņēmēji pašvaldības aktivitāti uzskata par veiksmīgu.

9. tabula: Valkas pašvaldības atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai 2016.-2018. gadā

Gads	Uzņēmumu skaits	Atbalsta summa
2016	8	10 000
2017	7	5 000
2018	5	5 000
Kopā	20	20 000

Lai attīstītu uzņēmējdarbību, gan Valgas, gan Valkas pašvaldība un iestādes pastāvīgi nodarbojas ar darba devēju un uzņēmumu, kas vēlas savu darbību paplašināt reģionā, meklēšanu, tādējādi radot arī jaunas darbavietas. Šim nolūkam tiek uzkrāti nepieciešamie dati un informācija tiek izplatīta visām iesaistītajām pusēm. Tāpat pašvaldības informē par pieejamajām telpām un ēkām un nepieciešamības gadījumā palīdz to meklēšanā un izīrēšanā.

Pētījuma otrajā posmā intervētie uzņēmēji vietējo pašvaldību darbu to iespēju un resursu ietvaros vērtē labi, kritikas pret pašvaldībām ir maz, un tā nav objektīvi pamatota.

3.7. Valgas apriņķa Attīstības aģentūras un Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras aktivitātes atbalsta sniegšanā uzņēmumiem

Uzņēmējdarbības vides attīstībā un konkurētspējas uzlabošanā Valgā nozīmīga loma ir **Valgas apriņķa Attīstības aģentūrai**, kas piedāvā dažādus pakalpojumus uzņēmējiem, nevalstiskajām organizācijām,

¹⁸ Maksimālais pabalsta apmērs 2018. gadā bija 1600 eiro un 2019. gadā 1000 eiro.

vietējai pašvaldībai un tūrisma nozares pārstāvjiem. Atsevišķi tiek sniegti pakalpojumi uzņēmumiem, kas savu darbību tikai uzsāk, un uzņēmumiem, kas jau darbojas; to laikā uzņēmēji tiek konsultēti par dažādiem uzņēmuma darbības posmiem – uzņēmuma dibināšana, biznesa plāna sastādīšana, atbalsta pieprasīšana un analīzes veikšana. Konsultācijas uzņēmumiem ir bezmaksas, un vidēji viena uzņēmuma konsultēšanai nepieciešamas 3,5 stundas.¹⁹ Tāpat aģentūra uzņēmējus informē par dažādiem projektu pieteikumu iesniegšanas periodiem un finansēšanas iespējām. Pēc Valgas apriņķa Attīstības aģentūras sniegtās informācijas, reģiona jaunie uzņēmumi attīstības aģentūrā visbiežāk vēršas ar jautājumiem par biznesa plāna sastādīšanu, bet darbojošies uzņēmumi drīzāk pēta, kādi ir dažādu atbalstu saņemšanas nosacījumi un iespējas.

Balstoties uz Valgas apriņķa Attīstības aģentūras pieredzi, jaunajiem uzņēmumiem jābūt informētiem par savas produkcijas un pakalpojumu pārdošanas iespējām, jo tirgus reģionā ir mazs un pirkrtspēja zema. Arvien nozīmīgākas kļūst zināšanas par jaunu tehnoloģiju esamību un prasmes tās lietot, tāpat uzņēmējiem jāspēj izvērtēt konkurentus, lai noturētu savas pozīcijas tirgū. Šim nolūkam katru gadu tiek organizētas dienviendaudzumu Igaunijas mentoru kluba aktivitātes, kas uzņēmējiem palīdz uzkrāt zināšanas, apmainīties pieredzē un paplašināt kontaktus. Turklāt uzņēmējiem ir iespējams sadarboties ar klubā iesaistīto mentoru, kurš individuāli sniedz palīdzību par dažādām ar uzņēmējdarbības jomu saistītām tēmām. Turpmāk aplūkojams Valgas apriņķa Attīstības aģentūras konsultēto klientu skaits apriņķī. Pēc aģentūras vārdiem, ir iespējams pieņemt, ka gandrīz trešdaļa minēto uzņēmumu ir reģistrēti Valgas pilsētā. Tabulā jauno uzņēmumu vidū ir gan fiziskās personas, kas plāno uzsākt uzņēmējdarbību, gan arī uzņēmumi, kuru vecums ir līdz trīs gadiem.

10. tabula: Valgas apriņķa Attīstības aģentūras konsultēto uzņēmumu skaits Valgas apriņķī 2015.-2018. gadā

Gads	Jaunie uzņēmumi	Darbojošies uzņēmumi
2015	261	77
2016	298	132
2017	285	89
2018	228	95
Kopā	1072	393

Avots: Valgas apriņķa Attīstības aģentūra

Valgas apriņķa Attīstības aģentūras darbā svarīga ir arī sadarbība ar partneriem (Dienvidigaunijas attīstības centriem, LEADER rīcības grupām, kompetenču centriem u. tml.), uzņēmējiem domātie pasākumi, apmācības, informatīvās dienas, gadatirgi un mentoru klubi, tāpat arī sadarbības veidošana un nostiprināšana starp dažādām uzņēmējdarbības nozarēm – kokapstrādes, metālapstrādes, tūrisma, ēdināšanas. Valgas apriņķa Attīstības aģentūras paspārnē darbojas arī Valgas apmeklētāju centrs, kas ievāc, sistematizē, uzglabā datubāzēs (to skaitā Valgas apriņķa tūrisma portālā un Visitestonia.com) informāciju par Valgu, kā arī sniedz apmeklētājiem bezmaksas informāciju par Valgas apriņķa un citiem tuvējiem Igaunijas un Latvijas tūrisma objektiem, apskates vietām, naktsmītnēm, ēdināšanas uzņēmumiem, aktīvās atpūtas iespējām, kultūras un sporta pasākumiem, gidu un transporta pakalpojumiem, sagatavojot par to arī attiecīgus informatīvos materiālus. Pētījuma otrajā posmā sarunā ar Valgas apriņķa Attīstības aģentūras pārstāvi noskaidrojās, ka lielas pārmaiņas nav notikušas un atbalsta programmas joprojām darbojas. Bez tam tiek plānota jauna Dienvidaustrumu Igaunijas programma (*Kagu-Eesti programm*), taču tās detaļas pētījuma laikā vēl bija apspriešanas stadijā. Valgas apriņķa Attīstības aģentūras pārstāvis pieminēja arī, ka

¹⁹ Valgas apriņķa Attīstības aģentūras mājaslapa <http://arenguagentuur.ee/teenused/ettevotete-noustamine/teenused-alustavale-ettevotjale/>

problēma ar cilvēku aizplūšanu no reģiona padziļināsun tās risināšanai ir nepieciešams reģiona īpatnībām atbilstošs valsts atbalsts.

Valgas apriņķa Attīstības aģentūra norāda, ka gan jaunie, gan darbojošies uzņēmumi pastāvīgi meklē informāciju par dažādiem finansēšanas avotiem. Pēc viņu vārdiem, Igaunijā galvenie finansēšanas avoti ir Uzņēmējdarbības attīstības nodibinājums, nodibinājums "KredEx" un Eiropas Savienības struktūrfondi. Starp traucējošiem apstākļiem finansējuma pieprasīšanā tiek minētas **stingrās prasības un nosacījumi**, kas uzņēmumiem jāievēro, lai atbalstu saņemtu. Tā rezultātā **vietējie uzņēmumi izlemj nepieprasīt atbalstu**, jo, lai panāktu atbilstību kritērijiem, nepieciešami lieli resursi. Papildus stingrajām prasībām pieteikuma iesniegšanas posmā problēmas finansējuma iegūšanā uzņēmējiem rada tam sekojošā **atskaitīšanās un birokrātija**. Iegūtie dati liecina, ka uzņēmēji ir nobažījušies par iesniedzamo dokumentāciju, jo, neizpildot nosacījumus, saņemtais atbalsts ir jāatmaksā.

Uzņēmēji, kas darbojas reģionā, norāda, ka otrs šķērslis ir esošo **finansējuma avotu izmantošanas mērķis**. Ja agrāk atbalsts bija vērsts uz uzņēmumu attīstības atbalstīšanu, tad arvien vairāk finansējuma tiek novirzīts, piemēram, dažādu **pētījumu un analīzes veikšanai**. Šādas aktivitātes vairumam Valgas-Valkas reģiona uzņēmēju vairs nešķiet vajadzīgas, toties uzņēmējiem trūkst iespēju attīstīt uzņēmējdarbību. Ņemot vērā minētos šķēršļus, uzņēmēji drīzāk **baidās piedalīties dažādās programmās un pieprasīt atbalstu**, jo ar to saistīta sarežģīta lietvedība un atbalsta atmaksas risks. Tāpēc arī reģiona uzņēmēji maz izmanto pieejamās finansēšanas iespējas, kā dēļ ir ierobežota gan uzņēmēju, gan arī visas uzņēmējdarbības vides attīstība.

Valkas pilsētā un tuvējā apkārtnē šādu atbalsta iestāžu trūkst, toties ir valsts mērogā izveidotā **Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra (LIAA)**, kuras mērķis ir sekmēt uzņēmējdarbības attīstību un veicināt ārzemju investīciju piesaisti, lai celtu Latvijas uzņēmēju konkurētspēju kā iekšzemes, tā ārvalstu tirgū. Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra palīdz piemeklēt atbilstošus biznesa partnerus un investīciju projektus, sniedz informāciju par dažādām valsts atbalsta programmām un to īstenošanu, kā arī konsultē par Eiropas Savienības politiku, likumdošanu, noteikumiem un tirdzniecības sistēmām. Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra sniedz uzņēmējiem uzraudzību un atbalstu pēc investīciju vai iepirkumu veikšanas un ir atbildīga par Norvēģijas finanšu instrumenta programmu "Uzņēmējdarbības attīstība, inovācijas, mazie un vidējie uzņēmumi" ("*Business Development, Innovation and SMEs*"). Papildus tam aģentūra rūpējas par valsts mēroga tūrisma politikas īstenošanu un sekmē tūrisma jomas kā būtiskas Latvijas ekonomikas nozares attīstību.²⁰ Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra ir starpnieks ārvalstu investīcijām tādās nozarēs kā kokapstrāde, metālapstrāde un mašīnbūve, pārvadājumi un uzglabāšana, informācijas tehnoloģijas (ietverot starptautiskus biznesa pakalpojumus), videi draudzīgas tehnoloģijas, veselības aprūpe, dabas zinātnes (*Life sciences*) un pārtikas ražošana.²¹

Ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras atbalstu uzņēmējiem ir iespējams piedalīties dažādās atbalsta programmās — **"DOMĀ!" (THINK!), "SĀC!" (START!), "ATTĪSTIES!" (DEVELOP!) un "PAPLAŠINIES!" (EXPAND!)**. Pirmā atbalsta programma *THINK!* domāta uzņēmumiem pašā sākumstadijā, kam vēl trūkst konkrētas biznesa idejas, bet ir skaidra vēlme sākt uzņēmējdarbību. Atbalsta aktivitātes ir vērstas uz sabiedrības izglītošanu par inovatīvu uzņēmējdarbību un iedrošinājumu savas uzņēmējdarbības uzsākšanai. Programmas ietvaros tiek rīkotas fokusa grupu tikšanās, tīklošanās pasākumi, tematiskas darbnīcas un citi pasākumi, lai palīdzētu uzņēmējiem sasniegt savus mērķus. *THINK!* programmas kopējais budžets ir 5 303 932 eiro, no kā 85% tiek piešķirti no Eiropas Reģionālās attīstības fonda un 15% no Latvijas valsts budžeta.

Otra programma ir *START!* – uzņēmumiem ar biznesa ideju, ko nepieciešams pilnveidot un pārvērst biznesa plānā. Šī programma noderīga uzņēmējiem, kas meklē mentoru un vadītāju atbalstu, lai savu ideju testētu. Kopš 2016. gada Latvijā ir izveidoti 15 biznesa inkubatori, kuru galvenais mērķis ir konsultēt

²⁰ "Activities" (2018) Investments and Development Agency of Latvia <http://www.liaa.gov.lv/en/about/about-liaa/activities>

²¹ "Sectors and industries" (2018) Investments and Development Agency of Latvia <http://www.liaa.gov.lv/en/invest-latvia/sectors-and-industries>

konkurētspējīgas un ilgtspējīgas biznesa idejas. Inkubatori piedāvā daudzveidīgus atbalsta mehānismus – konsultācijas, mentoru pakalpojumus, vadību un līdzfinansējumu. Uzņēmumi tiek sadalīti divās grupās atbilstoši to gatavības pakāpei – pirmsinkubācijas un inkubācijas periodā esošie. Pirmais periods ir 6 mēnešus garš, tā laikā notiek sākotnējās biznesa idejas izvērtēšana, konsultācijas biznesa modeļa attīstīšanai, prasmju pilnveidošana izvēlētajā biznesa jomā, biznesam nepieciešamo telpu un biroja piemeklēšana un atbalsts līdz 2000 eiro. Inkubācijas periods ilgst četrus gadus un ietver visus pirmsinkubācijas perioda atbalsta pasākumus, kā arī individuālo mērķu pilnveidošanu un mentora pakalpojumus. Tāpat iespējams pieteikties arī finansiālam atbalstam, lai segtu 50% no dažādu pakalpojumu (testēšanas, tirgus pētījumu) izmaksām apjomā līdz 10 000 eiro, kā arī materiālu vai ierīču izmaksām apjomā līdz 5000 eiro. Sākotnējais inkubācijas atbalsts ir ap 50 000 eiro.

Trešā atbalsta programma **DEVELOP!** savukārt tiek iedalīta trijās apakšprogrammās – inovācijas un uzsākšanas atbalsta programma, *start-up* visa programma un atbalsts zinātnisko pētījumu rezultātu komercializēšanai. Apakšprogrammām ir noteikti dažādi indikatori un kritēriji, kas uzņēmumiem jāizpilda, lai varētu izmantot paredzētās atbalsta iespējas. Visu šo programmu galvenais mērķis ir atbalstīt jau esošo uzņēmumu pilnveidošanos caur daudzveidīgiem pasākumiem, tādējādi sekmējot Latvijas uzņēmumu izaugsmi un ilgtspēju.

Ceturrtā programma **EXPAND!** ir uzņēmumiem, kuriem jau ir konkrēts produkts vai pakalpojums un kuru mērķis ir iziet starptautiskajā tirgū. Izmantojot šo programmu, uzņēmumi meklē ārvalstu biznesa tīklus, lai iepazīstinātu ar savu produktu vai pakalpojumu. Tiek sniegts atbalsts dalībai starptautiskās izstādēs un gadatirgos, konferencēs, biznesa prezentācijās un pieņemšanās, kurās piedalās augstākās Latvijas amatpersonas. Tāpat uzņēmējiem iespējams novērtēt savas ražotnes un produktu atbilstību prasībām un saņemt Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras starptautisko pārstāvju konsultācijas. Atbalsta apjoms ir robežās no 15 000 līdz 200 000 eiro katram saņēmējam, finansējot izmaksas 80-100% apmērā.

Valkas pilsētā ar Latvijas Investīciju un attīstības aģentūru sadarbojušies divi uzņēmumi, abi saņēmuši atbalstu no Eiropas Savienības struktūrfondiem 2014-2020 perioda apakšprogrammas "Starptautiskās konkurētspējas veicināšana" ietvaros. Pēc Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras informācijas vienam no uzņēmumiem tika sniegts atbalsts dalībai starptautiskā izstādē, bet otram – partneru piemeklēšanai.

Valgas apriņķa Attīstības aģentūras un Latvijas Investīciju un attīstības aģentūras darbību var uzskatīt par sekmīgu, un to noteikti vajadzētu turpināt.

3.8. Valgas apriņķa Uzņēmēju kluba tikšanās

Valgas pusē katru mēnesi notiek arī **Uzņēmēju kluba tikšanās**, uz tām tiek aicināti dažādu iestāžu pārstāvji, kas uzņēmējus iepazīstina ar savu pieredzi un, ja nepieciešams, sniedz ar uzņēmējdarbību saistītas konsultācijas. Uzņēmēju kluba aktivitāšu ietvaros ir rīkotas uzņēmēju dienas, pasākumi, kuros iepazīstina ar reģiona uzņēmumiem, uzņēmējdarbības konkursi jauniešiem, Uzņēmējdarbības galā pasākums utt. Uzņēmēju klubs darbojas kopš 1994. gada, un šobrīd tajā ir 54 locekļi no vietējiem uzņēmumiem, pašvaldības, Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda un citām iestādēm.²² Apkopojot datus, noskaidrots, ka Valkas pilsētas pārstāvji vairākkārt aicināti uz Valgas Uzņēmēju kluba tikšanās reizēm, lai vietējā līmenī iepazīstinātu ar kluba idejām un aizsāktu arī Valkā līdzīga rakstura pasākumu organizēšanu. Diemžēl Valkas reģionā šāds klubs vēl nav izveidots. Tā kā Biznesa kluba biedru skaits ir audzis gadu no gada, var secināt, ka interese par šādu organizāciju ir liela un Biznesa kluba darbības turpināšana reģionam ir būtiska.

²² Valgas apriņķa Uzņēmēju kluba mājaslapa <http://ariklubi.riiska.ee/>

3.9. Latvijas valsts programma "Izaugsme un nodarbinātība"

Intervijās Valkas pilsētas pašvaldības pārstāvji pieminēja arī valsts programmu "Izaugsme un nodarbinātība" (*"Growth and employment"*), kuras mērķis ir sekmēt valsts attīstības prioritātes, kas saskaņotas ar "Eiropa 2020" noteiktajiem virzieniem.²³ Programmu finansē Eiropas Reģionālās attīstības fonds, Kohēzijas fonds un Eiropas Sociālais fonds, un tā atbalsta vietējās uzņēmējdarbības vides attīstību. Šī programma ļauj palielināt privātās investīcijas nomaļajos reģionos un uzlabot infrastruktūras iespējas mazajos un vidējos uzņēmumos. Pēc Valkas pašvaldības pārstāvju teiktā, šobrīd ar programmas "Izaugsme un nodarbinātība" atbalstu Valkas apkārtnē darbojas seši projekti. Laikietilpīgo birokrātisko procedūru dēļ uzsāktajiem projektiem ir garāks termiņš, taču tos visus plānots pabeigt līdz 2021. gada beigām. Tuvākajā nākotnē tiks pabeigti divi pirmie projekti, ar kuru palīdzību apkārtnē izveidota 2000 kvadrātmetru ražošanas platība. Šobrīd jau noslēgti sākotnējie līgumi par ražošanas telpu izmantošanu, kā rezultātā tiks sekmēta vietējā uzņēmējdarbība un radītas jaunas darbavietas.

Bez vietējām pašvaldībām ar programmu ir saistīta arī Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra, kas īsteno dažādus sociālos projektus nodarbinātības un darba tirgus uzlabošanai, kā arī atbalsta sabiedrības integrēšanu. Ar Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūru pašlaik saistīti seši dažādi projekti.

Pirmais svarīgais projekts ir "Darba tirgus prognozēšanas sistēmas" (*"Labour Market Forecasting system"*), kura mērķis ir izveidot platformu, kas ļautu pieņemt ekonomiska rakstura lēmumus, pamatojoties uz situāciju darba tirgū. Sistēma sniegs ātru un pilnvērtīgu pārskatu par nepieciešamajām prasmēm un profesijām gan pašlaik, gan tuvākā un tālākā nākotnē. Tāpat ar darba tirgus prognozēšanas sistēmas palīdzību būs iespējams saņemt informāciju par izglītošanās iespējām, kam ir ietekme uz nākotnes darbavietām.²⁴

Otrais projekts ir "Atbalsts bezdarbnieku izglītībai" (*"Support to the education of unemployed people"*), ar kura palīdzību bezdarbnieki un darba meklētāji tiek iedrošināti iesaistīties darba tirgū. Projekta ietvaros tiek organizēti daudzveidīgi pasākumi, tādi kā konsultācijas, profesijas apgūšana, dalība apmācību programmās, autovadītāja apliecības iegūšana un prasmju apgūšana atbilstošos uzņēmumos. Galvenā mērķa grupa ir darbinieki ar zemu izglītības līmeni un kvalifikāciju, kuriem sekmīgas dalības gadījumā mācību laikā iespējams saņemt stipendiju 100 eiro mēnesī.²⁵

Trešais projekts ir "Jauniešu garantijas" (*"Youth Guarantee"*), kura galvenais mērķis ir sekmēt 15-29 gadus vecu jauniešu veiksmīgu pāreju no izglītības iegūšanas uz darbavietas atrašanu. Galvenie šī projekta pasākumi ir profesionālās izglītības iegūšana, neformālās apmācības, pirmā darba pieredze, profesionālās darbnīcas, subsidētās darbavietas, uzņēmējdarbības uzsākšanai sniegtais atbalsts un reģionālās aktivitātes veicināšana.

Ceturtais projekta – "Subsidētās darbavietas bezdarbniekiem" (*"Subsidized jobs for the unemployed"*) – galvenie uzdevumi saistīti ar ilgstošo bezdarbnieku, darba nespējīgo un cilvēku ar īpašām vajadzībām iesaistīšanu darba tirgū. Šim nolūkam paredzēti dažādi pasākumi atbilstoši katrai mērķa grupai. Projekta ietvaros darbavietā iespējams izveidot atbilstošus apstākļus cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, tāpat arī nodrošināt surdotulkojumu un palīgīdzekļus. Papildus projekta mērķa grupa var pieteikties transporta izdevumu kompensācijai, ja darbavietā atrodas attālāk no dzīves vietas.²⁶

²³"Growth and employment" (2018) European Commission

http://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/latvia/2014lv16maop001

²⁴ "Summary of the project No. 7.1.2.2./16/l/001 „Development of the labour market forecasting system" (2017) State Employment Agency of Latvia http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=76&mid=490&txt=920&new_lang=en

²⁵ „Support to the education of unemployed people" (2017) State Employment Agency of Latvia http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=76&mid=490&txt=921&new_lang=en

²⁶ „Subsidized jobs for the unemployed" (2017) State Employment Agency of Latvia http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=76&mid=490&txt=922&new_lang=en

Piektais projekts ir "Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem" ("Support for the long-term unemployed"), kas palīdz integrēt ilgstošos bezdarbniekus sabiedrībā un vienkāršot pastāvīgas darbavietas atrašanu, atbilstošas izglītības iegūšanu vai apmācību iziešanu. Projekta kopējais mērķis ir mazināt ārpus darba tirgus esošo indivīdu atstumtību un nodrošināt tiem iztikas līdzekļus. Projekts ietver individuālas un grupu konsultācijas, veselības pārbaudi, motivācijas programmu un citus atbalsta pasākumus. Tiek sniegtas arī konsultācijas cilvēkiem ar darba nespēju vai īpašām vajadzībām par to, kā iesaistīties darba tirgū un tikt galā jaunajā situācijā.²⁷

Papildus programmai "Izaugsme un nodarbinātība" ir saistīts arī EURES darba meklēšanas tīkls, par ko vairāk runāts pētījuma tālākajā izklāstā, sadaļā 6.6 "EURES darba meklēšanas tīkla pakalpojums Valgā un Valkā".

4. Pārrobežu darbaspēka plūsmas attīstību ietekmējošie faktori

4.1. Demogrāfisko rādītāju ietekme uz darba tirgu

Igaunijas un Latvijas vispārīgos demogrāfiskos rādītājus raksturo **sabiedrības novecošanās un iedzīvotāju skaita samazināšanās**, tā galvenie iemesli ir izceļošana no reģiona, zems dzimstības līmenis un jauniešu zemais īpatsvars.²⁸ Sabiedrības novecošanās un iedzīvotāju skaita samazināšanās saistīta ar vairākām problēmām, kas ietekmē vispārīgos ekonomiskos rādītājus, kā arī sociālo sistēmu. Balstoties uz Valgas-Valkas reģionu raksturojošo statistiku un intervijās gūtajiem datiem, var apgalvot, ka pierobežas zonā vērojama iedzīvotāju skaita samazināšanās tendence. Tomēr Valgas iedzīvotāju skaits ir audzis, un iemesls varētu būt latviešu pārcelšanās dzīvot Valgā.

11. tabula: Valgas un Valkas iedzīvotāju skaits 2015.-2018. gadā

Pilsēta	2015	2016	2017	2018
Valgas pilsēta	11 598	11 700	11 783	11 964
Valkas pilsēta	4966	4852	4718	4592

Avots: Iedzīvotāju reģistrs, Latvijas Centrālā statistikas pārvalde

Reģiona uzņēmējdarbības vidi ietekmējošais faktors ir darbspējīgo iedzīvotāju vecums un īpatsvars. Analizējot Valgas iedzīvotāju vecuma sastāvu, var secināt, ka pārsvarā šai pilsētā dzīvo cilvēki vecumā no 15 līdz 62 gadiem. Laikā no 2015. līdz 2018. gadam vecuma grupā no 0 līdz 14 gadiem, kurā ietilpst bērni un jaunieši, ir vērojama vislielākā iedzīvotāju skaita samazināšanās. Jāpiebilst, ka 2018. gadā šīs vecuma grupas iedzīvotāju skaits nedaudz palielinājies (5. attēls). Šīs izmaiņas acīmredzami radušās tādēļ, ka latvieši pārceļas otrpus robežai.

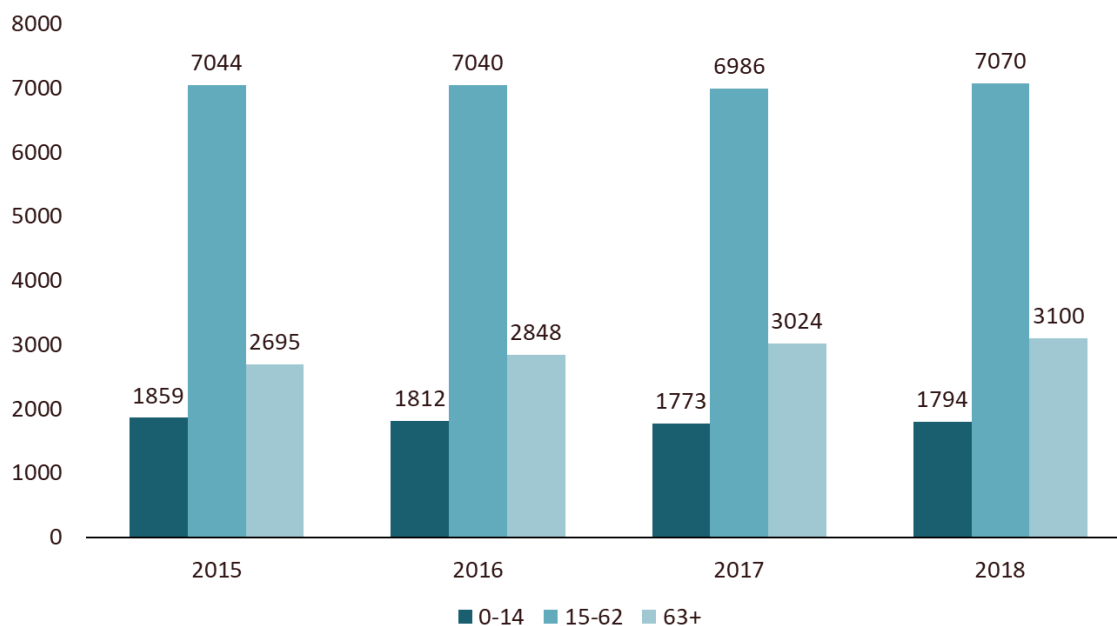
²⁷ „Support for the long-term unemployed” (2017) State Employment Agency of Latvia

http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=76&mid=490&txt=923&new_lang=en

²⁸ "Health in the Baltic Countries 2015" (2017) National Institute for Health Development, The Centre for Disease Prevention and Control, Health Information Centre of Institute of Hygiene

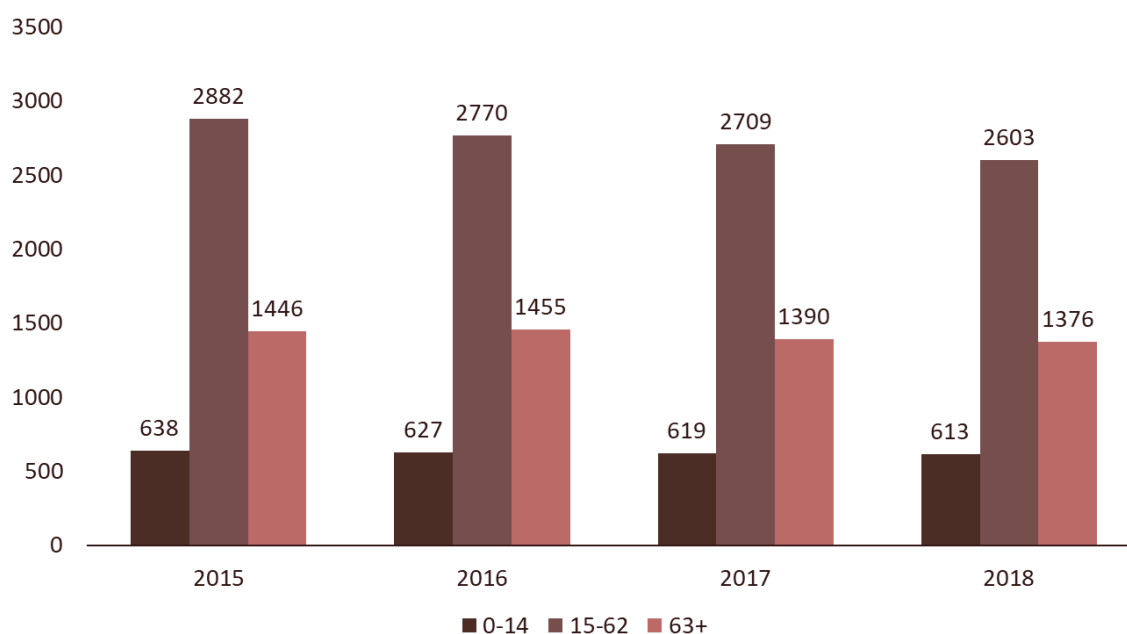
https://intra.tai.ee//images/prints/documents/149787347942_Health%20in%20the%20Baltic%20Countries.pdf

4. attēls: Valgas pilsētas iedzīvotāju vecuma sastāvs 2015.-2018. gadā

Analizējot Valkas pilsētas vecuma grupas, redzams, ka reģionā vislielākā iedzīvotāju grupa ir cilvēki vecumā no 15 līdz 62 gadiem. Ja Valgā visās vecuma grupās periodā 2015.-2018. g. iedzīvotāju skaits ir pieaudzis, tad Valkā, gluži pretēji, tas ir sarucis visās vecuma grupās (6. attēls). Šie skaitļi apstiprina pētījuma otrajā posmā interviju un fokusa grupu izpēti laikā konstatēto tendenci latviešiem pārcelties prom no Valkas, kas vietējai pašvaldībai sagādā daudz raīžu.

5. attēls: Valgas pilsētas iedzīvotāju vecuma sastāvs 2015.-2018. gadā

12. tabula: reģistrēto bezdarbnieku skaits Valgas un Valkas pilsētā 2015.-2018. gadā

Pilsēta	2015	2016	2017	2018 ²⁹
Valgas pilsēta	573	559	563	
Valkas pilsēta	257	221	151	573

Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, Igaunijas Statistikas pārvalde

Ar sabiedrības novecošanos saistīta cilvēku darbaspēju samazināšanās un spēja nodrošināt iztiku. Līdz ar vecumu iedzīvotāju darbaspējas var negatīvi ietekmēt hroniskas saslimšanas, nelaimes gadījumi un dažādas atkarības. Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļas darbinieki norāda, ka Valgā un Valkā ir daudz cilvēku, kuriem darbaspējas ir samazinājušās dažādu iemeslu dēļ. Diemžēl reģionā ir radīts ļoti maz tādu darbavietu, ko iespējams piedāvāt cilvēkiem ar zemu motivāciju atgriezties darba tirgū, kas veicinātu viņu spēju nodrošināt sevi ar iztiku. Tas arī ir viens no galvenajiem iemesliem, kādēļ reģionā ir liels bezdarbnieku īpatsvars (skat. 12. tabulu). Analizējot 2015. gadu, Valgas pilsētā ir 573 un Valkas pilsētā – 257 bezdarbnieki. 2015. gadu salīdzinot ar nākamo gadu, novērojams, ka abās pilsētās bezdarbnieku skaits ir samazinājies –Valgas pilsētā par 14, bet Valkas pilsētā par 36 bezdarbniekiem mazāk. Pamatojumam samērā sarežģīti minēt konkrētu iemeslu, tomēr domājams, ka tas saistīts ar darbavietu skaita palielināšanos tirgū, kā arī ekonomisko izaugsmi kopumā un tai sekojošo bezdarba samazināšanos. Perioda beigū posmā Valgas pilsētā atkal vērojama bezdarbnieku skaita palielināšanās līdz 563, tomēr Valkas pilsētā rādītājs ir samazinājies par 70. Saskaņā ar Statistikas pārvaldes un Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļas datiem (11. tabula) var pieņemt, ka reģistrēto bezdarbnieku skaits Valgā ir palielinājies Latvijas izcelsmes pārrobežu darbaspēka dēļ.

Uzņēmējdarbības vidi ietekmē arī tas, ka Valgas-Valkas darba tirgū tiek piedāvātas darbavietas, kurās ir niecīgas izaugsmes un attīstības iespējas, tādēļ no reģiona izceļo jaunieši un darbaspēks ar augstāku izglītības līmeni. Līdz ar to gan Valgas, gan Valkas pilsētā ir vairāk darbinieku ar zemu prasmju un kvalifikācijas līmeni. Šis apstāklis ir viens no galvenajiem iemesliem, kādēļ darba devēji vietējo iedzīvotāju vidū neatrod sev nepieciešamos darbiniekus un speciālistus, kā rezultātā cieš gan uzņēmumu, gan arī reģiona uzņēmējdarbības vides attīstība kopumā.

Balstoties uz pašvaldību, iestāžu, pārrobežu darba ņēmēju un uzņēmumu sniegto informāciju, var apgalvot, ka **darbaspēka plūsma vērojama drīzāk no Valkas uz Valgu**, kā dēļ arī **samazinās Valkas iedzīvotāju skaits un palielinās nepieciešamība pēc darbaspēka**. Šo apstākli apstiprina arī Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas nodaļas dati, kas liecina – **katru gadu pieaug darba meklētāju skaits** (12. tabula).

Balstoties uz 13. tabulā sniegtajiem datiem, redzams, kā četru gadu laikā mainījies Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļas uzskaitē esošo Latvijas pilsoņu skaits. Diemžēl nav iespējams uzrādīt precīzus datus par personām, kas ieradušās no Latvijas, tā kā tas ir saistīts ar sensitīvu personas datu sniegšanu un cilvēkiem nav pienākuma visas ziņas par sevi atklāt, tostarp informāciju par pilsonību. Tomēr Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļas pārstāvis norāda, ka starp personām ar nenorādītu pilsonību var būt daudz latviešu, kas savu pilsonību nav atklājuši, un tādēļ nav iespējams precīzi noteikt, cik lielā mērā ieceļotāju skaits ir pieaudzis un kāda ir situācija šobrīd Pārrobežu darbaspēka plūsma vērojama Igaunijas virzienā, bet datu par reģistrētajiem bezdarbniekiem no Igaunijas Valkas pilsētā nav.

²⁹ Datus par 2018. gadu atjaunosim ziņojuma pēdējā versijā. Igaunijas Statistikas pārvalde reģistrētos bezdarbniekus administratīvo vienību griezumā publicēs 24.05.

Pētījuma otrajā posmā intervijās vairākkārt tika pieminēts tas, ka latvieši aizvien biežāk pārceļas uz Valgu. Valkas pašvaldībai situācija, ka latvieši pārceļas uz Igauniju un pierakstās Valgā, kļūst aizvien problemātiskāka. Šī tēma bieži atspoguļota arī medijos, un notiekošais Valkai rada problēmas. Valkas novada dome ir vērsusies pie Latvijas ministru prezidenta un finanšu ministra ar lūgumu rast risinājumu situācijai, kurā daudzi Valkas iedzīvotāji savu dzīvesvietu deklarē Valgā, lai gan faktiski turpina dzīvot Latvijā.³⁰ Patlaban Valkas pilsētas vadība gaida ārkārtas atbalstu no Latvijas valsts.³¹

13. tabula: Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļas uzskaitē esošo personu skaits gada beigās. Dažādu gadu griezumā viens cilvēks uzskaitē var būt iekļauts vairākas reizes

Pazīme	31.12.2014.	31.12.2015.	31.12.2016.	31.12.2017.	31.12.2018.
Bezdarbnieku skaits Valgas apriņķī kopā	987	1008	862	1050	861
tostarp ar Latvijas pilsonību	59	61	68	84	64
tostarp ar nenorādītu pilsonību	126	116	95	104	83

Avots: Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds

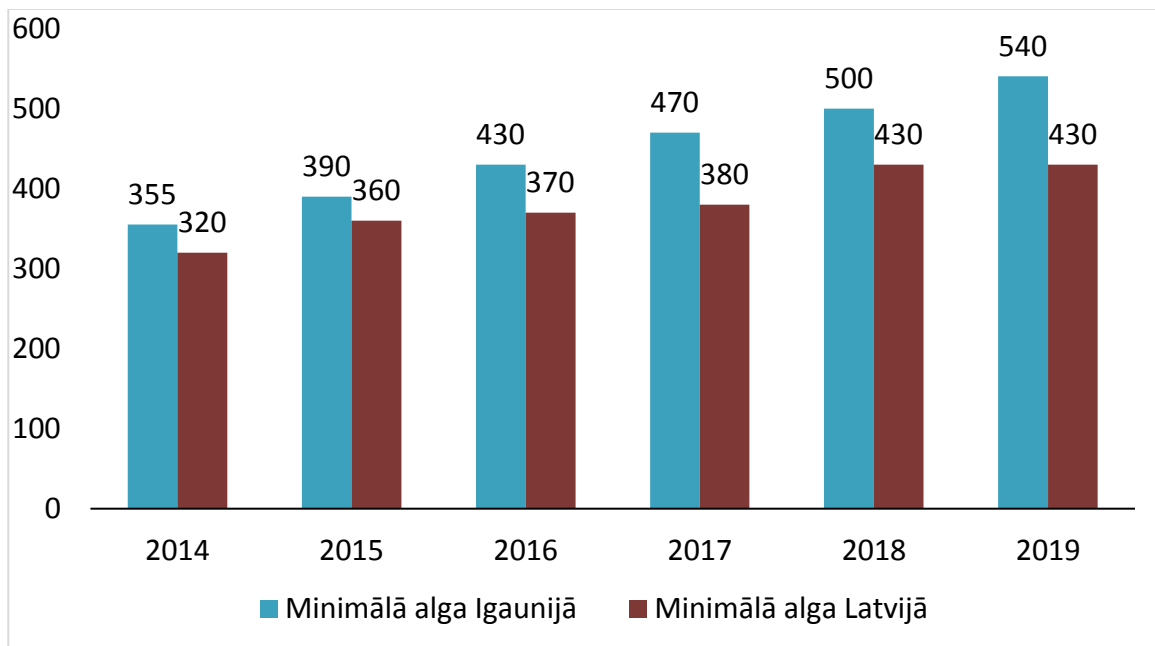
4.2. Vidējā alga un sociālās garantijas

Izmantojot interviju rezultātus un citus avotus, var secināt, ka galvenais iemesls strādāšanai otrpus robežas ir **augstāks algu līmenis Igaunijā nekā Latvijā.**

³⁰ "Valka lūdz atbalstu no Latvijas valsts, jo simtiem latviešu reģistrējuši savu dzīvesvietu kaimiņpilsētā" (2018) Maaleht
<https://maaleht.delfi.ee/news/maaleht/uudised/valka-palub-lati-riigilt-abi-kuna-sajad-latlased-on-end-naaberlinna-registreerinud?id=84752035>

³¹ "Kaimiņpilsētas palīgā sauciens: kā Valga nolaupa valcēniešus" (2019) Postimees
<https://www.postimees.ee/6541838/sosarlinna-appikarje-kuidas-valga-roovib-valkalasi>

6. attēls: minimālās mēnešalgas salīdzinājums Igaunijā un Latvijā 2014.-2019. gadā

Avots: *Palgainfo*

Kopš 2019. gada Igaunijā par minimālās algas likmi noteikti 540 eiro, no kuriem 500 eiro netiek aplikti ar nodokli. Latvijā kopš 2018. gada minimālā alga ir noteikta 430 eiro, un 2019. gadā tā nav mainījusies.³² Salīdzinot datus par 2014. un 2019. gadu, var redzēt, ka minimālā alga Igaunijā ir paaugstināta par 52%, Latvijā – par 34%. Pēdējos gados bruto alga gan Igaunijā, gan Latvijā ir stabili cēlusies, tomēr atšķirība starp abu valstu vidējo algu ir palikusi tikpat liela (7. attēls).

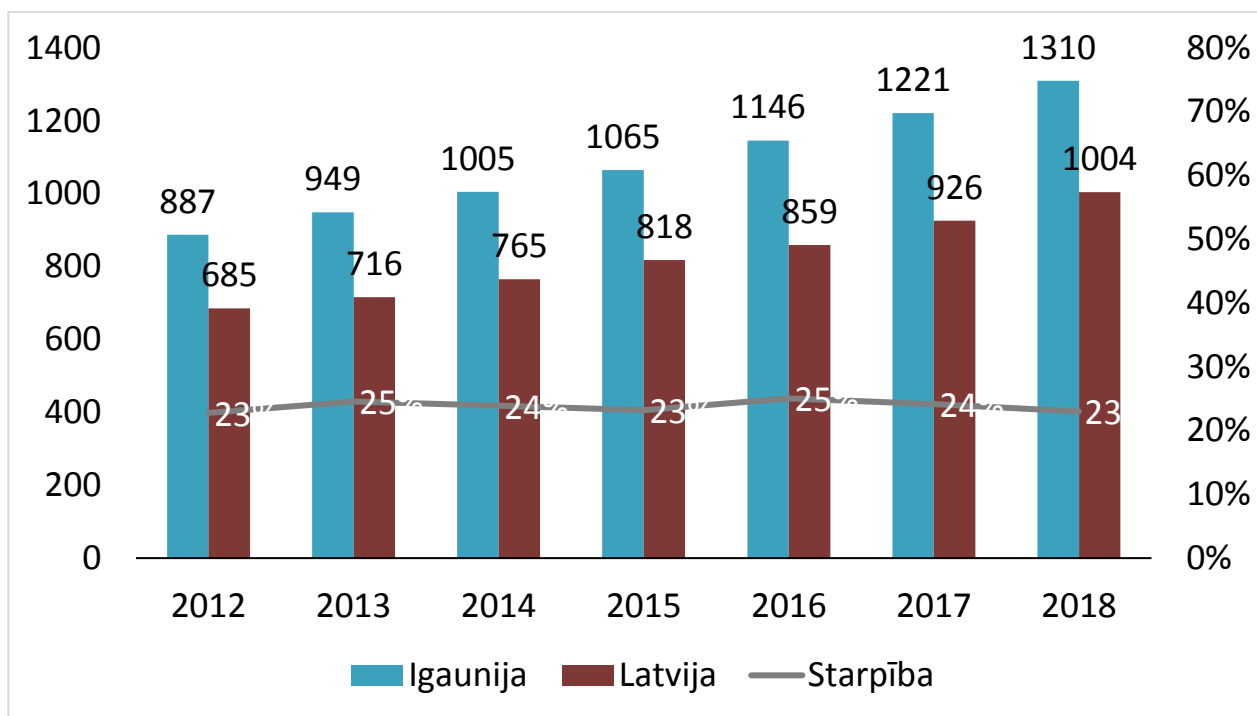
Igaunijā pētāmajā reģionā vidējā alga ir par 24% zemāka nekā vidēji valstī, bet Latvijā – par 20% zemāka. Vidzemes reģionā vidējā alga ir par 19% zemāka nekā vidējā alga Valgas apriņķī. Algu atšķirība ir galvenais faktors, kādēļ pārrobežu darbaspēka plūsma notiek vairāk no Valkas uz Valgu un daudz mazāk otrā virzienā (8. attēls).³³

2018. gadā vidējā bruto alga Valgas apriņķī sasniedza vidējās bruto algas rādītājus Igaunijā, proti 995 eiro, bet vidējā bruto alga Vidzemē – 803 eiro (9. attēls).

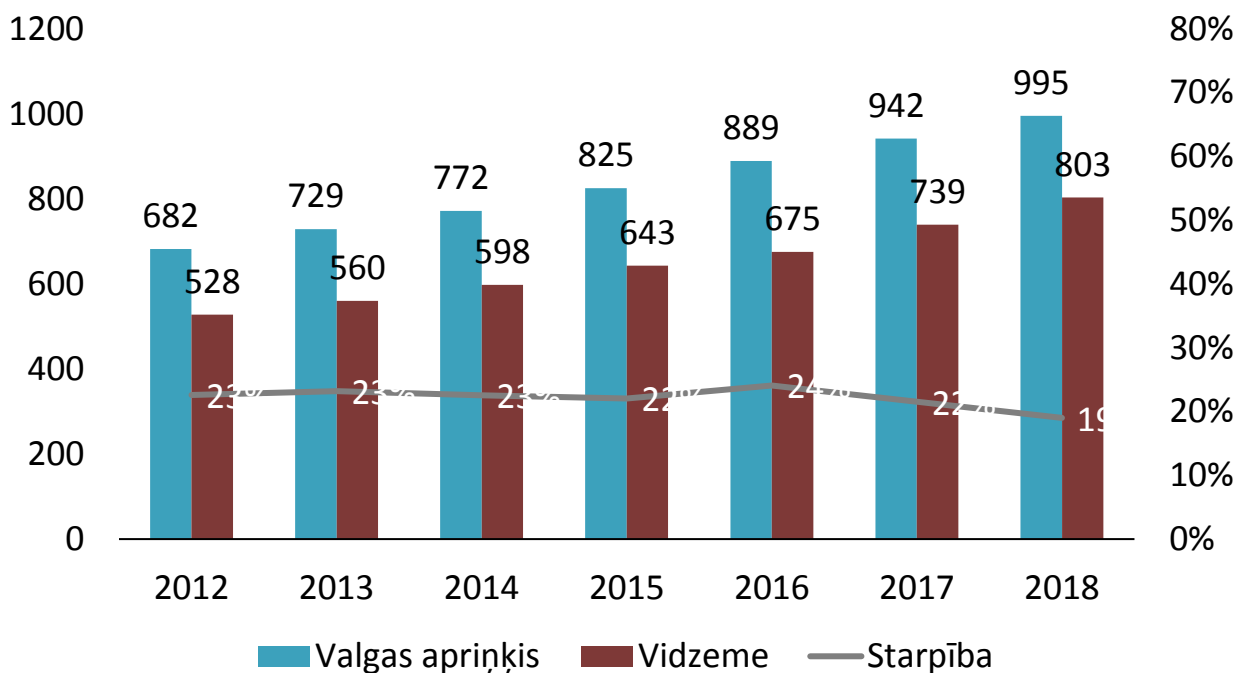
³² “Minimālā alga Igaunijā, Latvijā un Lietuvā “ <https://www.palgainfo.ee/kasulikku/alampalk-statistika/12984-alampalk-baltikum>

³³ Avots: Latvijas Centrālā statistikas pārvalde, Igaunijas Statistikas pārvalde

7. attēls: vidējās bruto algas salīdzinājums Igaunijā un Latvijā 2012.-2018. gadā

8. attēls: vidējās bruto algas salīdzinājums Valgas apriņķī un Vidzemē 2012.-2018. gadā

Reģistrēoties Igaunijā, ieceļojošajām personām no Latvijas ir tādas pašas iespējas kā visiem citiem igauņiem. Balstoties uz pētījuma gaitā apkopotajiem datiem, darbiniekus, kas iebraukuši no Latvijas, vilina

ne vien augstāka alga, bet arī **Igaunijas sociālās apdrošināšanas un veselības aprūpes labumi un pakalpojumi** (bērnu pabalsti, veselības apdrošināšana, ārstniecības pakalpojumi utt.). Dažādi pabalsti ir lielāki nekā Latvijā, kas iedzīvotājiem ļauj gūt lielākus ienākumus un līdz ar to – labāku iespēju nodrošināt sevi ar dzīvei nepieciešamo. Nākamajā tabulā (14. tabula) ir atspoguļoti tie sociālie pabalsti Igaunijā un Latvijā, kurus intervējamie uzskatīja par nozīmīgākajiem.

14. tabula: sociālās sistēmas dažādās iespējas Igaunijā un Latvijā

Valsts	Bērnu pabalsts	Vecāku pabalsts	Garantētais minimālais ienākums	Bezdarbnieka pabalsts
Igaunija	Par pirmo un otro bērnu 55 eiro, sākot no trešā bērna – katram bērnam 100 eiro. ³⁴	Vecāku pabalsti tiek maksāti 435 dienas. Lai aprēķinātu vecāku pabalstu, gada atalgojums tiek dalīts ar 12 mēnešiem, bet no 12 mēnešiem tiek atskaitītas dienas, kad vecākiem bija slimības lapa, aprūpes lapa vai grūtniecības un dzemdību atvaļinājums. Iegūtais rezultāts ir vecāku pabalsta lielums. ³⁵	2019. gadā iztikas minimums 150 eiro mēnesī. Iztikas minimums par katru nepilngadīgo ģimenes locekli ir 180 eiro mēnesī. ³⁶	Bezdarbnieku pabalsta dienas likme 2019. gadā ir 5,65 eiro, un likme par 31 dienu ir 175,15 eiro. ³⁷
Latvija	Personai, kurai ir bērns vecumā līdz 1,5 gadam, tiek piešķirts pabalsts 171 eiro mēnesī. Personai, kurai ir bērns vecumā no 1,5 līdz 2 gadi, tiek piešķirts pabalsts 42,69 eiro. ³⁸ Par pirmo bērnu līdz 20 gadiem tiek maksāts pabalsts 11,38 eiro, par otro bērnu – 22,76 eiro, par trešo – 34,14 un par ceturto un katru nākamo – 50,07 eiro. ³⁹	Vecāku pabalsts tiek maksāts 140 dienas 80% apmērā no vecāka iepriekšējā kalendārā mēneša vidējās izpeļņas. ⁴⁰	Minimālais pabalsta apmērs tiek noteikts, balstoties uz starpību starp personas vai mājsaimniecības ienākumu un valdības noteikto iztikas minimuma likmi (50 eiro mēnesī). ⁴¹ Pabalsts tiek piešķirts uz 3-6 mēnešiem un ir atjaunojams.	Bezdarbnieka pabalsts tiek maksāts proporcionāli nodarbinātības ilgumam un izmaksātajiem ienākumiem. Par nostrādāto laiku no 1 līdz 9 gadiem – bezdarbnieka pabalsts 50 % no vidējās izpeļņas Par nostrādāto laiku no 10 līdz 19 gadiem – bezdarbnieka pabalsts 55 % no vidējās izpeļņas Par nostrādāto laiku no 20 līdz 29 gadiem – bezdarbnieka pabalsts 60 % no vidējās izpeļņas Par nostrādāto laiku no 30 gadiem un vairāk – bezdarbnieka pabalsts 65 % no vidējās izpeļņas ⁴²

³⁴ <https://www.sm.ee/et/perehuvitised-1>

³⁵ <https://www.sm.ee/et/vanemahuvitis>

³⁶ <https://www.eesti.ee/et/toetused-ja-pensionid/toetused-ja-huevitised/toimetulekupiir-ja-toimetulekutoetus/>

³⁷ <https://www.tootukassa.ee/content/toetused-ja-huvitised/tootutoetus>

³⁸ <https://www.vsaa.lv/en/services/for-parents/allowance-for-child-care/>

³⁹ <https://www.vsaa.gov.lv/en/services/for-parents/family-state-benefit/>

⁴⁰ <https://www.vsaa.lv/en/services/for-parents/maternity-benefit/>

⁴¹ http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Latvia_en.pdf

⁴² <https://www.vsaa.lv/en/services/for-employees/unemployment-benefit/>

4.3. Valodas barjeras, meklējot darbu, strādājot un izmantojot pakalpojumus

Veicot darbu robežas otrā pusē, svarīgas ir valodu prasmes, kas ļauj darbiniekam labāk iekļauties vidē un pildīt darba uzdevumus. Tāpat tas palīdz novērst dažādas riska situācijas un nodrošināt darbinieku drošību. Valgas-Valkas darba tirgū arvien pieprasītāki ir **darbinieki ar vairāku valodu prasmēm**. Ņemot vērā, ka abas valstis atrodas viena otrai līdzās, reģionā dzīvojošie galvenokārt komunicē igauņu, krievu un latviešu valodā. Gan Valgā, gan Valkā valodu prasmes ietekmē vecums – **jaunākie iedzīvotāji papildus dzimtajai valodai prot arī angļu valodu**, bet **vecākā gadagājuma iedzīvotāji – drīzāk krievu valodu**. Vācot datus, vairākas iesaistītās puses akcentēja, ka arvien biežāk darba devēji dod priekšroku tādiem kandidātiem, kas papildus dzimtajai valodai un angļu valodai runā arī krieviski, jo īpaši tas attiecas uz jomām, kurās nepieciešams komunicēt. Diemžēl tādu jauniešu reģionā ir ļoti maz, un ir bijušas situācijas, kurās krievu valodas zināšanu trūkums ir bijis par iemeslu, lai nepieņemtu cilvēku darbā. Šo problēmu ne pārāk izjūt paši darba ņēmēji, jo vairumā gadījumu tie ir no Valkas un meklē vienkāršo darbu, kurā nav nepieciešama komunikācija ar klientu. Neatkarīgi no specialitātes vai darba uzdevumiem galvenās no Latvijas ieceļojušo darba ņēmēju **bažas saistītas ar to, ka trūkst igauņu valodas zināšanu, ar ko savukārt saistīta kolēģu attieksme pārrobežu darba ņēmēji no Latvijas, stājoties darba attiecībās, ir izjutuši vietējo nepatiku igauņu valodas neprasmes dēļ**, un šādai attieksmei var sekot atstumtības sajūta un novēršanās.

Vietējiem Valgas iedzīvotājiem, kuri pārvalda latviešu valodu, ir priekšrocības darbu dabūt Valkas pilsētā, tādēļ viņiem ir lielākas iespējas darba tirgū, īpaši jomās, kurās nepieciešama ikdienas komunikācija, konsultēšana un izpratne. Tāpat noskaidrots, ka **pārrobežu nodarbinātie no Igaunijas pārsvarā prot latviešu valodu**

Nodarbinātajiem, kas Valgā strādāt ieradušies no Valkas pilsētas, **igauņu valodas zināšanu trūkums vai nelielās zināšanas** visbiežāk grūtības sagādā dažādos **birokrātiskos procesos** – bankas kontu atvēršana, ID karšu izsniegšana, darba līgumu izpratne, likumdošana, darba drošības noteikumi utt. Valgas pilsētas uzņēmēji atklāja, ka darba uzdevumu un pienākumu pildīšanas gaitā pārrobežu darba ņēmējiem ir radušās dažādas domstarpības, jo **cilvēki neizprot darba līgumu saturu**. Reģionā atkārtoti ir bijuši gadījumi, kad pārrobežu nodarbinātais aiziet no darba, par to iepriekš nepaziņojot, kādēļ **darba līgumi netiek izbeigti**. Šādas situācijas būtiski ietekmē darba devēju darba organizāciju, un **darbinieki neinformēšanas dēļ var palikt bez iespējām izmantot savas tiesības**.

Tomēr, runājot par pārrobežu nodarbinātajiem no Igaunijas, situācija nedaudz atšķiras. Aptaujātie darbinieki pārvalda latviešu valodu, līdz ar to nevarēja nosaukt problēmas, ko būtu radījusi valodas neprasme; vienīgi ienākumu deklarācijas iesniegšana sagādā grūtības, īpaši pašnodarbinātajiem.

Vairākas reizes gan Igaunijas, gan Latvijas uzņēmēji un darbinieki minēja Igaunijas un Latvijas tiesību aktu atšķirības un ar to saistītos ierobežojumus. Tas arī tiek uzskatīts par šķērslī vienotai pakalpojumu sniegšanai reģionā, piemēram, transporta uzņēmumiem vai bankām.

“Valsts līmenī varētu būt noslēgta vienošanās un varētu notikt informācijas apmaiņa starp Latvijas un Igaunijas ieņēmumu dienestiem.” (Igaunijas izcelsmes pārrobežu darbinieks)

“Visu bremsē valstu likumi, likumdošana ir tik atšķirīga, ka ir ļoti grūti kaut ko darīt. [Uzņēmums] ir spēris daudz soļu, taču allaž nonāk strupceļā likumdošanas atšķirību dēļ.” (Pakalpojumu sniegšanas uzņēmums par iespējām apkalpot gan Igaunijas, gan Latvijas klientus)

4.4. Iespējas apgūt valodu

Igauņu, latviešu un angļu valodu reģionā ir iespējams apgūt Bezdarba apdrošināšanas fonda un Latvijas-Igaunijas institūta rīkotajosursos. Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļā ir radītas iespējas apgūt igauņu valodu visos valodas līmeņos visa gada garumā; viena kursa apjoms parasti ir 300 stundas. Darba devēji, kuru pakļautībā strādā cilvēki no Latvijas, Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fondā var pieprasīt atmaksāt izdevumus, kas saistīti ar igauņu valodas mācīšanu. **Maksas kursos igauņu,**

latviešu un angļu valodu piedāvā apgūt arī Latvijas-Igaunijas institūts, tajāvalodas kursi notiek reizi mācību gada laikā, proti, no rudens līdz pavasarim. Viena valodas apmācības kursa apjoms ir 60-70 akadēmiskās stundas, maksa par kursiem ir apmēram 210-245 eiro. Gan uz Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda, gan Latvijas-Igaunijas institūta valodu kursiem tiek gaidīti visi interesenti.

15. tabula: dalībnieku skaits Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda un Latvijas-Igaunijas institūta organizētajos valodasursos 2015.-2018. gadā

Gads	Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds	Latvijas-Igaunijas institūts
2015	47	15
2016	68	0
2017	70	50
2018	72	⁴³

Pētījumā noskaidrots – kaut arī reģionā ir iespējas apgūt valodu, tomēr tās netiek pietiekami izmantotas vai dažādu apstākļu dēļ mācības tiek pārtrauktas. Apkopojot datus, atklājās, ka ļoti daudzi vecākās paaudzes cilvēki, kas pārvalda krievu valodu, **neredz vajadzību mācīties igauņu valodu**. Tam par galveno iemeslu ir apstākļi, ka Valgas pilsētā dzīvo un strādā daudz cilvēku, kas saziņā izmanto krievu valodu, tādēļ pārrobežu darba ņēmēji savās darbavietās un sadzīvē pietiekamā līmenī var iztikt ar to. Tāpat noskaidrots, ka, lai gan jaunākās paaudzes nodarbinātajiem no Latvijas ir interese par igauņu valodas apgūšanu, tomēr daudzi no tiem **mācības pārtrauc**. Intervijās tika minēts, ka apmācības kursu pārtraukšanas iemesls ir tas, ka **mācības notiek vakaros pēc darba**, kad cilvēki ir saguruši un viņu iesaistīšanās aktīvā mācību procesā ir apgrūtināta. Mācību nodarbībās tiek uzdoti **mājasdarbi**, tomēr daudziem darbiniekiem ir bērni un ģimenes, un mācīšanās vietā cilvēki izvēlas laiku pavadīt ģimenes lokā. Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļas darbinieki norāda, ka svarīga problēma ir arī finansējums – **darba devējam vispirms jāsamaksā par kursiem** un pēc tam jāiesniedz dokumentācija, kas ir pamats kompensācijas izmaksai. Diemžēl darba devējiem un uzņēmumiem, kuru pakļautībā strādā pārrobežu nodarbinātie, ne vienmēr mēdz būt brīvi līdzekļi, lai apmaksātu kursus. Tāpat pārrobežu darba ņēmējiem mēdz nepietikt līdzekļu, lai Latvijas-Igaunijas institūtā apmaksātu valodu kursus.

Tomēr pārrobežu darba ņēmēji Valgas pilsētā uzskata, ka reģionā **radīts pārāk maz iespēju, lai latvieši varētu apgūt igauņu valodu un arī otrādi**. Šāds viedoklis radies, jo cilvēkiem ir **maz informācijas par reģionā piedāvātajām iespējām**. Darbinieku valodas apmācībā iniciatīvu dažkārt izrāda paši darba devēji, kas **pārrobežu nodarbinātajiem ir radījuši igauņu valodas apgūšanas iespējas darbavietā**. Diemžēl valodu kursi pārrobežu darba ņēmējiem nav bijuši obligāti, tādēļ lielākā daļa darbinieku pārtraukuši mācības.

Pētījuma gaitā noskaidrots, ka starp pārrobežu darba ņēmējiem no Latvijas **igauņu valodas neprasmē var būt nozīmīgs šķērslis dalībai profesionālo iemaņu pilnveidošanasursos**. Lai pārrobežu darba ņēmēji varētu gūt maksimālu labumu no apmācības kursiem, svarīgi, lai tie notiktu cilvēkiem saprotamā valodā. Tā kā vairums pārrobežu nodarbināto no Latvijas komunicē latviešu un krievu valodā, arī apmācībai būtu jānotiek šajās valodās. Diemžēl vairums **kursu krievu valodā tiek rīkoti Tallinā vai Austrumviru apriņķī**, un dalība tajos prasa pārāk daudz resursu, tādēļ arī Valgas-Valkas reģiona pārrobežu darba ņēmējiem nav pieejami. Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļas darbinieki apgalvo, ka konkrētus apmācību kursus ir iespējams organizēt arī krievu valodā, tomēr tādā gadījumā ir jāsavāc noteikts dalībnieku skaits, lai nodrošinātu vajadzīgo grupas lielumu. Pētījuma otrajā posmā uzņēmēji atklāja arī to, ka nav iespējams pieņemt darbā latviešus un par valodas apguvi rūpēties pēc tam, jo daudz kur uzreiz jau nepieciešamas igauņu valodas zināšanas.

⁴³ Informācijas nav

4.5. Aktivitātes projektā “Valga-Valka mobilitāte” pārrobežu darbaspēka plūsmas veicināšanai

Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļai un Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūrai ir nozīmīga loma, sniedzot informāciju dažādām iesaistītajām pusēm un piedāvājot daudzveidīgus pakalpojumus darba tirgū. Valgas apriņķa nodaļas darbinieki norāda, ka pierobežā esošām iestādēm, kas piedāvā darba tirgus pakalpojumus, ir lielāka slodze nekā citām nodaļām, jo to darbiniekiem arvien biežāk jāstrādā ar pārrobežu darba meklētājiem un interesenti konsultācijās jāiepazīstina ar nodokļu sistēmas īpatnībām, tiesību aktiem un citiem ar darbu saistītiem jautājumiem un jāskaidro tie.

4.5.1 Livonijas darba tirgi

Projekta “Valga-Valka mobilitāte” ietvaros īstenoti darba meklētāju un darba devēju **gadatirgi, informatīvie semināri un citi kontaktu veidošanas pasākumi**, ar kuru palīdzību iespējams izplatīt svarīgu informāciju. Livonijas darba gadatirgus ir viens no spilgtākajiem piemēriem, kā Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds jau ir pulcējis kopā uzņēmumus un darba meklētājus, dodot iespējas iepazīties ar darba piedāvājumiem reģionā. 2019. gadā sesto reizi notika darba gadatirgus, kurā piedalījās 30 darba devēji, kas piedāvāja ap 400 brīvu darbavietu. Piedāvājumi ir daudzveidīgi, līdz ar to gadatirgū ir iespējas darbu atrast gan sezonāliem darbiniekiem, gan kvalificētiem speciālistiem; tāpat tiek piedāvāts apmācīt jau pieņemtos darbiniekus. Papildus iespējams iepazīties ar abu valstu tiesību un nodokļu sistēmas aspektiem, tiek sniegtas arī darba pieteikumu iesniegšanai un dokumentu sagatavošanai nepieciešamās zināšanas, kā arī dažādi padomi konkurētspējai darba tirgū.⁴⁴

Vācot datus, atklājās, ka visas aptaujātās puses kā Valgā, tā Valkā zina par apkārtnē notiekošajiem darba gadatirgiem un to mērķiem. Abu pilsētu pašvaldības un iestādes, uzņēmēji un pārrobežā strādājošie atzina, ka **gadatirgi ir ļoti labi organizēti un paplašina vietējo darba devēju un darba meklētāju iespējas** atrast darbiniekus vai darbavietas. Tāpat iesaistītās puses ir pārliecinātas, ka **darba gadatirgi palīdz uzlabot reģiona darba tirgus situāciju**. Pēc Valkas uzņēmēju domām, darba gadatirgi vairāk domāti Valgas pilsētas uzņēmumiem, jo Valgā piedāvāto darbavietu ir vairāk un ar šo gadatirgu palīdzību var nodrošināt pārrobežu darbaspēku. Kā Valkas uzņēmēji, tā arī pārrobežu darbinieki uzskata, ka darba gadatirgus vairāk izmanto darba meklētāji, nevis darba devēji. Tāpat reģiona darba devēji atzīst, ka **darba gadatirgos vairāk tiek piedāvātas darbavietas vienkāršajiem strādniekiem, attiecīgi darbiniekus – speciālistus šajos pasākumos ir grūti atrast**. Darba gadatirgi tiek uzskatīti par noderīgiem, un uzņēmēji vēlas tajos piedalīties.

“Darba gadatirgi patiešām ir plaši, īpaši Latvijas pusē.” (Valkas uzņēmējs par darba gadatirgiem)

4.5.2 Kopīgs darba piedāvājumu laikraksts

Abu pilsētu darba tirgus integrēšanas un pārrobežu sakaru atbalsta nolūkos **kopš 2017. gada tiek izdots informatīvs laikraksts “Darbs Valgā-Valkā”**, kurā tiek atspoguļoti Valgas-Valkas reģiona jaunumi, ar nodarbinātību un darba tirgu saistītas ziņas un informācija par vakancēm. Laikraksta izdošana ļauj būtiski paplašināt pierobežā aktīvo darba devēju un darba meklētāju iespējas atrast piemērotu darbinieku vai darbavietu, sekmē darbaspēka plūsmu un uzlabo iesaistīto pušu piekļuvi informācijai un pakalpojumiem. Laikrakstu plānots izdot no 2017. līdz 2019. gadam, un šai laikā klajā nāks 8 izdevumi gan igauņu, gan krievu, gan latviešu valodā. Līdz 2019. gada maijam ir izdoti septiņi laikraksti, viena tirāža ir 15 000 eksemplāru.⁴⁵

Intervijas atklāj, ka **darba meklētāji par darba iespējām mēģina uzzināt galvenokārt no draugiem un paziņām**, tomēr **diezgan daudz darba meklēšanai izmanto arī izveidoto kopīgo laikrakstu**. Vairums intervēto uzņēmēju min vienoto laikrakstu kā vienu no galvenajiem līdzekļiem darbinieku atrašanā.

⁴⁴ “Livonijas darba gadatirgū darbu piedāvāja vairāk nekā 30 darba devēji” (2019) Valga vald https://www.valga.ee/uudised-ja-teated/-/asset_publisher/NdxUP2aDtxzz/content/id/23434133

⁴⁵ “Kopējā nodarbinātības projekta mērķis ir palīdzēt atrast darbu un darbiniekus” (2017) Smāne, G. <http://www.valgalv.ee/UserFiles/1%20linn%20%20riiki/Darbs%20est%201-4.pdf>

*“Parasti sūtām savus darba piedāvājumus Valkas pašvaldībai, un viņi tos publicē savā avīzē.”
(Valkas uzņēmējs par darbinieku meklēšanu)*

Tomēr Valkas pārrobežu darbinieki teic, ka dvīņu pilsētā ir arī **darba devēji, kas npublicē darba piedāvājumus kopējā laikrakstā**. Galvenais iemesls tam ir tādas reģionā radušās darbavietas, kurās nepieciešamas ļoti labas igauņu valodas zināšanas. Diemžēl pārrobežu darbinieku vidū ir maz cilvēku, kas pietiekami labā līmenī pārvalda igauņu valodu, lai ikdienā spētu komunicēt, līdz ar to darba devēji neuzskata par svarīgu attiecīgos sludinājumus publicēt vienotajā laikrakstā.

4.6. EURES darba meklēšanas tīkla pakalpojums Valgā un Valkā

Līdztekus iepriekšminētajām iespējām projekta “Valga-Valka mobilitāte” ietvaros gan Valgas, gan Valkas darba devēji un darba meklētāji var izmantot **EURES darba meklēšanas tīkla pakalpojumu**, tā mērķis ir dalīties ar informāciju par darbavietām, darba un dzīvošanas iespējām visās EURES tīklā esošajās valstīs. Lai izmantotu šo pakalpojumu, Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fondā un Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūrā pieejami konsultanti, kas palīdz pakalpojuma izmantotājiem risināt dažādas problēmas un jautājumus.⁴⁶ Igaunijā 2017. gadā veikts pētījums “Darba devēju apmierinātība ar Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda darbu” un noskaidrots, ka 49 % (2016. gadā – 51%) aptaujāto ir dzirdējuši par EURES tīklu, bet 48 % aptaujāto par šāda tīkla esamību nezina. 2017. gadā EURES pakalpojumus Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds piedāvāja 822 darba devējiem ar mērķi informēt par dažādām iespējām saistībā ar pārrobežu darbu.⁴⁷ Diemžēl pagaidām nav pieejami konkrēti dati tieši par Valgas un Valkas pilsētām, bet pēc Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda datiem laikā no 2015. līdz 2018. gadam EURES konsultanti ir informējuši darba devējus par EURES pakalpojumiem 172 reizes (2015 - 1; 2016 - 36; 2017 - 48; 2018 – 87). 2019. gada 1. ceturksnī Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda darbinieki Valgas apriņķī snieguši informāciju 64 bezdarbniekiem par EURES pakalpojumiem un darba iespējām Eiropā.

4.7. Darbaspēka neatbilstība reģiona darba devēju vajadzībām

Vietējie uzņēmēji norāda - viena no lielākajām problēmām **darba tirgū ir neatbilstība starp piedāvājumu un pieprasījumu**. Gan Valgā, gan Valkā ir daudz darba meklētāju, tomēr vienlaikus darba tirgū vērojams kvalificētu darbinieku trūkums. Valgas-Valkas reģionā visvairāk ir iedzīvotāju, kas nodarbināti **metālapstrādes, šūšanas rūpniecības, kokapstrādes un pārtikas rūpniecības nozarēs**. Liela daļa vietējo cilvēku ir **zemas kvalifikācijas darbinieki**, kas iztiku pelna darbavietās, kurās nav nepieciešama iepriekšēja sagatavotība. Tāpat reģionā ir daudz tādu darbavietu, kurās **darba devējs apmāca darbinieku veikt viņam uzticētus darba uzdevumus**. Ņemot vērā Valgas-Valkas darba tirgus raksturu, darbinieki, kas no Latvijas ienāk Igaunijā, tieši tāpat pārsvarā ir vienkāršā darba darītāji, kuru ienākums ir tuvu minimālajai algai. Turpretī darbinieki, kas no Igaunijas ierodas Latvijā, ir drīzāk augstākos amatos strādājoši cilvēki, kuri arī labāk nopelna. Izplatīta ir prakse, ka, atrodot sev darbavietu pāri robežai Valgas pilsētā, tiek meklēta arī iespēja deklarēt dzīvesvietu, lai varētu izmantot Igaunijas sociālās sistēmas labumus. Tas liecina, ka **pārrobežu darba iespējas tiek izmantotas galvenokārt, lai atrastu pastāvīgu darbavietu, kā arī lai izmantotu Igaunijas sociālās sistēmas pakalpojumus**. Savukārt **Valgas pilsētas iedzīvotāji nesaskata nepieciešamību un iemeslu, lai pārceltos uz Latviju**, jo pēc būtības tā tomēr ir viena pilsēta, kurā ir mazi attālumi un ērta robežas šķērsošana.

⁴⁶ "Darbs ārzemēs un Eiropas darba meklēšanas tīkla pakalpojumi (EURES)" (2016) Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds <https://www.tootukassa.ee/content/teenused/valismaal-tootamine-ja-euroopa-toovahenduse-teenused-eures-0>

⁴⁷ "Darba devēju apmierinātība ar Bezdarba apdrošināšanas fonda darbu" (2017) Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds https://www.tootukassa.ee/sites/tootukassa.ee/files/aruanne_tooandjate_rahulolu_tootukassa_tooga_2017.pdf

“Nav viegli atrast darbiniekus, drīzāk grūti. Speciālistu nav. Jāpārpērk vai jāmeklē no attālākām vietām.” (Igaunijas uzņēmējs par darbinieku atrašanu)

Pašreizējo situāciju reģiona darba tirgū ietekmē arī **brīvo darbavietu esamība**. Šobrīd ir izveidojusies situācija, ka **Valgas vietējie iedzīvotāji nav ieinteresēti darbavietās, kurās ir maza alga un fiksēti darba grafiki**. Tam galvenais iemesls ir dzīves līmeņa celšanās, tādēļ tiek meklēts labāk apmaksāts darbs dienā. Līdz ar to igauņu mazā interese sniedz **iespējas darbaspēkam no Valkas atrast darbavietu Valgā**. Reģionā **darbavietas atrašana ir apgrūtināta jaunām sievietēm**, kurām ir bērni, tādēļ nav iespējams strādāt garas darba dienas vai nakts maiņas. Tādā gadījumā uzņēmēji ir meklējuši darbiniekus no Valkas pilsētas, kur līdzīgi kā Valgā ir liels bezdarbs, tomēr **cilvēki ir gatavi strādāt pēc darba devēja nosacījumiem**. Pārrobežu darbaspēka plūsmai kļūstot intensīvākai, reģionā ir bijušas situācijas, kad vietējie igauņi bijuši dusmīgi par to, ka darbinieku izvēlē priekšroka dota kandidātiem no Latvijas. Tomēr uzņēmēju lēmums balstīts viņu pašu noteiktajos darba nosacījumos. Pārrobežu darba ņēmēji no Latvijas atzīst, ka pretēji igauņiem viņiem patīk darbs saskaņā **ar fiksētu grafiku**, jo tas nodrošina lielāku stabilitāti. Tāpat, strādājot Valgā, vienas maiņas garums pārsvarā ir 8 stundas, bet Valkā ir uzņēmumi, kuros vienas maiņas garums ir 24 stundas. Gan Igaunijas, gan Latvijas uzņēmēji uzskata, ka reģionā piedāvājamās **darbavietas galvenokārt ir domātas vienkāršo darbu darītājiem**. Gan Valgā, gan Valkā darbojas vairāki ar ražošanu saistīti uzņēmumi, kuros nepieciešami darbinieki dažādos ražošanas etapos. Tas arī ir viens no iemesliem, kādēļ starp vienkāršā darba darītājiem Valgas pilsētā ir daudz cilvēku no Latvijas.

Valgas-Valkas reģionā **trūkst dažādu jomu speciālistu, inženieru un citu darbinieku**, kas būtu spējīgi darboties vietējās dzīves attīstībā. Tas ir viens no iemesliem, kāpēc **uzņēmēji un darba devēji kvalificētus darbiniekus meklē ārpus Valgas-Valkas reģiona**. Situācija īpaši sarežģīta kļūst gadījumos, kad nepieciešams kādas konkrētākas nozares speciālists ar attiecīgām zināšanām un tāda vietējā līmenī vispār nav. **Lai sameklētu darbiniekus, uzņēmēji ir kontaktējušies arī ar universitātēm** un pētījuši, vai un cik daudz cilvēku ar nepieciešamajām prasmēm un zināšanām Valgas un Valkas pilsētās vispār ir. Diemžēl šajā gadījumā noteicošo lomu tomēr spēlē **zemais algu līmenis reģionā un reģiona tēls**, kas nevilina cilvēkus kandidēt uz darbavietām vai pieņemt darba piedāvājumus.

Pētījuma gaitā noskaidrots, ka Valgas-Valkas reģionā uzņēmēji, lai sameklētu atbilstošu darbaspēku, ir paplašinājuši darbinieku meklējumus gan pāri robežai, gan tālāk savā valstī. Darba devēji ir ar mieru papildus ieguldīt, lai atrastu speciālistus, nodibinātu darba attiecības un saglabātu tās. Piemēram, vairāki **vietējie Igaunijas uzņēmumi nodrošina autobusus**, kas noteiktā pulksteņlaikā un vietā uzņem darbiniekus un aizved viņus uz darbavietu. Transporta izmantošana pierobežas zonās dzīvojošajiem cilvēkiem ir labs darba nosacījums, citādi daudzi cilvēki būtu bezdarbnieka statusā un viņu iztika būtu apgrūtināta.

Pēc Valgas uzņēmēju teiktā, par cēloni šādai situācijai reģionā var būt **Valgas apriņķa Profesionālās izglītības centrā piedāvātās specialitātes**, kas neatbilst reģiona vajadzībām un iespējām, tādēļ **audzēkņi savā mājvietā neatrod darbavietu un ir spiesti aizbraukt**. Valgas apriņķa Profesionālās izglītības centrā var apgūt šādas specialitātes: aprūpētājs, pavārs, pavāra palīgs, kokapstrādes darbagalda operators, būvgaldnieks, darbu vadītājs, galdnieks (2 gadu un 3 gadu programma), motorizēto transportlīdzekļu tehniķis, bērnu aukle, loģistikas speciālists, loģistikas speciālista palīgs, pārdevējs-klientu apkalpotājs, flīzētājs, podnieks-zellis, krāsotājs, apkopes personāls, mīksto mēbeļu ražotājs, motorizēto transportlīdzekļu diagnostikas speciālists, viesnīcas apkalpojošais personāls, pārvadājumu vadītājs, apkalpotājs ēdināšanas jomā, skursteņslauķis, virtuves palīgs.⁴⁸Pēc uzņēmēju vērtējuma, Valgas apriņķa Profesionālās izglītības centrā vairāk būtu jāpiedāvā specialitātes, kas saistītas ar reģionā esošajiem lielajiem uzņēmumiem un atbilst nepieciešamā darbaspēka nodrošinājumam. Tas nozīmē, ka mācību programmām vajadzētu būt virzītām uz **specialitātēm, kas saistītas ar kokapstrādi un metālapstrādi, un jāpalielina audzēkņu skaits šajās mācību programmās**. Ņemot vērā apstākli, ka Valgas-Valkas reģionā vērojama gan iedzīvotāju skaita, gan arī pakalpojumu sasniedzamības samazināšanās, vietējiem jauniešiem

⁴⁸ “Iepazīstināšana ar specialitātēm” (2018) Valgas apriņķa Profesionālās izglītības centrs <http://www.vkok.ee/sisseastujale/erialade-tutvustused/>

trūkst pietiekamu iemeslu, lai paliktu uz vietas. Pētījuma otrajā posmā intervētie Valgas jaunieši atzīst, ka ir radies tāds kā psiholoģisks spiediens, jo visu laiku tiek runāts par jauniešu aizplūšanu. Šādas tendences rezultātā aizbrauc sava aroda speciālisti, līdz ar to cieš darba tirgus un tiek bremsēta tā attīstība .

„Es domāju, ka vismaz jauniešiem tas ir viens no būtiskiem aizbraukšanas iemesliem, vienkārši psiholoģiskais efekts – ja visi citi brauc projām, tad šķiet, ka paliksi viens, jo lielākā daļa draugu un paziņu dodas meklēt laimi citur. Līdz ar to viena no prioritātēm varētu būt tēla veidošana – patiesībā tavs draugs paliek Valkā, paliec tu arī, jo šeit ir jaunas un interesantas nākotnes iespējas – vai kaut kā tamlīdzīgi.” (Valgā dzīvojoša jaunieša komentārs)

5. Citi būtiski reģiona attīstību ietekmējoši faktori

Šajā sadaļā aplūkotas tēmas, kas ir netieši saistītas gan ar uzņēmējdarbības vidi, gan arī pārrobežu darbaspēka plūsmu, tomēr tās konkrēti neietekmē jomu kā tādu. Dati, kas attiecas uz nākamajām tēmām, galvenokārt iegūti mērķgrupu intervijās, fokusa grupu tikšanās reizēs un apstiprināšanas semināros.

5.1. Valgas-Valkas dvīņu pilsētas centra attīstība

Papildus dažādiem darba tirgus pakalpojumiem reģiona attīstībā nozīmīgs ir projekts “Valgas-Valkas dvīņu pilsētas centra attīstība”. To īstenojot, Valgas un Valkas fiziskā sasaiste kļūs vēl ciešāka un tiks radīts jauns pārrobežu pilsētu centrs. Tāpat projekta ietvaros tiks attīstīta piemērota uzņēmējdarbības vide, lai piesaistītu privātās investīcijas, atbalstītu uzņēmējdarbību un veicinātu pārrobežu sadarbību. **Pie robežas plānots izveidot arī gājēju ielu**, kas ved no vienas pilsētas uz otru. Abas aktivitātes ir orientētas uz reģiona kopīgu attīstību un tūrisma veicināšanu.⁴⁹ Plānojot nākotnes aktivitātes, Valkas pašvaldība ir paudusi nepieciešamību radīt **kopīgu Valkas-Valgas sabiedrisko transportu, kā arī izveidot biznesa inkubatoru un tūrisma centru**. Vajadzību pēc abu pilsētu kopīgas autobusa līnijas vairākkārt minēja arī pētījuma otrajā posmā intervētie uzņēmēji un darbinieki.

“Autobusa jautājums ir aktuāls jau kopš 2005.gada, tomēr joprojām nav atrisināts. To nevar ietekmēt tikai pilsētas vadība.” (Valgas uzņēmējs par kopīgu autobusa līniju)

5.2. Informācijas kanāli un sadarbība

Vietējās pašvaldības, darba tirgus pakalpojumus piedāvājošās iestādes un citas iesaistītās puses aizvien vairāk sadarbojas, lai paplašinātu vietējo uzņēmēju un darba devēju zināšanas par reģiona piedāvātajām iespējām. Intervijās iegūtie dati ļauj secināt, ka situācija ir uzlabojusies, jo **aizvien vairāk cilvēku zina par piedāvātajām iespējām**. To apstiprina arī Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda regulāri veiktais pētījums, pēc kura datiem ar katru gadu pieaug informācijas pieejamība un apmierinātība ar pieejamajiem pakalpojumiem.⁵⁰ Tomēr darba devēji atstāj neizmantotas reģionā radītās iespējas uzņēmējdarbības vides un darbaspēka plūsmas veicināšanai. Kā iepriekš jau minēts, Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds ir radījis īpašas iespējas uzņēmējiem, kas nodarbina pārrobežu darbiniekus. Pakalpojumu izmantošanas statistika rāda, ka diezgan neliels skaits uzņēmēju ir izmantojuši esošās iespējas. Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda pārstāvji pauž viedokli, ka tā pierobežas nodaļās ir pieaugusi darba slodze. Tas saistīts ar pastiprināto pārrobežu darbaspēka plūsmu, kā rezultātā darbiniekiem vairāk nepieciešams veikt **konsultatīvo un informatīvo darbu**. Līdz ar to pašvaldībām, Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fondam un

⁴⁹<http://www.valgalv.ee/et/Linnakodanikule/Projektid-ja-arengukavad/Teostamisel-projektid/Valga-Valka-kaksiklinna-arendamine>

⁵⁰ "Darba devēju apmierinātība ar Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda darbu" (2017) Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds

https://www.tootukassa.ee/sites/tootukassa.ee/files/aruanne_tooandjate_rahulolu_tootukassa_tooga_2017.pdf

citām iesaistītajām pusēm nepieciešams rast vairāk iespēju un līdzekļu, lai panāktu, ka cilvēki ir informēti par esošajiem pakalpojumiem un tos izmanto. Pētījuma otrajā posmā vietējie iedzīvotāji un uzņēmēji norādīja, ka informācijas apmaiņa par iespējām ir arvien uzlabojusies, šai ziņā apkārtnes uzņēmējiem nebija sūdzību.

Gan Valgas, gan Valkas pilsētas uzņēmēji un strādājošie **kā galveno informācijas avotu par uzņēmējdarbību izmanto pašvaldību mājaslapas, nodarbinātības dienestu mājaslapas un vienoto laikrakstu "Darbs Valgā-Valkā"**. Valkas pilsētas pārstāvji kā svarīgus informācijas avotus minēja arī **leņķumu dienestu, Zemes dienestu, Darba inspekciju un notārus**. Gan pārrobežu darbinieki, gan darba devēji un uzņēmēji par vienu no Valkas-Valgas reģiona priekšrocībām uzskata **ātru savstarpējo lietu kārtošanu un noformēšanu starp dažādām iesaistītajām pusēm**. Ņemot vērā, ka runa ir par mazu kopienu, ziņas par darbavietām, ar uzņēmējdarbību saistītām problēmām un cita svarīga informācija tiek nodota mutiski. Līdz ar to informācija nonāk līdz dažādām iesaistītajām pusēm ātri, kas ļauj pasteidzināt birokrātiskos procesus un nepieciešamības gadījumā atrisināt problēmas. Lielākoties šādas situācijas ir saistītas ar jaunu uzņēmumu pārceļšanos Valkas-Valgas reģionā, kā rezultātā pašvaldību vadītāji, Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds un Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra ir izveidojuši ciešu **sadarbību telpu meklēšanai, atļauju un vajadzīgās informācijas izsniegšanai**. Par lietu kārtošanas ātrumu atzinīgi izteikušies ārvalstu uzņēmēji, kas, pētot apkārtnes iespējas, bijuši pārsteigti, ka tikšanos ar pašvaldības vadītāju iespējams noorganizēt ar vienu telefona zvanu tajā pašā dienā.

5.3. Marginalizācija un tēls

Tā kā iedzīvotājiem ir tendence aizplūst no Igaunijas un Latvijas pierobežas rajoniem uz lielākajām pilsētām, iedzīvotāju skaits apkaimē būtiski samazinās. Projām no Valkas un Valgas pārceļas arī dažādas valsts iestādes un pakalpojumi, kā rezultātā iedzīvotājiem nav iespējas saņemt visus pakalpojumus dzīvesvietā. Šobrīd Valgas pilsētā ir vairāk dažādu iestāžu un pakalpojumu, kas pieejami iedzīvotājiem. **Valkas pilsētā nav neviena bankas norēķinu centra vai filiāles**, līdz ar to tur dzīvojošajiem nav iespēju izņemt naudu no sava bankas konta. Situācijas uzlabošanai Valkas pašvaldība ir izveidojusi kredītapvienību, kas savu darbību uzsāka 2019. gada 1. februārī. Tās mērķis ir radīt iespējas piešķirt kredītus Valkas pilsētā.

"Kas patiešām ir absurdi – Valkā nav bankas. Ja es sāktu attīstīt jaunu biznesu, man nebūtu iespējas to darīt šeit, jo komerciālās telpas, kas tiek piedāvātas no pašvaldību vai no privātā sektora puses, ir dārgas un sliktā stāvoklī." (Latvijas uzņēmuma pārstāvis par bankas filiāles trūkumu Valkā)

Gan Valgas, gan Valkas iedzīvotājiem svarīga iestāde ir Valgas slimnīca, kuras pakalpojumus izmanto arī daudz Latvijas iedzīvotāju. Tā kā Latvijas puses pierobežas iedzīvotājiem viņu valsts slimnīca atrodas tālu un tajā ir garas pieraksta rindas, **Valgas slimnīcas pakalpojumus tās tuvuma un kvalitatīvās aprūpes dēļ izmanto pacienti gan no Valgas, gan Valkas pilsētās**. Pētījuma otrajā daļā noskaidrojās, ka daudzi vietējie ir sašutuši par Valgas slimnīcas dzemdību nodaļas slēgšanu⁵¹ un uzskata to par lielu zaudējumu pilsētai.

"Dzemdību nodaļai būtu jābūt, jaunieši nevar šeit veidot ģimenes, jo šeit nevar dzemdēt. Braukt uz kādu attālāku vietu taču ir ļoti sarežģīti. Un visiem nav vienādu iespēju. Iespējas bija vienlīdzīgas, pirms nolēma dzemdību nodaļu slēgt." (Valgas uzņēmējs par dzemdību nodaļas slēgšanu)

"Valgas slimnīcas tēma ir sāpīga abām pilsētām. Šeit pilsētas vadībām vajadzēja cīnīties, nav skaidrs, kādēļ beidzās šādi." (Valgas uzņēmējs par dzemdību nodaļas slēgšanu)

Vietējie iedzīvotāji un uzņēmēji novērojuši, ka iestāžu slēgšana vai pakalpojumu izbeigšana negatīvi tiek atspoguļota masu **medijos**, kā rezultātā cilvēkiem veidojas slikts priekšstats par šo apvidu. Piemēram, latvieši uzskata Valkas pilsētu drīzāk par mazu pierobežas ciemu, kaut arī patiesībā iedzīvotāju skaits Valgas-Valkas reģionā ir lielāks nekā lielākajā daļā Latvijas pilsētu. Tāpat cilvēkiem ir radies iespaids, ka Valka atrodas ļoti tālu no Rīgas, kaut arī tā patiesībā ir tuvāk galvaspilsētai nekā vairākas citas lielās pilsētas. Līdzīgi

⁵¹ <https://www.err.ee/744851/valga-haigla-noukogu-otsustas-sunnitusosakonna-sulgeda>

kā Valku, arī Valgu bieži vien izjūt kā vecu dzelzceļa malā izveidojušos pilsētu, lielākajai daļai nav priekšstata par tur notiekošo attīstību – paplašinātām sporta iespējām, atjaunotu skolu, Valgas kultūras un interešu centru, rātsnamu utt. Pilsētas tēls ir būtiski uzlabojies un vēl daudz mainīsies nākamajos gados, tomēr apkaimē ir vēl daudz tukšu un pamestu ēku, kas liedz saskatīt paveikto. Šis ir viens no iemesliem, kāpēc no robežas tālāk dzīvojošie nepamana Valgas-Valkas reģiona potenciālu un attīstības iespējas.

“Pēdējā laikā medijos Valka ir atspoguļota negatīvā gaismā un neobjektīvi.” (Valkas fokusa grupas dalībnieks)

“Pilsētas tēls nav skaists, vizuālā uztvere ir svarīga. Valga ir paturējusi vēsturisko daļu, bet tā nav pievilcīga jauniem uzņēmumiem. Vajadzētu 30% nojaukt un vietā uzcelt jaunas un skaistas biroju ēkas.” (Valgas uzņēmējs par pilsētas vizuālo tēlu)

Pēdējo gadu laikā Valkas un Valgas tēla veidošanā nozīmīgu lomu ir spēlējusi valstu atšķirīgā alkohola akcīzes politika, kas nešaubīgi ir izdevīgāka un dod lielākus ieņēmumus Latvijai, jo galvenā klientūra veidojas no Igaunijā dzīvojošajiem. Diemžēl pētījuma gaitā atklājās, ka akcīzes tēma un alkohola cenu atšķirības rada negatīvu priekšstatu par Valkas-Valgas reģionu, kā rezultātā daudziem liekas, ka vietējie iedzīvotāji patērē daudz alkohola. Atkal ir izveidojusies situācija, kurā, no vienas puses, vietējie iedzīvotāji ir apmierināti, ka **pierobežas tirdzniecība rada darbavietas un ienākumus**, bet, no otras puses, iedzīvotāji ir dusmīgi par “alkohola tūristiem”, kas pilsētai pievērš nevajadzīgu uzmanību un negatīvu vērtējumu.

5.4. Ar nekustamo īpašumu un apdzīvojamajām telpām saistītās problēmas

Viens no izplatītākajiem veidiem uzņēmumu paplašināšanā un investīciju veikšanā ir **aizņēmuma pieprasīšana bankā**, tomēr reģionā esošajiem uzņēmējiem tā ir viena no lielākajām problēmām. Valga atrodas 245 kilometru attālumā no Tallinas, 89 kilometru attālumā no Tartu⁵², bet Valka atrodas 155 kilometru attālumā no Rīgas un 42 kilometru attālumā no Valmieras⁵³. Kā Igaunijā, tā Latvijā galvaspilsētu un citu lielpilsētu apkārtnē kļūst aizvien vilinošāka, līdz ar to tālāk esošajos reģionos pazeminās arī nekustamo īpašumu vērtība.⁵⁴ Valkas-Valgas reģionā **to cenas ir ļoti zemas**, tādēļ, ņemot aizdevumu bankā, nekustamā īpašuma vērtība ir pārāk niecīga ķīlai. Piemēram, komercplatību kvadrātmetra cena Valgā ir gandrīz 8 reizes mazāka nekā Tallinā un Tartu, 2,5 reizes mazāka nekā Viljandi un 2 reizes mazāka nekā Veru.⁵⁵ Kā Valgas, tā arī Valkas uzņēmējiem bankām ir ļoti grūti pierādīt uzņēmumu uzticamību un ilgtspējību. Tā rezultātā uzņēmēju un darba devēju iespējas veikt investīcijas ir ierobežotas, kādēļ arī vietējiem darba devējiem ir problemātiski attīstīt uzņēmumus un reģionā radīt jaunas darbavietas. Tāpat Valgas vietējā kredītapvienība uzskata, ka kredītiestādes tomēr cenšas būt pēc iespējas elastīgākas un nodrošina iespējas ar uzņēmumiem, kā arī vajadzības gadījumā palīdz samekēt galvojuma iespējas. Pēc kredītiestādes pārstāvju vārdiem, šādos gadījumos mēdz būt vairāk formalitāšu, tomēr, ja vien iespējams, potenciālajiem uzņēmējiem kredītiestādes nāk pretī un iedrošina izpētīt finansēšanas iespējas.

Vienistabas un divistabu dzīvokļus ar malkas apkuri var iegādāties lētāk – par 1800-5000 eiro.⁵⁶ Pārrobežu darbaspēkam plūstot Valgas virzienā, daudzi Valkas iedzīvotāji vēlas deklarēt dzīvesvietu Igaunijā, lai saņemtu lielākas algas un dažādus pabalstus. Diemžēl dzīvesvietas deklarēšanas priekšnosacījums ir

⁵² “Attālumi starp pilsētām” <http://app.tarktee.ee/kaugus.php>

⁵³ “Valmiera parish — Valka Municipality” <http://ee.toponavi.com/166104-153497>

⁵⁴ “Nekustamo īpašumu tirgus nomaļajos reģionos izmiris” (2016) Männistu, M.

<https://www.aripaev.ee/uudised/2016/02/26/kinnisvarainvesteering-valjaspool-tallinna--enesetapp-voi-kullaauk>

⁵⁵ [http://kinnisvaraportaalkv-](http://kinnisvaraportaalkv-ee.postimees.ee/?act=statsAvgPrice.main&deal_type=7&start_date_year=2016&start_date_month=6&end_date_year=2018&end_date_month=6&county1=1&parish1=421&city1=0&county2=13&parish2=453&city2=0)

[ee.postimees.ee/?act=statsAvgPrice.main&deal_type=7&start_date_year=2016&start_date_month=6&end_date_year=2018&end_date_month=6&county1=1&parish1=421&city1=0&county2=13&parish2=453&city2=0](http://kinnisvaraportaalkv-ee.postimees.ee/?act=statsAvgPrice.main&deal_type=7&start_date_year=2016&start_date_month=6&end_date_year=2018&end_date_month=6&county1=1&parish1=421&city1=0&county2=13&parish2=453&city2=0)

⁵⁶ “Postimees: „Valgas nekustamā īpašuma cenām neliela pieaugoša tendence” (2018) Pindi Kinnisvara <http://www.pindi.ee/2018/01/19/postimees-valga-kinnisvara-hinnad-on-vaikeses-tousutrendis/>

dzīvesvietas esamība Igaunijā. Tas radījis nekustamā īpašuma tirgū situāciju, ka jau vairākus gadus nav iespējams atrast vienistabas un divistabu dzīvokļus, un mākleriem ir garas gaidītāju rindas uz šādiem dzīvokļiem. Teikto apstiprina arī tas, ka 2017. gadā pusi no Igaunijas nekustamā īpašuma firmas "Pindi kinnisvara" dzīvokļu pirkumiem veica Latvijas puses iedzīvotāji, kas vēlējās oficiāli reģistrēties Igaunijā. Šādas tendences turpināšanos apkārtne nekustamā īpašuma aģentūras "Pindi Kinnisvara" pārstāvis apstiprināja arī pētījuma otrajā posmā notikušajā fokusa grupā. Turklāt daudzi latvieši savu dzīvi pastāvīgi saista ar Igauniju, jo meklē nekustamo īpašumu pirkšanai, ne tikai īrei.

"Varam apstiprināt, ka iepriekš latviešu klienti vairāk interesējās par īres tirgu, bet nu pārējie īpašumus un saista savu dzīvi ar Igauniju pastāvīgi." ("Pindi kinnisvara" pārstāvis)

Lai kavētu iedzīvotāju aizplūšanu uz Valgu, Valkas pašvaldība ir **palielinājusi nekustamā īpašuma nodokli** cilvēkiem, kam pieder nekustamais īpašums Valkas pilsētā, kaut arī oficiāli tie ir deklarējuši dzīvesvietu citur. Jauno nosacījumu dēļ cilvēkiem nepieciešams apsvērt, vai dzīvesvietas deklarācija citā valstī dod pietiekami daudz priekšrocību, vai turpināt darbu otrā valstī vai ne. Valgas pilsēta nav ieviesusi papildu nosacījumus, jo lielākā daļa šāda veida darbaspēka aizplūst uz Igaunijas lielākajām pilsētām un salīdzinoši maz ir to, kuru darbavietas ir Valkā. Tomēr Valgas pilsēta ir bijusi pretimnākoša no Latvijas puses pārnākušajiem iedzīvotājiem un vajadzības gadījumā piedāvājusi padomu un kontaktus, lai cilvēki atrastu sev **piemērotu dzīvesvietu** un pēc tam varētu oficiāli reģistrēties Igaunijā.

5.5. Atbalsts reģiona līdzsvarotai attīstībai

Valgas un Valkas iedzīvotāju ikdienas dzīve ir visās jomās cieši saistīta, diemžēl kopīgā reģiona attīstībai, sadarbībai un pakalpojumu piedāvāšanai šķēršļus rada **dažādi noteikumi un tiesību akti**. Gan vietējo pašvaldību, gan Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda, gan Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūras līmenī ir **plānoti dažādi pārrobežu projekti**, kaut arī to īstenošanu traucē tiesību aktu radītās atšķirības. Piemēram, Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūrai nav iespējams piedāvāt visus tos pašus pakalpojumus, ko piedāvā Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds Valgas pilsētā. Tāpat vietējās pašvaldības nav saņēmušas **līdzekļus kopīgu izglītības, sociālās un veselības aprūpes projektu īstenošanai**, jo Igaunijas un Latvijas valdības nav ieinteresētas finansēt šiem nolūkiem veidotus projektus. Kaut gan ir centieni attīstīt gan Valgas, gan Valkas pilsētu, ir dažādi ierobežojoši apstākļi un ar tiem saistīti traucējumi ilgtermiņai attīstībai un uzņēmējdarbības atbalstam. Pētījuma otrajā posmā intervētie atkārtoti minēja, ka šajā ziņā būtisku pārmaiņu nav un valstu savstarpējā sadarbība joprojām ir nepilnīga.

"Valdībām nav motivācijas. Piemēram, gadījums ar dzemdību nodaļu – tās nespēja panākt vienošanos par cenām. Vienīgais risinājums iespējams valstiskā līmenī, tas palīdzētu arī tēla veidošanā. Ja vien šeit varētu izmantot kādu īpašu sviru, kādas citur nav. Šobrīd valsts robeža uzliek absurds šķēršļus. Nevar neko apkārt celt, jo mācību braucienus nav atļauts veikt ārpus valsts robežām. Reģions būtu jāuzlūko kā viens vienots." (Valgas fokusa grupas dalībnieks)

"Aktualizētās problēmas ir valsts mēroga jautājumi, kas saistīti ar valdības vispārējo politiku attiecībā uz reģiona attīstību." (Valkas uzņēmējs)

III DAĻA. PĒTĪJUMA REZULTĀTI

Pētījuma trešajā daļā ir aprakstīti pētījuma rezultāti SVID analīzes veidā.

6. Valgas-Valkas reģiona stiprās puses un nepieciešamie uzlabojumi

Šajā sadaļā ir rezultāti par pētījumā apkopoto informāciju, un svarīgākais atspoguļots SVID analīzes veidā, akcentējot Valgas-Valkas reģiona uzņēmējdarbības vides stiprās puses un nepieciešamos uzlabojumus (16. tabula) un parādot pārrobežu darbaspēka plūsmu (17. tabula).

16. tabula: Valgas-Valkas reģiona uzņēmējdarbības vides stiprās puses un nepieciešamie uzlabojumi

	Reģiona stiprās puses un iespējas	Reģiona vājās puses un nepieciešamie uzlabojumi
Atbalsta un finansējuma iespējas uzņēmējiem	<ul style="list-style-type: none"> Izmantojot vietējās pašvaldības vai nodarbinātības dienestus, gan Valgā, gan Valkā uzņēmumiem ir iespēja pieteikties dažāda veida finansiālajam atbalstam uzņēmējdarbības uzsākšanai vai pārrobežu darbaspēka piesaistīšanai. 	<ul style="list-style-type: none"> Vietējo pašvaldību un nodarbinātības dienestu piedāvāto atbalstu izmanto maz galvenokārt zemas informētības dēļ. Reģiona uzņēmēji kā būtisku attīstības šķērslī izjūt finansējuma iespēju trūkumu. Dažādi abu valstu piedāvātie finansējumi maziem uzņēmumiem ir grūti pieejami, savukārt aizdevumam no bankas nepietiek ar nekustamo īpašumu kā ķīlu, jo tā vērtība reģionā ir zema. Uzņēmējiem piedāvātais atbalsts, finansējuma iespējas un pieteikšanās nosacījumi pēc savas būtības atšķiras Valgā un Valkā, kas rada apjukumu uzņēmējos un nevienlīdzīgu konkurenci.
Vietējo pašvaldību un atbalsta organizāciju sadarbība ar uzņēmējiem	<ul style="list-style-type: none"> Valgas vietējās pašvaldības un Valgas apriņķa Attīstības aģentūras informācijas dienas un konsultācijas ir guvušas pozitīvu rezonansi, ir uzlabota informācijas pieejamība un paplašinātas zināšanas par dažādām attīstības iespējām. Valgas un Valkas vietējās pašvaldības atbalstoši iesaistās uzņēmējiem radušos 	<ul style="list-style-type: none"> Valkā trūkst regulāras sadarbības starp valsts iestādēm un uzņēmējiem, līdz ar to Valkas uzņēmēji, iespējams, ir daudz mazāk informēti par piedāvātajām iespējām.

	Reģiona stiprās puses un iespējas	Reģiona vājās puses un nepieciešamie uzlabojumi
	<p>problēmu risināšanā un izmanto arī personisko komunikāciju.</p>	
Vienota uzņēmējdarbības vide	<ul style="list-style-type: none"> • Atrodoties pierobežā, vietējiem uzņēmumiem ir iespējas meklēt gan piegādātājus, gan klientus no kaimiņvalsts, kas veicina uzņēmuma attīstību. • Ņemot vērā, ka abas pilsētas atrodas viena otrai blakus un savstarpēji ir cieši saistītas, piedāvājot gan publiskā, gan privātā sektora pakalpojumus, reģionā ir iespējams rēķināties ar abu pilsētu iedzīvotāju un uzņēmējdarbības vides pieprasījumu. • Uzņēmējiem ir iespēja darbības uzlabošanai izmantot savā labā atšķirības Igaunijas un Latvijas likumdošanā un cenās (piemēram, Latvijas uzņēmējiem var būt vienkāršāk nodibināt uzņēmumu Igaunijā; savukārt Igaunijas uzņēmējiem var būt izdevīgāk iepirkt izejvielas no Latvijas). • Atrašanās vietas dēļ uzņēmējiem ir vairāk pārrobežu darījumu, kas ļauj lielākā mērā izmantot 0% PVN un tādējādi nodrošināt stabilāku naudas apgrozījumu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Atšķirības valstu likumdošanā un cenu līmenī rada nevienlīdzīgu konkurenci starp Valgas un Valkas uzņēmējiem, kā rezultātā var būt sarežģīti iekļūt kaimiņvalsts tirgū. • Kaut arī reģionā ir iespējas pakalpojumu vienlaicīgi piedāvāt abu pilsētu iedzīvotājiem un uzņēmējiem, reģions kopumā netiek uztverts kā viens veselums. • Valkas un Valgas vietējās pašvaldības dažādos veidos katra par sevi cenšas atdzīvināt uzņēmējdarbības vidi, taču būtu jāsadarbojas un jāstrādā kopīgu mērķu vārdā.

17. tabula: Valgas-Valkas pārrobežu darbaspēka plūsmas stiprās puses un nepieciešamie uzlabojumi

	Reģiona stiprās puses un iespējas	Reģiona vājās puses un nepieciešamie uzlabojumi
Vidējā alga un sociālās garantijas	<ul style="list-style-type: none"> Reģiona iedzīvotājiem ir daudz plašākas iespējas atrast piemērotu darbavietu, pateicoties divu pilsētu atrašanās vietai blakus. Valkas iedzīvotājiem galvenokārt priekšrocības dos iespējas atrast labāk apmaksātu darbu un tam papildus izmantot Igaunijas sociālās sistēmas pakalpojumus. 	<ul style="list-style-type: none"> Tā kā Valgā un Valkā algu līmenis ir atšķirīgs, reģionā strādājošie dod priekšroku darbam Valgā, līdz ar to rodas nevienlīdzīga konkurence starp divu pilsētu darba devējiem piemērotā darbaspēka nodrošināšanā. Reģiona uzņēmēji ir spiesti maksāt papildus, sedzot transporta izdevumus atbilstoša profila darbiniekiem no tālākām vietām. Lai izmantotu Igaunijas sociālās apdrošināšanas un veselības aprūpes sistēmas piedāvātos labumus un pakalpojumus, nepieciešama dzīvesvietas deklarēšana Valgas pilsētā. Tā rezultātā izveidojusies situācija, ka Valgas nekustamā īpašuma tirgus nespēj piedāvāt atbilstošu dzīvesvietu, bet atrastie dzīvokļi tiek izmantoti tikai dzīvesvietas deklarēšanai.
Pretruna darba tirgū	<ul style="list-style-type: none"> Gan Valgas, gan Valkas pilsētas rūpniecības un ražošanas uzņēmumu piedāvātās darbavietas ir piemērotas strādājošajiem no Valkas puses, paplašinot viņu darba iespējas. 	<ul style="list-style-type: none"> Vietējo iedzīvotāju kopiena noveco, pieaug iedzīvotāju skaits ar ierobežotām darbaspējām, un jaunieši pārsvarā aizplūst no reģiona, līdz ar to darba devējiem ir grūti atrast nozares speciālistus un darbiniekus ar augstāku kvalifikāciju. Savukārt vecāka gadu gājuma strādājošajiem nav iespēju atrast sev piemērotas darbavietas.
Svešvalodu zināšanas	<ul style="list-style-type: none"> Valgas-Valkas kopienu pastāvīgo sakaru rezultātā daži vietējie zina kaimiņvalsts valodu vai pārvalda krievu valodu, kas sniedz plašākas iespējas darbavietas atrašanai. 	<ul style="list-style-type: none"> Atbilstošu svešvalodu zināšanu trūkums ierobežo pārrobežu darba meklētājiem potenciālo darbavietu izvēli, jo augstākas kvalifikācijas darbavietas prasa atbilstoša līmeņa igauņu vai latviešu valodas zināšanas. Svešvalodu prasmju trūkuma dēļ pārrobežu darbaspēkam bieži ir problēmas saņemt svarīgus pakalpojumus vai darba attiecībās

	Reģiona stiprās puses un iespējas	Reģiona vājās puses un nepieciešamie uzlabojumi
		<p>saprast savus darba pienākumus un tiesības.</p> <ul style="list-style-type: none"> Zemas valodas zināšanas vai to trūkums ierobežo iespējas piedalīties Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda, darba devēja vai citu piedāvātajos apmācībuursos.
Vietējo pašvaldību un Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda un Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūras atbalsta pasākumi	<ul style="list-style-type: none"> Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļa piedāvā dažādus speciāli vietējam pārrobežu darbaspēkam domātus pakalpojumus, kas veicina Valkas darbaspēka integrāciju Valgā. Valgas un Valkas vietējo pašvaldību, kā arī Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda un Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūras organizētie darba gadatirgi un izdotais speciālais laikraksts tiek plaši izmantoti un paaugstina zināšanas par apkāmes darba tirgus iespējām. Reģiona darbinieki un uzņēmēji augstu vērtē pieejamos un izmantojamos informācijas kanālus. 	<ul style="list-style-type: none"> Vietējo pašvaldību un Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda piedāvātās darbinieku un darba devēju datu bāzes izmanto galvenokārt vienkāršā darba strādnieku atrašanai. Trūkst konkrētu pasākumu, lai speciālistus un kvalificētu darbaspēku piesaistītu apkārtnē un savestu kopā ar atbilstošajiem darba devējiem.
Reģiona tēls	<ul style="list-style-type: none"> Valgas un Valkas pilsētas pēdējo gadu laikā veikušas un plānojušas nozīmīgas investīcijas pilsētu centra uzlabošanā, tā padarot vietējo vidi interesantāku un piedāvātās iespējas daudzveidīgākas. 	<ul style="list-style-type: none"> Vispārīgās zināšanas par reģiona pēdējo gadu attīstību un piedāvātajām iespējām ir zemas, līdz ar to potenciālajiem tūristiem, iedzīvotājiem vai uzņēmējiem ir izveidojies diezgan negatīvs priekšstats par reģionu.

7. Kopsavilkums un ieteikumi attīstības iespēju atbalstam

Šī pētījuma mērķis bija Valgas-Valkas reģiona uzņēmējdarbības vides un darbaspēka plūsmas pašreizējās situācijas precīza atainošana pēc vienotiem kritērijiem, vienlaikus akcentējot reģiona stiprās puses, norādot problēmas un ieskicējot attīstības iespējas. Pētījums tika veikts divos posmos — pirmajā posmā galvenais mērķis bija situācijas izvērtēšana, savukārt otrajā posmā tika noskaidrotas nepieciešamās izmaiņas. Pētījumā izmantotas kvalitatīvās datu vākšanas un analīzes metodes – dokumentu analīze, intervijas, fokusa grupu apspriedes, kuru laikā savāktā informācija tika salīdzināta un analizēta. Balstoties uz visu pētījumā ievāktu datu analīzes rezultātiem, ir sagatavots šis pārskats.

Pētījumā tika iesaistīti vietējo pašvaldību un dažādu profesiju pārstāvji (to skaitā pakalpojumu sniedzēji), reģiona uzņēmēji un vietējie iedzīvotāji. Interviju un fokusa grupu tikšanās rezultātā tapa pārskats, kurā apkopoti reģionā darbojošos uzņēmumu un iedzīvotāju viedokļi un pieredze, akcentējot reģiona stiprās puses un problēmjautājumus.

Interviju laikā vietējās pašvaldības un citas iestādes sniedza informāciju par uzņēmējdarbības vidi, bet vietējie darbinieki dalījās pieredzē pārrobežu nodarbinātības jautājumos. Uzņēmēji puda savu viedokli par abiem tematiem, bet fokusa grupu tikšanās reizēs galvenokārt tika spriests par uzņēmējdarbības vidi, kā arī uz pārrobežu darbaspēka plūsmu. Papildus tika pētīta interviju un fokusa grupu dalībnieku redzējums par situāciju reģionā un perspektīvām. Galvenie nosacījumi, kas ietekmē uzņēmējdarbību, gan pēc uzņēmēju, gan darbinieku domām bāzējas abu valstu likumdošanas atšķirībās. To apstiprināja gandrīz visi interviju dalībnieki, tāpēc tiek gaidīta abu valstu sadarbība un īpaša statusa piešķiršana reģionam. No vietējām pašvaldībām savukārt tiek gaidīta produktīvāka sadarbība un aktīvāks darbs, pilsētas sakārtojot, padarot vizuāli pievilcīgākas un veidojot pozitīvu tēlu.

Turpinājumā izklāstīti priekšlikumi Valgas-Valkas uzņēmējdarbības vides un darbaspēka mobilitātes uzlabošanas atbalstam, ņemot vērā pētījumā norādītos trūkumus. Kompleksa rīcība palīdzētu uzlabot uzņēmējdarbības vidi un situāciju darba tirgū. Priekšlikumi izstrādāti, balstoties uz intervijās iegūto informāciju un savāktu datu analīzes rezultātiem, kā arī uz klausot intervējamo vēlmes. Rezultāti atspoguļo vietējo uzņēmēju un iedzīvotāju izpratni un redzējumu par uzņēmējdarbības vidi un situāciju reģionā, kā arī par vietējo pašvaldību līdzšinējo darbību.

Vispirms minēti ieteikumi, kas domāti “šauru vietu” novēršanai un kas risināmi valsts līmenī, jo tās ir problēmas, ar kurām pašvaldības vienas pašas nevar tikt galā. Tas saistīts ar atšķirībām nomratīvajos aktos un nevienlīdzību attiecībā uz nodokļu likmēm, sociālajām garantijām un darbalgu līmeni. Pēc uzņēmēju un iedzīvotāju domām, pašvaldībām vajadzētu uzstājīgāk pieprasīt valsts iejaukšanos, lai izlīdzinātu nevienlīdzību reģionā.

- 2019. gadā tiek veikts Igaunijas amatpersonu praktiskais pētījums Igaunijas dienvidaustrumu daļā (Pelvas, Valgas un Veru apriņķos)⁵⁷. Tā sauktajā “lauka pētījumā” jeb ekspertu darbā pie kopēja apaļā galda satiekas Igaunijas dienvidaustrumu daļas vietējo pašvaldību darbinieki, aktīvisti, kā arī ierēdņi un ministriju pārstāvji. Tā kā pētījuma gaitā kā galvenie reģiona attīstību traucējošie apstākļi vairākkārt izskanēja valdības intereses trūkums par reģionu un abu valstu likumdošanas atšķirību radītie šķēršļi, ekspertu darba grupā ir labas iespējas tiešā kontaktā pārrunāt jautājumus valsts līmenī. Tajā varētu iesaistīt arī Valkas pašvaldību un pieaicināt uz tikšanos Latvijas valdības pārstāvjus un amatpersonas. Līdzīgus pasākumus kā labu praksi Valkas pašvaldība varētu piedāvāt

⁵⁷ <https://www.rahandusministeerium.ee/et/eesmargidtegevused/regionaalareng-ja-poliitika/ametnike-valitood-kagu-eestis-2019>

arī Latvijas valdībai, ņemot vērā Igaunijas pieredzi un ekspertu grupas darbaietekmi uz reģionu, kā arī izmantojot konkrētās grupas apspriežu rezultātus. Igaunijas un Latvijas sadarbība ir pierobežas rajonam īpaši svarīga un izšķiroša, un šajā virzienā jau ir iestrādes. Noteikti būtu jāturpina dažādi pasākumi, piemēram, Igaunijas-Latvijas sadarbības seminārs⁵⁸.

- Valdību uzmanības piesaistīšanai varētu apsvērt arī kopīgas petīcijas sagatavošanu abu valstu valdībām par dvīņu pilsētām aktuāliem jautājumiem, pievienojot tai abu pašvaldību iedzīvotāju parakstus.
- Otrs galvenais apstāklis, kas pētījuma laikā tika noskaidrots, – **uzņēmēji uzskata, ka vietējās pašvaldības ļoti bieži darbojas atsevišķi viena no otras, līdz ar to uzņēmēji nevar pilnā apmērā izmantot reģiona priekšrocības: ātro robežas šķērsošanu un divu valstu klientus.** Vēl pētījuma gaitā izkristalizējās doma, ka pašvaldību sadarbība ir nepieciešama arī tādēļ, lai piesaistītu abu valstu valdību uzmanību, rodot risinājumu problēmām, ko rada atšķirības normatīvajos aktos. Tiek gaidīts arī, lai pašvaldības sadarbības jautājumos, kas saistīti ar abu pilsētu vienota tēla veidošanu un reputācijas uzlabošanu.
- Sadarbības uzlabošanas nolūkos vietējās pašvaldības varētu izstrādāt vienotus uzņēmējdarbības vides attīstības mērķus, kā arī rīkot ierēdņu darba vizītes uz kaimiņu pašvaldību dažādu sadarbības formu ietvaros, piemēram, rīkojot ēnu dienas, tas varētu notikt arī rotācijas kārtībā. Šādu aktivitāšu mērķis būtu iepazīt otras pašvaldības darbu, kas savukārt radītu priekšnoteikumus sekmīgākai sadarbībai. Vēl vajadzētu izveidot īpašu sadarbības grupu, kuras darba rezultātā tiktu iecelti izpildītāji un atbildīgie, kā arī tiktu radīts kopīgs rīcības plāns ar konkrētām darbībām, termiņiem, rādītājiem un mērķiem. Valgas un Valkas pašvaldību ierēdņu biežāka sadarbība ir arī viens no abu pilsētu attīstības programmās minētajiem mērķiem.
- Pilsētas ainavas un dzīves vides uzlabošanai vajadzētu pastāvīgi būt vienai no prioritātēm abu pilsētu sadarbībā. Ļoti sliktā stāvoklī ir ceļi, to savešana kārtībā būtu svarīgs pasākums, domājot gan par vietējiem iedzīvotājiem, gan arī par pilsētas viesiem. Abas pilsētas savos attīstības plānos ir iekļāvušas arī pilsētas infrastruktūras uzlabošanu, un šajā virzienā darbs būtu jāturpina, jo sakārtota infrastruktūra un pievilcīga vizuālā ainava gan uzlabo uzņēmējdarbības vidi, gan palielina iedzīvotāju (tai skaitā jauniešu) interesi būt un darboties dvīņu pilsētās.
- Uzņēmējdarbības vidi ietekmē arī pilsētu vispārējais tēls, bet, tā kā tas, pēc daudzu domām, šobrīd nebūt nav pievilcīgs, vienai no prioritātēm vajadzētu būt aktīvam darbam pie tēla veidošanas. Iedzīvotāji ir noraizējušies par pilsētas negatīvo atspoguļojumu medijos, tāpēc vietējās pašvaldības varētu uzsākt kampaņu, akcentējot reģiona stiprās puses, tādējādi palīdzot veidot pozitīvu tēlu. Pašvaldību veiktajiem mārketinga pasākumiem vajadzētu būt savā starpā saskaņotiem, tostarp būtu jāizstrādā arī vienoti un pārdomāti preses paziņojumi.
- Būtu jāreklamē, arī ārpus reģiona robežām, veiksmīgie Valkas un Valgas uzņēmumi, piemēram, jāatbalsta uzņēmumu piedalīšanās gadatirgos vai citos pasākumos abu valstu mērogā un starptautiskā līmenī. Šādas aktivitātes palīdzētu plašāku sabiedrības loku iepazīstināt ar dvīņu pilsētām, līdz ar to uzlabojot vispārējās zināšanas un priekšstatu par reģionu. Tas palīdzētu arī vieglāk atrast potenciālos investorus.
- Vietējās pašvaldības varētu igauņu un latviešu sadarbību un savstarpējo sakaru nostiprināšanu izvirzīt par prioritāti. Vienu no iespējam piedāvā, piemēram, ESTLAT-WBL projekts⁵⁹, kura mērķis ir

⁵⁸ https://www.valga.ee/uudised-ja-teated/-/asset_publisher/NdxUP2aDtxzz/content/eesti-lati-koostooseminar-keskendus-valga-valka-piirkonnale

⁵⁹ <https://estlat.eu/en/estlat-results/estlat-wbl.html>

atbalstīt Igaunijas un Latvijas profesionālo skolu audzēkņu pārrobežu plūsmu, lai jaunieši varētu gūt darbavietā balstītu mācību pieredzi kaimiņvalstī.

- Abu pilsētu pašvaldībām vajadzētu aktīvāk piedalīties starptautiskajās programmās un projektos dažādās jomās, piemēram, inovāciju un zinātnes jomā. Šāda iecere jau ir minēta abu pilsētu attīstības programmās, un to noteikti vajadzētu aktīvi turpināt. Zinātnes un inovāciju attīstības nepieciešamību intervijās min arī uzņēmēji.

Daži intervētie un fokusa grupu dalībnieki ieteica konkrētus priekšlikumus sekmīgai abu pilsētu tālākai attīstībai un pārrobežu sadarbības nostiprināšanai.

- Uzņēmēju brokastīm varētu būt mainīgāks dalībnieku sastāvs, uz tām varētu pieaicināt arī ārpus reģiona esošos uzņēmumus. Varētu apsvērt arī brokastu rīkošanu konkrētu sektoru un nozaru uzņēmumiem un speciālistiem.
- Vietējās pašvaldības no saviem līdzekļiem varētu piešķirt krāsu to māju īpašniekiem, kuru mājas fasāde ir sliktā stāvoklī, un prasīt, lai īpašnieki paši savu īpašumu sakārto. Intervētie atcerējās, ka tas jau kādreiz esot darīts.
- Fokusa grupu diskusiju gaitā radās ideja nodrošināt uzņēmējiem tulka-speciālista pakalpojumus, jo novērojumi liecina, ka bieži vien uzņēmēju gatavība palīdzēt darbiniekiem ir niecīga, jo viņi paši nav tik kompetenti, lai tiktu galā ar valstu likumdošanas atšķirību radītajām problēmām.
- Interviju un fokusa grupu pārrunās kā vienu no risinājumiem dalībnieki minēja arī jaunu nekustamo īpašumu radīšanu un jaunu mājokļu piešķiršanu.
- Pilsētas iedzīvotāju savstarpējo saišu stiprināšanai kā labs risinājums tika piedāvāts reģionā atvērt divvalodīgu bērnudārzu. Valodas prasmju apgūšana jau pirmsskolas vecumā tālākā nākotnē nodrošinātu divvalodīgu kopienu, kas savukārt sekmētu darbaspēka plūsmu un varētu novērst šobrīd ar valodas barjeru saistītās problēmas.

Vietējām pašvaldībām tālāk būtu jānosaka prioritātes, lai novērstu konstatētos trūkumus; ir nepieciešams izstrādāt ne vien konkrētas rīcības, bet arī stratēģisko plānu. Kopumā var teikt, ka abas pašvaldības jau daudz ir izdarījušas uzņēmējdarbības vides sakārtošanai un darbaspēka plūsmas sekmēšanai. INTERREG Igaunijas-Latvijas pārrobežu sadarbības programma ir būtiski atdzīvinājusi reģionu un veicinājusi pašvaldību ciešāku sadarbību. Jau uzsāktās un vēl attīstības fāzē esošās iniciatīvas darbojas pareizajā virzienā – to apliecina arī pētījuma rezultāti. Svarīgākajām problēmām, kas kavē reģiona uzņēmējdarbības attīstību, ir lielā mērā valstiska mēroga raksturs, un vietējām pašvaldībām ir ierobežotas iespējas mainīt situāciju uz vietas.

IV DAĻA. PIELIKUMI

8. Pielikums 1 – interviju dalībnieku saraksts

18. tabula: aptaujāto dalībnieku saraksts pētījuma pirmajā fāzē

Kategorija	Amats	Intervijas tips	Intervijas datums
Valgas vietējā pašvaldība	Pagasta priekšsēdētājs	Individuālā	06.03.2018.
	Pagasta priekšsēdētāja vietnieks	Fokusa grupas	12.04.2018.
	Uzņēmējdarbības speciālists	Individuālā, fokusa grupa	06.03.2018
Valgas apriņķa Attīstības aģentūra	Uzņēmējdarbības konsultants	Fokusa grupa	06.03.2018
Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļa	Nodaļas vadītājs	Individuālā Fokusa grupa	13.03.2018
	Konsultants	Fokusa grupa	12.04.2018
Valgas apriņķa Uzņēmēju klubs	Valgas apriņķa Uzņēmēju klubs	Fokusa grupa	12.04.2018
Valgas uzņēmums 1	Personāla vadītājs	Individuālā	13.04.2018
Valgas uzņēmums 2	Darbavieta nav publicēta ⁶⁰	Fokusa grupa	12.04.2018
Valgas uzņēmums 3	Darbavieta nav publicēta	Fokusa grupa	12.04.2018
Valgas uzņēmums 4	Darbavieta nav publicēta	Fokusa grupa	12.04.2018
Pārrobežu darba ņēmējs Valgā 1	Darbavieta nav publicēta	Individuālā	09.04.2018
Pārrobežu darba ņēmējs Valgā 2	Darbavieta nav publicēta	Individuālā	12.04.2018
Valkas vietējā pašvaldība	Pagasta priekšsēdētājs	Fokusa grupa	07.05.2018
	Pagasta priekšsēdētāja vietnieks	Individuālā	07.03.2018
	Attīstības un plānošanas nodaļas vadītājs	Individuālā, fokusa grupa	07.05.2018
	Attīstības un projektu daļas vadītājs	Individuālā, fokusa grupa	07.05.2018
Valkas uzņēmums 1	Darbavieta nav publicēta	Individuālā	07.05.2018
Valkas uzņēmums 2	Darbavieta nav publicēta	Fokusa grupa	07.05.2018
Valkas uzņēmums 3	Darbavieta nav publicēta	Fokusa grupa	07.03.2018
Pārrobežu darba ņēmējs Valkā 1	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	07.05.2018.
Pārrobežu darba ņēmējs Valkā 2	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	07.03.2018.
Pārrobežu darba ņēmējs Valkā 3	Darbavieta nav atklāta	Fokusa grupa	07.03.2018

⁶⁰ Darbavietas nav publicētas pēc intervētāju vēlmēs

19. tabula: aptaujāto dalībnieku saraksts pētījuma otrajā fāzē

Kategorija	Amats	Intervijas tips	Intervijas datums
Valgas vietējā pašvaldība	Komunikācijas vadītājs	Fokusa grupa	28.03.2019.
	Uzņēmējdarbības speciālists	Fokusa grupa	28.03.2019.
	Projektu vadītājs	Fokusa grupa	28.03.2019.
Valgas apriņķa Attīstības aģentūra	Uzņēmējdarbības konsultants	Individuālā	04.02.2019.
Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonda Valgas apriņķa nodaļa	Nodaļas vadītājs	Fokusa grupa	28.03.2019.
	Konsultants	Fokusa grupa	28.03.2019.
Kreditiestāde Valgā	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	03.04.2019.
Transporta uzņēmums Valgā	Darbavieta nav atklāta	Fokusa grupa	28.03.2019.
Nekustamo īpašumu uzņēmums Valgā	Darbavieta nav atklāta	Fokusa grupa	28.03.2019.
Pakalpojumu sniedzējs Valgā	Darbavieta nav atklāta	Fokusa grupa	28.03.2019.
Valgas uzņēmums 1	Darbavieta nav atklāta	Individuālā, fokusa grupa	26.02.2019.
Valgas uzņēmums 2	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	26.02.2019.
Valgas uzņēmums 3	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	27.02.2019.
Valgas uzņēmums 4	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	27.02.2019.
Valgas uzņēmums 5	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	28.02.2019.
Valgas uzņēmums 6	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	28.02.2019.
Valgas uzņēmums 7	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	06.03.2019.
Valgas uzņēmums 8	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	22.04.2019.
Valgas uzņēmums 9	Darbavieta nav atklāta	Fokusa grupa	28.03.2019.
Pārrobežu darba ņēmējs Valgā 1	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	08.03.2019.
Pārrobežu darba ņēmējs Valgā 2	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	17.05.2019.
Valkas vietējā pašvaldība	Attīstības un plānošanas nodaļas vadītājs	Fokusa grupa	17.04.2019.
	Izglītības un kultūras vienības vadītājs	Fokusa grupa	17.04.2019.
	Pilsētas mērs	Fokusa grupa	17.04.2019.
	Sadarbības speciālists	Fokusa grupa	17.04.2019.
Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūra	Darbavieta nav atklāta	Fokusa grupa	17.04.2019.
Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde	Darbavieta nav atklāta	Fokusa grupa	17.04.2019.
Valkas uzņēmums 1	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	15.03.2019.
Valkas uzņēmums 2	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	18.03.2019.
Valkas uzņēmums 3	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	14.03.2019.
Valkas uzņēmums 4	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	21.03.2019.
Valkas uzņēmums 5	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	22.03.2019.
Valkas uzņēmums 6	Darbavieta nav atklāta	Individuālā	22.03.2019.
Valkas uzņēmums 7	Darbavieta nav atklāta	Fokusa grupa	17.04.2019.

9. Pielikums 2 – dati par Valgas un Valkas pilsētas uzņēmumiem dažādās nozarēs 2015.-2018. gadā

20. tabula: dati par uzņēmumiem Valgas pilsētā dažādās nozarēs 2015. gadā

Sektors	Juridisko personu skaits	Apgrozījums	Iekšējais apgrozījums un eksporta summa	Darbinieku skaits	Pamatlīdzekļu iegāde	Valsts nodokļi	Ar darbaspēku saistītie nodokļi	Vidējā darba alga gadā
Publiskā pārvalde un valsts aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana, darbība finanšu un apdrošināšanas jomā	13	8 854	0	8	0	718	0	0
Būvniecība	64	8 703 977	76 984	418	-178 736	1 123 105	780 218	5 154
Administratīvās un palīgdarbības	37	1 583 281	241 151	25	-80 679	48 681	24 962	2 804
Izglītība	28	352 498	0	685	0	530 397	544 292	6 235
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonts	118	37 338 659	9 879 603	952	-184 566	4 119 541	880 723	3 570
Informācija un sakari	21	178 002	16 553	17	-5 708	39 466	22 749	3 774
Darbība nekustamo īpašumu jomā	47	1 940 259	9 950	29	-47 068	115 025	36 894	2 814
Māksla, izklaide un brīvais laiks	81	189 561	0	186	-34 600	72 160	83 211	1 918
Darbība profesionālajā, zinātņu un tehnikas jomā	57	1 623 927	23 726	155	-217 441	475 837	289 983	5 143
Izmitināšana un ēdināšana	26	1 697 343	136 532	111	-2 002	238 704	163 322	3 436
Darbība citās apkalpojošajās jomās	73	519 853	189 150	164	-45 914	135 454	124 264	1 692
Kaln rūpniecība, ūdensapgāde, kanalizācija, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	5	2 372 252	21 954	46	-927 081	-172 789	207 038	9 805
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zveja	22	14 419 403	25 473	116	-155 946	900 648	449 911	7 613
Veselības aprūpe un sociālā aprūpe	21	7 208 215	0	555	-113 208	1 874 488	2 016 259	8 974
Rūpnieciskā pārstrāde	49	61 877 917	23 872 217	1 427	-2 556 975	4 730 144	5 015 297	7 133
Pārvadājumi un uzglabāšana	29	13 308 969	6 342 714	226	-605 771	994 610	499 678	4 712
Nezināms	12	97 772	0	8	-5 400	11 437	5 077	2 624

21. tabula: dati par uzņēmumiem Valgas pilsētā dažādās nozarēs 2016. gadā

Sektors	Juridisko personu skaits	Apgrozījums	Iekšējais apgrozījums un eksporta summa	Darbinieku skaits	Pamatlīdzekļu iegāde	Valsts nodokļi	Ar darbaspēku saistītie nodokļi	Vidējā darba alga gadā
Publiskā pārvalde un valsts aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana, darbība finanšu un apdrošināšanas jomā	14	84 552	0	8	0	567	0	0
Būvniecība	69	7 804 359	242 534	356	-7 486	1 049 823	679 283	4 249
Administratīvās un palīgdarbības	44	1 662 758	543 700	314	0	153 596	80 373	1 402
Izglītība	30	405 308	2 789	753	0	593 878	612 603	6 083
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonts	132	37 175 629	10 884 517	659	-131 182	4 386 764	945 399	3 930
Informācija un sakari	24	224 030	317	20	-4 589	62 736	36 198	4 410
Darbība nekustamo īpašumu jomā	50	1 018 440	117 537	24	0	9 862	44 878	4 445
Māksla, izklaide un brīvais laiks	85	253 224	10 000	218	-4 015	101 248	103 374	1 838
Darbība profesionālajā, zinātņu un tehnikas jomā	64	1 932 403	18 958	373	-23 122	530 928	333 157	7 218
Izmitināšana un ēdināšana	26	1 499 519	53	105	0	250 153	175 940	4 021
Darbība citās apkalpojošajās jomās	77	422 644	147 217	156	-27 700	108 299	113 713	1 675
Kaln rūpniecība, ūdensapgāde, kanalizācija, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	5	2 465 348	41 639	45	-235 111	374 535	234 123	10 335
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zveja	23	14 256 727	4 736	115	-383 149	876 490	399 634	6 585
Veselības aprūpe un sociālā aprūpe	22	7 579 556	0	584	-15 702	2 073 406	2 223 924	10 542
Rūpnieciskā pārstrāde	53	69 406 707	27 158 478	1 446	-2 917 253	5 279 535	5 239 853	7 407
Pārvaldājumi un uzglabāšana	34	13 137 756	3 511 056	233	-484 263	1 748 097	560 773	5 167
Nezināms	14	117 359	846	13	0	16 955	8 110	2 075

22. tabula: dati par uzņēmumiem Valgas pilsētā dažādās nozarēs 2017. gadā

Sektors	Juridisko personu skaits	Apgrozījums	Iekšējais apgrozījums un eksporta summa	Darbinieku skaits	Pamatlīdzekļu iegāde	Valsts nodokļi	Ar darbaspēku saistītie nodokļi	Vidējā darba alga gadā
Publiskā pārvalde un valsts aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana, darbība finanšu un apdrošināšanas jomā	17	67 080	1 350	9	0	195	0	0
Būvniecība	84	8 363 875	177 781	398		1 229 644	724 510	4 938
Administratīvās un palīgdarbības	45	1 361 273	158 784	244	0	247 446	122 410	4 264
Izglītība	32	527 123	4 368	728	0	773 304	798 647	7 448
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonts	152	43 313 434	15 440 566	452	-4 967	4 286 948	981 476	8 659
Informācija un sakari	26	845 868	216 201	18	-1 610	147 011	38 905	6 131
Darbība nekustamo īpašumu jomā	53	1 077 246	84 131	25	0	130 846	38 618	3 946
Māksla, izklaide un brīvais laiks	90	247 632	12 079	348	-6 675	136 805	146 644	1 379
Darbība profesionālajā, zinātņu un tehnikas jomā	74	1 897 931	41 024	155	-2 920	539 456	329 588	6 490
Izmitināšana un ēdināšana	29	1 652 913	3 409	138	0	280 276	195 324	3 460
Darbība citās apkalpojošajās jomās	82	1 044 053	533 606	158	0	103 032	106 261	1 612
Kaln rūpniecība, ūdensapgāde, kanalizācija, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	5	2 455 740	53 195	46	-471 685	253 098	237 370	10 082
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zveja	23	12 591 124	5 047	91	-18 146	371 384	399 547	8 742
Veselības aprūpe un sociālā aprūpe	22	8 115 597	0	576	0	2 152 434	2 302 511	10 890
Rūpnieciskā pārstrāde	58	76 024 140	30 937 208	1 378	-68 399	6 442 248	5 366 685	7 844
Pārvadājumi un uzglabāšana	38	14 374 571	3 872 490	229	0	2 810 409	607 983	5 386
Nezināms	24	137 516	3 489	8	0	22 659	10 502	3 475

23. tabula: dati par uzņēmumiem Valgas pilsētā dažādās nozarēs 2018. gadā

Sektors	Juridisko personu skaits	Apgrozījums	Iekšējais apgrozījums un eksporta summa	Darbinieku skaits	Pamatlīdzekļu iegāde	Valsts nodokļi	Ar darbaspēku saistītie nodokļi	Vidējā darba alga gadā
Publiskā pārvalde un valsts aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana, darbība finanšu un apdrošināšanas jomā	15	42 818	9 117	305		3 356 214	3 621 960	5 869
Būvniecība	93	11 120 344	387 844	405		1 412 964	884 707	6 192
Administratīvās un palīgdarbības	49	3 045 645	68 047	249		415 475	203 784	5 644
Izglītība	29	821 719	2 536	730		977 769	939 286	8 998
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonts	163	44 223 278	19 123 216	459		4 299 590	1 049 684	8 575
Informācija un sakari	26	470 438	39 167	22		98 224	46 555	5 715
Darbība nekustamo īpašumu jomā	58	1 168 430	50 985	33		-281 670	40 437	3 996
Māksla, izklaide un brīvais laiks	93	367 906	32 355	331		143 564	143 437	2 012
Darbība profesionālajā, zinātņu un tehnikas jomā	77	1 935 131	27 906	123	-2 831	581 926	341 673	6 932
Izmitināšana un ēdināšana	30	1 516 658	3 600	121		223 881	155 417	3 847
Darbība citās apkalpojošajās jomās	96	709 885	391 895	84		108 641	104 513	2 760
Kaln rūpniecība, ūdensapgāde, kanalizācija, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	5	2 760 124	139 131	56		456 074	242 174	8 965
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zveja	23	11 925 312	4 013	93		829 996	405 392	9 278
Veselības aprūpe un sociālā aprūpe	23	8 812 156	0	574		2 262 763	2 417 261	11 836
Rūpnieciskā pārstrāde	64	82 166 005	33 967 601	1 271		6 336 986	5 304 289	8 856
Pārvaldājumi un uzglabāšana	38	16 491 623	4 387 249	217		3 391 764	524 046	6 167
Nezināms	28	149 681	507	19		50 305	33 536	5 519

24. tabula: dati par uzņēmumiem Valkas pilsētā dažādās nozarēs 2015. gadā⁶¹

Sektors	Apgrozījums	Pamatlīdzekļu iegāde	Valsts nodokļi	Ar darbaspēku saistītie nodokļi
Publiskā pārvalde un valsts aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana, darbība finanšu un apdrošināšanas jomā	0	0	0	0
Būvniecība	8 225 299	1 181 872	-575 080	438 200
Apgāde ar elektroenerģiju, gāzi, tvaiku un kondicionētu gaisu	4 514 500	10 449 922	830 420	74 730
Administratīvās un palīgdarbības	192 015	13 112	16 420	7 990
Izglītība	10 230	0	70	0
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonts	4 154 819	399 159	569 000	260 900
Informācija un sakari	136 211	43 926	44 680	25 500
Darbība nekustamo īpašumu jomā	1 366 993	1 197 137	139 620	105 670
Māksla, izklaide un brīvais laiks	0	0	0	0
Darbība profesionālajā, zinātnu un tehnikas jomā	205 517	10 018	19 800	6 480
Izmitināšana un ēdināšana	784 933	189 024	147 400	84 650
Darbība citās apkalpojošajās jomās	3 395	535	240	180
Kaln rūpniecība, ūdensapgāde, kanalizācija, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	49 705	12 270	18 460	9 290
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zveja	2 127 690	1 263 113	84360	103 020
Veselības aprūpe un sociālā aprūpe	0	0	0	0
Rūpnieciskā pārstrāde	7 446 427	4 323 135	579 110	841 160
Pārvadājumi un uzglabāšana	629 733	360 867	36 080	33 650

⁶¹ Informācija par Valkas pilsētas uzņēmumu iekšējo apgrozījumu un eksportu, darbinieku skaitu un vidējo gada algu sektoru griezumā nav pieejama.

25. tabula: dati par uzņēmumiem Valkas pilsētā 2016. gadā

Sektors	Apgrozījums	Pamatlīdzekļu iegāde	Valsts nodokļi	Ar darbaspēku saistītie nodokļi
Publiskā pārvalde un valsts aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana, darbība finanšu un apdrošināšanas jomā	0	0	0	0
Būvniecība	4 024 676	917 703	201 730	360 320
Apgāde ar elektroenerģiju, gāzi, tvaiku un kondicionētu gaisu	3 550 446	9 858 716	721 090	88 110
Administratīvās un palīgdarbības	142 804	0	54 770	23 120
Izglītība	10 256	1 160	760	0
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonts	22 132 577	674 766	1 116 770	349 410
Informācija un sakari	130 095	38 178	40 060	23 110
Darbība nekustamo īpašumu jomā	1 516 952	1 133 506	173 690	111 980
Māksla, izklaide un brīvais laiks	0	0	0	0
Darbība profesionālajā, zinātņu un tehnikas jomā	251 777	2 779	16 420	4 430
Izmitināšana un ēdināšana	1 131 065	193 308	190 900	127 370
Darbība citās apkalpojošajās jomās	0	0	0	0
Kaln rūpniecība, ūdensapgāde, kanalizācija, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	10 126	5 028	4 340	3 450
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zveja	1 575 943	1 321 535	112 880	107 740
Veselības aprūpe un sociālā aprūpe	0	0	0	0
Rūpnieciskā pārstrāde	8 711 728	4 313 925	621 040	894 840
Pārvaldājumi un uzglabāšana	546 636	364 653	53 460	33 140

26. tabula: dati par uzņēmumiem Valkas pilsētā dažādās nozarēs 2017. gadā

Sektors	Apgrozījums	Pamatlīdzekļu iegāde	Valsts nodokļi	Ar darbaspēku saistītie nodokļi
Publiskā pārvalde un valsts aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana, darbība finanšu un apdrošināšanas jomā	0	0	0	0
Būvniecība	4 209 232	719 178	64 870	311 700
Apgāde ar elektroenerģiju, gāzi, tvaiku un kondicionētu gaisu	4 283 568	9 701 335	862 180	101 320
Administratīvās un palīgdarbības	79 818	0	22 840	9 650
Izglītība	22 498	773	760	0
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonts	72 039 002	1 295 909	5 522 290	648 140
Informācija un sakari	307 781	36 989	50 440	25 920
Darbība nekustamo īpašumu jomā	1 596 657	1 921 762	228 350	120 120
Māksla, izklaide un brīvais laiks	0	0	0	0
Darbība profesionālajā, zinātņu un tehnikas jomā	137 551	13 048	31 230	11 320
Izmitināšana un ēdināšana	1 218 253	198 192	240 100	152 920
Darbība citās apkalpojošajās jomās	19 911	705	1 950	1 970
Kaln rūpniecība, ūdensapgāde, kanalizācija, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	22 498	2 211	550	0
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zveja	1 403 942	1 209 201	9 250	101 900
Veselības aprūpe un sociālā aprūpe	78 217	14 413	12 780	12 770
Rūpnieciskā pārstrāde	10 471 223	5 071 398	848 210	1 081 460
Pārvadājumi un uzglabāšana	2 900	292 489	65 740	39 010

27. tabula: dati par uzņēmumiem Valkas pilsētā dažādās nozarēs 2018. gadā

Sektors	Apgrozījums	Pamatlīdzekļu iegāde	Valsts nodokļi	Ar darbaspēku saistītie nodokļi
Publiskā pārvalde un valsts aizsardzība, obligātā sociālā apdrošināšana, darbība finanšu un apdrošināšanas jomā	0	0	0	0
Būvniecība	5 246 620	658 942	281 620	385 600
Apgāde ar elektroenerģiju, gāzi, tvaiku un kondicionētu gaisu	4 209 270	9 102 763	892 680	106 730
Administratīvās un palīgdarbības	45 608	8 700	7 780	3 390
Izglītība	16 150	367	50	0
Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība, motorizēto transportlīdzekļu un motociklu remonts	6 418 842	346 691	875 520	308 600
Informācija un sakari	130 617	36 318	36 530	20 050
Darbība nekustamo īpašumu jomā	1 852 557	2 443 277	273 260	131 570
Māksla, izklaide un brīvais laiks	0	0	0	0
Darbība profesionālajā, zinātņu un tehnikas jomā	124 729	18 790	28 530	8 610
Izmitināšana un ēdināšana	1 245 575	225 334	281 940	163 540
Darbība citās apkalpojošajās jomās	122 627	380	15 290	170
Kaln rūpniecība, ūdensapgāde, kanalizācija, atkritumu apsaimniekošana un sanācija	0	108	0	0
Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zveja	1 726 847	1 080 124	46 920	92 000
Veselības aprūpe un sociālā aprūpe	76 293	10 883	14 850	14 860
Rūpnieciskā pārstrāde	6 728 132	682 528	731 150	834 760
Pārvadājumi un uzglabāšana	0	0	0	0